

ОДБРАНА

Интервју

Мр Душан Спасојевић
помоћник министра
за политику одбране

СИНЕРГИЈОМ ДО БОЉИХ РЕЗУЛТАТА

Додатак

Министарство одбране

РЕФОРМСКИ КОРАЦИ

Специјални
прилог
12
АРСЕНАЛ

putovanje

BEZ GRANICA

Lasta

eurolines

LASTA info centar • 011/3348-555

www.lasta.co.yu • www.lasta-turizam.com

GOTOVINSKI KREDITI NA 24 RATE

ZA DANAS:

- ✓ VEŠ MAŠINA
- ✓ UGAONA GARNITURA
- ✓ TV PLAZMA
- KISS ♥

Lepo je znati da neke stvari možete kupiti odmah.

24 osmeha - za 24 rate i ostale najpovoljnije uslove na tržištu:

- Iznos kredita do 1,2 miliona dinara
- Najniža kamatna stopa: nominalna 11,95% i efektivna 14,82%, na godišnjem nivou
- Rok realizacije za samo 48 sati
- Za sve klijente Banke bez žiranata

Ukoliko želite da refinansirate Vaše postojeće kredite ili dug po kreditnim karticama u našoj ili drugim bankama, sigurni smo da će 24 rate za Vas predstavljati pravi izbor.

Kontakt centar: 0700 800 900
e-mail: kontakt.centar@kombank.com
www.kombank.com

KOMERCIJALNA BANKA

Sa nama je lakše

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник фрегате,
Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (друштво),
мр Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, капетан прве класе (одбрана),
Сања Савић (интернет)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић,
Миљан Милкић, Кршман Милошевић,
др Милан Милошевић, др Александар Мутавић,
Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Иштван Пољанац, Будимир М. Поподић,
Влада Ристић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 3241-104; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018/509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

АКТУЕЛНО

Министар Шутановац у посети Француској

КФОР ГАРАНТУЈЕ БЕЗБЕДНОСТ НА КОСОВУ

6

ИНТЕРВЈУ

Магистар Душан Спасојевић, помоћник министра
за политику одбране

СИНЕРГИЈОМ ДО БОЉЕГ РЕЗУЛТАТА

8

Per aspera

КАМЕНИЧКИ ВИС

11

ДОГАЂАЈИ

Посета министра одбране Румуније

СНАЖНА ПОДРШКА СРБИЈИ

12

У ФОКУСУ

Начелник Генералштаба ВС
генерал-потпуковник Здравко Понош

ВОЈСКА НЕ ЗВЕЦКА ОРУЖЈЕМ, АЛИ ГА ИМА

14

ОДБРАНА

Четврта бригада Копнене војске
на Пасуљанским ливадама

ЧЕЛИК НА ПРОВЕРИ

16

Тренажни курсеви за рад са токсичним хемикалијама

КОНДИЦИРАЊЕ ИНСПЕКТОРА

18

АКЦИЈЕ

18

52

Водич кроз Партнерство за мир
УНИВЕРЗАЛНИ КЉУЧ

20

ПРИЛОГ 1
АРСЕНАЛ 12

23

ПРИЛОГ 2
Министарство одбране
РЕФОРМСКИ КОРАЦИ

Најплеменитији подвиг године 45. пут
ПОДВИЖНИЦИ ХРАБОСТИ

48

АКЦИЈЕ
У Централном дому Војске Србије
**ПРЕДСТАВЉЕН КАЛЕНДАР
МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ
И ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ЗА 2008.**

51

СВЕТ
Узроци и последице инцидената са атомским оружјем
КО КОНТРОЛИШЕ ЧУВАРЕ

52

Паралеле
ГРУЗИЈСКА РАСКРШЋА

57

ФЕЉТОН
Српске заставе (4)
**ЗАСТАВЕ ВОЈСКЕ У КРАЉЕВИНИ
ЈУГОСЛАВИЈИ**

60

Да полако улазимо у претпразничку потрошачку грозницу види се и по бројним промотивним акцијама трговаца, банкара, оператера мобилне телефоније и туристичких агенција, који нас свакодневно бомбардују примамљивим наградним играма, привлачним путовањима и аранжманима за прославу новогодишњих и божићних празника, те разноврсним понудама и попустима за куповину и услуге. Све нам је надохват руке, јефтиније и повољније него икада. Тако се бар на први поглед чини. И купује се немилице, а плаћа чековима, кешом и картицама, што је некако и најслабе због одложеног дејства.

У то коло моћи ће да се укључе и они којима ће припасти заслужене новогодишње новчане награде. Уместо „социјале“ од неколико хиљада динара за све запослене у Министарству и Војсци, о којој се крајем сваке године и уочи празника, као по правилу, данима шушка, одлучено је да се тај новац подели најбољима, што је још једна потврда доследности у примени девизе о преласку квантитета у квалитет. Награде ће, први пут, бити такве да се добитници неће стидети да кажу колика је, и биће довољна да њоме обрадују бар најближе. О платама ће се тек одлучивати. Искрено се надамо – по истом принципу.

Акције од продаје јавних предузећа, како је предложено *Законом о бесплатној подели акција*, који ће се још овог месеца наћи на дневном реду Народне скупштине Србије, обрадоваће око четири милиона пунолетних грађана Србије, а међу њима и већину професионалних припадника Министарства одбране и Војске, који до сада у процесу приватизације нису остварили право на доделу бесплатних акција.

Око хиљаду евра које ће добити што у кешу, што у акцијама вероватно неће испунити очекивања оних који су се понадали да ће се у том кругу приватизације опарити, као што је то својевремено пошло за руком акционарима у Апатинској пивари, „Књазу“, Хемофарму и другим добростојећим фирмама. Али „дај што даш“, каже колега који је прошле године пензионисан и у писму Редакцији предлаже да се по сличном моделу обештете и запослени у Министарству и Војсци, који годинама нису примали плату у складу са важећим прописима због чега су тужили државу.

Акцијашки и ударнички радили су ових дана и посланици Скупштине Србије. У ситне сате 11. децембра, после дуге и исцрпљујуће расправе, усвојили су законе о одбрани, Војсци и службама безбедности, што је несумњиво један од најзначајнијих резултата рада Министарства одбране од формирања Владе. Тиме су ударени темељи за коначно нормативно регулисање система одбране и бржи напредак у свим областима.

На дневном реду Скупштине ових дана је и расправа о буџету за 2008. годину. Како је најављено, војни буџет ће бити пунији него ранијих година и неће бити оптерећен такозваним прелазним обавезама и дуговима према добављачима. Због смањења оперативних трошкова, по свој прилици, биће забележен и суфицит.

Војни буџет за наредну годину добрим ће делом бити усмерен на поправљање материјалног положаја запослених, а имаће и значајну развојну компоненту, јер је око 20 одсто средстава предвиђено за инвестиције, што је више него у претходне три-четири године заједно.

Ствари, дакле, полако долазе на своје место. ■

УСВОЈЕНИ ЗАКОНИ О ОДБРАНИ И ВОЈСЦИ УТРТ ПУТ РЕФОРМАМА

После доношења два најважнија нормативна акта за систем одбране отворен је простор за завршну фазу професионализације, модернизације и реорганизације оружаних снага, те побољшање социјалног статуса запослених

У ноћи између 10. и 11. децембра посланици Скупштине Србије усвојили су *Закон о одбрани* и *Закон о Војсци Србије* чиме је успостављен формални нормативни оквир за функционисање система одбране. Поред доношења осталих системских аката, усвајање закона о одбрани и Војсци омогућава расписивање председничких избора до краја 2007. године, како то предвиђа Уставни закон.

Реформски процеси у домену професионализације и модернизације Војске, те решавања социјалног статуса запослених у систему одбране, били су знатно отежани или онемогућени због

непостојања ваљаног законског оквира. Сада је отворен пут да се усвоје потребна подзаконска акта у надлежности Владе и Министарства којима би се и практично спровеле у дело одредбе новоусвојених закона.

Законом о одбрани предвиђено је усвајање низа докумената попут *Стратегије националне безбедности*, *Стратегије одбране*, *Доктрине Војске Србије*, *Стратегијског прегледа одбране* и *дугорочног плана развоја система одбране*.

Образлажући предлоге закона, министар одбране Драган Шутановац је пред посланицима рекао да ће они омогућити ефикасан систем одбране као гарант безбедности Србије и њених грађана, повољно безбедносно окружење, мир у региону и интеграционе процесе. Он је додао да систем одбране мора да гарантује независност, сувереност и територијалну целовитост Србије, заштиту националног идентитета грађана, очување и развој демократских процеса, унутрашњу безбедност, напредак, заштиту живота и здравља грађана, те заштиту животне средине и других државних ресурса.

Донесени закони уносе неколико значајних измена у односу на претходна нормативна акта, нарочито у погледу института демократске и цивилне контроле оружаних снага, увођења активне и пасивне резерве, права на синдикално организовање, нових чинова, статуса цивилних лица на служби у Војсци и организације верске службе. И начин обрачуна плата од јануара 2008, кад *Закон о Војсци* ступа на снагу, биће знатно измењен. ■

А. ПЕТРОВИЋ

КФОР ГАРАНТУЈЕ БЕЗБЕДНОСТ НА КОСОВУ

Војници Француске из састава Кфора, који се налазе на једном од најризичнијих места између Срба и Албанаца, на Ибру у Косовској Митровици, реаговаће уколико било ко буде желео да дестабилизује тај део Србије

Министар одбране Србије Драган Шутановац са сарадницима боравио је 5. децембра у посети Француској, где је од француског колеге Ерве Морена добио уверавања и гаранције да ће контингент војника те земље из састава Кфора, који се налази на једном од најризичнијих места између Срба и Албанаца, на Ибру у Косовској Митровици, реаговати уколико било ко буде желео да дестабилизује тај део Србије.

После разговора са Мореном у Паризу, министар Шутановац рекао је да су представници француског Министарства одбране свесни да је њихово присуство на Косову неопходно, али је додао да нису разговарали о евентуалном повећању француских трупа.

Током разговора о безбедносној ситуацији на југу Србије, у западној Македонији и у региону, оцењено је да је она релативно безбедна, али да је „под знаком питања“ ситуација после 10. децембра.

„Јасно је да нико ни у француском Министарству одбране ни у НАТОу не може да каже да није спреман за евентуалне покушаје дестабилизације. Мислим да су потпуно спремни и свесни како би требало да реагују и на-

АНАЛИЗА БЕЗБЕДНОСТИ

Председник Републике Србије Борис Тадић и министар одбране Драган Шутановац присуствовали су састанку Колегијума начелника Генералштаба Војске Србије и команданата оперативних састава и бригада ВС.

Начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Здравко Понош, са сарадницима, детаљно је информисао председника Тадића и министра Шутановца о активностима Војске у претеклом периоду и безбедносној ситуацији у земљи.

На састанку су разматране актуелне мере за спречавање настанка ванредних догађаја и достигнути ниво трансформације Војске Србије (организацијско-мобилизацијске промене, нови доктринарни документи, људски ресурси и систем обуке). Разговарало се и о даљим правцима развоја Војске Србије и тежишним задацима у наредном периоду.

Фонет

помињу да не сме да се понови оно што се догодило 17. марта 2004. године”, рекао је Шутановац.

Упитан да ли је разговарано о будућем статусу Косова, Шутановац је одговорио да он апсолутно подржава наставак преговора, оценивши да је виђење француског министра одбране да Косово иде у правцу који може да значи независност, али да Морен није желео да прејудуцира решење.

Шутановац је навео да је у интересу и Француске и НАТОа да не дође до дестабилизације стања на Косову.

Министар одбране је рекао да је било речи о војно-економској сарадњи, као и о сарадњи у области војног школовања, и подсетио да се у прошлости велики број српских официра школовао у француским војним школама и да би ту традицију требало наставити.

Пред завршетком је тендер у коме постоји извесна могућност набавке телекомуникационе опреме из Француске, али за то је потребна дозвола владе те државе. „Рекли су да ће учинити све да добијемо ту сагласност”, рекао је министар. Он је додао и да је то део стратешког планирања и будуће сарадње Србије и Француске. ■

МИНИСТАР ОДБРАНЕ СА КОМАНДАНТОМ ЗДРУЖЕНИХ СНАГА НАТО

Министар одбране Драган Шутановац састао се 7. децембра са командантом здружених снага НАТО у Напуљу адмиралом Марком Фиццералдом. Тема разговора била је тренутна безбедносна ситуација у региону.

Министар Шутановац добио је уверавање од адмирала Фиццералда да ће Кфор учинити све да очува мир и безбедност на Косову и Метохији. ■

СУСРЕТ ГЕНЕРАЛА ПОНОША И ВИЦЕАДМИРАЛА ГАЛАГЕРА

Састанак начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковника Здравка Поноша и заменика команданта Европске команде Оружаних снага САД (EUCOM) вицеадмирала Ричарда Галагера одржан је 6. децембра, у оквиру једнодневне посете вицеадмирала Галагера Србији.

У разговору, вицеадмирал Галагер је потврдио спремност америчких снага да на Косову и Метохији обезбеде мир и безбедност за све грађане и изразио задовољство досадашњом сарадњом америчког контингента са 4. бригадом Војске Србије.

Генерал Понош и вицеадмирал Галагер разговарали су и о унапређењу сарадње Војске Србије са EUCOM у оквиру Програма државног партнерства Србије и Охаја. Истакнуто је да је сарадња

НЕ СИТУАЦИЈЕ

Том је приликом наглашено да је безбедносна ситуација на југу Србије и у Коппеној зони безбедности стабилна. Истакнут је и значај досадашње добре сарадње Војске Србије и Кфора на свим нивоима. ■

Војске Србије и Националне гарде Охаја једна од најуспешнијих, посебно у домену размене малих јединица као најефикаснијем начину обуке.

Планом билатералне војне сарадње са Европском командом Оружаних снага САД за 2007. планирано је више од 35 заједничких активности, а до сада је реализовано више од 30.

Посебно је размотрена могућност унапређења сарадње у оквиру Програма међународне војне обуке и образовања (ИМЕТ), кроз који је до сада школовано укупно 15 припадника Војске Србије. ■

МАГИСТАР ДУШАН СПАСОЈЕВИЋ,
ПОМОЋНИК МИНИСТРА ЗА ПОЛИТИКУ ОДБРАНЕ

СИНЕРГИЈОМ ДО БОЉИХ РЕЗУЛТАТА

Недвосмислено одређење политике одбране Србије јесу развијен систем одбране и снажна војска. То подразумева јаку државу, а приоритет такве политике јесте стварање здравих институција. Сваки сегмент система мора бити чврст и отпоран, јер само у синергији можемо доћи до бољих резултата.

Сектор за политику одбране Министарства одбране, у протеклих је седам месеци знатно проширио и интензивирао међународну војну сарадњу, уобличио нове стратегијске документе којима се профилишу главни правци даље реформе система одбране и поставио основе организације која је важан инструмент реализације одређене политике одбране. О реализованим активностима, резултатима и плановима војне сарадње и наставку реформског процеса разговарали смо са мр Душаном Спасојевићем, помоћником министра за политику одбране.

□ *Међународна војна сарадња са појединим државама јесте и најразвијенији облик међудржавне сарадње. У том оквиру имали сте сусрете на високом нивоу у САД, Великој Британију, недавно у Турској и Француској. Интензивна је сарадња и са суседима и у међународним безбедносним организацијама. Које теме су преовладале и какви су ставови Ваших саговорника о питањима важним за Србију и њену војску?*

– Међународна војна сарадња је изузетно значајан сегмент не само политике одбране него и читавог система и важан државни ресурс. Војска је и веома битан инструмент спољне политике. Приликом свих су-

срета наилазили смо на изузетно добар пријем, упркос отвореним питањима која оптерећују наше односе. Приликом посете Сједињеним Америчким Државама имали смо озбиљне саговорнике у Белој кући, Конгресу, Пентагону и Стејт департменту, а пред нама су, крајем децембра, изузетно важне билатералне консултације, где ћемо са највишим америчким званичницима поново разговарати не само о војној сарадњи него и свеукупној политичкој ситуацији у региону. То ће бити још једна прилика да Србија предочи и образложи своје ставове, пред веома тешке и кључне одлуке које следе за читав Балкан.

Приликом посете Великој Британији закључили смо да је сарадња у области одбране један од најразвијенијих облика међудржавне сарадње. А било би и нама и њима драже да је тако развијена сарадња и у области економије, културе и политике.

Током посете министра одбране Француској разговарали смо о новим перспективама српско-француских односа, пре свега у области школовања наших старешина. Познато је да Француска има квалитетно војно школство и да је још Краљевина Југославија своје официре школовала на престижним француским војним академијама. То је веома делотворан начин повезивања две војске, два система одбране и две земље.

Посебно бих издвојио недавну посету Турској, где сам боравио у саставу делегације коју је предводио председник Борис Тадић. Том је приликом потврђено заједничко одређење да се прошири сарадња у области одбране, чему ће допринети и посета министра Шутановца Анкари почетком следеће године.

Теме која преовладавају у свим нашим међународним сусретима јесу билатерална сарадња у области одбране и безбедносна ситуација у региону. Србија је, према признању већине наших саговорника, кључни фактор регионалне стабилности. Без јаке и стабилне Србије нема ни безбедног и просперитетног региона.

□ Регионална сарадња доприноси успостављању новог поверења и безбеднијег окружења и један је од спољнополитичких приоритета Србије, коме систем одбране даје запажен допринос. У тој сарадњи имамо шта да понудимо и у оквиру региона и шире?

– Прве посете новог руководства министарства одбране управо су биле земљама у окружењу. Поред значаја добросуседских односа, који су на добробит и у интересу свих, та сарадња нам је посебно важна с обзиром на то да је један од услова за пријем у Европску унију.

У већини регионалних безбедносних иницијатива Србија учествује равноправно. У неким имамо статус посматрача, али је наша улога свуда веома конструктивна.

Издвојио бих састанак у Дубровнику, одржан на нивоу помоћника министара за политику одбране у септембру, на коме су први пут представници земаља региона радили без посредника. Направили су један користан уговор и перспективан договор о искоришћавању капацитета које регион може да понуди партнерима у Европској унији, Партнерству за мир и Уједињеним нацијама.

Из Србије су као два важна ресурса препознати Војномедицинска академија и Центар АБХО у Крушевцу.

ПРИОРИТЕТИ МЕЂУНАРОДНЕ ВОЈНЕ САРАДЊЕ

Развијање међународне војне сарадње део је напора Србије за приближавање европским и другим интеграцијама, јачања њене безбедности и очувања виталних националних интереса.

Радићемо и на интензивирању сарадње у оквиру Партнерства за мир, унапређивати сарадњу са Европском унијом и подржати војну економску сарадњу не само са европским земљама него и са онима које су биле снажан партнер некадашње Југославије у оквиру покрета несврстаности.

Школовање наше кадрове у иностранству такође је приоритет. Доскоро, на пример, нисмо имали ниједног припадника на школовању у САД, а када сам недавно био тамо у посети, имали смо их десет. Проширићемо ту сарадњу, посебно са Француском, а такође и друге облике стручног усавршавања, као што су генералштабна и командно-штабна усавршавања и разни курсеви. То је улагање у људе као наше највеће богатство и основни ресурс система одбране.

Са задовољством истичем и оно што ми можемо да понудимо другима, настављајући добру војничку традицију у бројним областима.

□ Велики проблем Србије и безбедносни ризик у региону јесте будући статус Косова и Метохије. Како га даље решавати?

– Најбоље за Србију, регион и његову европску будућност јесте да се решење за будући статус нађе споразумно, међусобним компромисом. Министарство одбране пуним капацитетом подржава активности државног преговарачког тима и ми ћемо учинити све из нашег домена да спроведемо политику државног врха.

Истовремено, за све време док су трајали преговори, истицали смо да Косово и Метохија нису војни проблем, него политичко-правно питање, за које решење треба наћи у оквиру међународног права и система Уједињених нација.

Добра околност је што све земље региона као свој приоритет имају чланство у Европској унији. Потпуно смо сагласни са тим да за Косово и Метохију треба наћи европско решење. Пошто је Европска унија концепт заснован на консензусу и компромису, и тај проблем треба решити на тај начин.

Уверени смо да се проблем будућег статуса Косова и Метохије може решавати само применом европских принципа и европских стандарда, уз пуно поштовање међународног права.

Одступање од принципа договора и компромиса може бити погубно за читав регион.

□ На функцији потпредседника Координационог тела за општине Бујановац, Медвеђа и Прешево, укључени сте у решавање безбедносних и других питања на том подручју. Како процењујете тренутно стање?

– Стање на југу централне Србије за сада је стабилно, али може да прерасте у кризу. Ми веома помно пратимо развој безбедносне ситуације у читавом региону, на северозападу Македоније, на територији јужне српске покрајине и на југу централне Србије и спремни смо да одмах реагујемо на сваки покушај дестабилизације.

Важно је нагласити да Војска има веома конструктивну улогу у очувању безбедности и стабилности у том подручју. Улога коју остварује Четврта бригада, са командантом пуковником Милосавом Симовићем на челу, оцењена је изузетно позитивно не само међу локалним становништвом већ и у свим контактима које смо имали са страним представницима.

Цивилно-војна сарадња коју активно спроводи наша бригада, као што је снабдевање водом и гревом домаћинстава у удаљеним селима у Копненој зони безбедности, а посебно лекарски прегледи мештана у тим селима или рад лекара ВМА у Бујановцу, све то доприноси стицању поверењу у Војску. А тиме свакако и одржавању стабилности на том подручју.

□ После усвајања и предаје Презентационог документа следи усвајање Безбедносног споразума. Колико брзо би, према Вашој процени, могле да се одвијају наредне активности у оквиру нашег чланства у Партнерству за мир?

– Министарство одбране је, одмах после ступања на дужност новог руководства, у мају ове године, у рекордно кратком року, завршило Презентациони документ. Пошто је прошао владину процедуру и консензусом усвојен, Презентациони документ је почетком септембра у Бриселу предат представницима Алијансе. У том документу ми смо истаkali у којим областима желимо сарадњу и које капацитете нудимо за њено остваривање. Тај број је заиста велики, а издвајам демократску и цивилну контролу Вој-

ске, за коју смо од Европске комисије први пут позитивно оцењени – и то је истакнуто у њеном извештају крајем новембра. То је заиста велико признање министру и новом тиму Министарства одбране.

Следећи корак је закључивање Безбедносног споразума, типског уговора који је до сада закључило више од деведесет држава и међународних организација. Међу њима су и Уједињене нације, Европска унија, ОЕБС, Русија, Украјина, Белорусија, све државе Партнерства за мир, Медитеранског дијалога, Аустралија... Србија је за сада једина земља у Европи која још није потписала *Безбедносни споразум*. После његовог закључивања први следећи корак био би отварање седишта наше мисије у Бриселу.

Ми смо завршили *Индивидуални програм партнерства за 2008.* и носилац тог посла био је Сектор за политику одбране, тачније наша Управа за међународну војну сарадњу. Не треба заборавити ни колеге из МУП-а и, наравно, Министарство спољних послова, са којим блиско сарађујемо.

Сарадња у оквиру Партнерства за мир омогућава Србији да развија свој систем одбране, да може одговорити на све ризике, изазове и претње.

□ *Свим наведеним процесима претходи квалитетна припрема, у којој се велики део посла обавља управо у Сектору за политику одбране, коме сте Ви на челу. Шта је тренутно најактуелније шта окупира највише пажње и енергије?*

– Један од тежишних задатака у Сектору за политику одбране био је рад на изради стратегијских докумената, као што су *Стратегија националне безбедности, Стратегија одбране и Стратегијски преглед одбране*.

На томе је радила Управа за стратегијско планирање, која одређује темпо реформи система одбране и трансформације Војске.

Веома је значајан и рад на новој организацији система одбране, где кључну улогу има Управа за организацију, која је сада у нашем саставу. Организација је управо један од инструмената политике одбране и веома је важно што се врх те функције нашао у нашем сектору.

Један од задатака Управе за међународну војну сарадњу јесте да обезбеди искуства из иностранства и подршку за те процесе.

Истичем и рад Института за стратегијско истраживање, који је такође у саставу Сектора за политику одбране, и који је недавно за своје активности добио донацију Норвешке од 600.000 евра.

ДОНАЦИЈЕ

До сада је реализована једна донација у 2004. години (Немачка), две током 2005. године (Кина и Немачка) и четири током 2006. године (Европска команда Оружаних снага Сједињених Америчких Држава, Данска, Француска и Велика Британија).

У 2007. години реализовано је 14 уговора о донацијама. Француска је донирала средства и опрему у вредности од 1.520 евра; Данска у укупној вредности од 161.322 евра и 1.831.661 динара (рачунарска опрема, канцеларијска опрема и намештај); Норвешка у укупној вредности од 1.386.116 евра и 6.200.000 норвешких круна (лака пољска болница нивоа 2, опрема и материјали, канцеларијска опрема); Велика Британија у вредности 461.450 динара (средства за опремање Медија центра); Институт Цеферсон у укупној вредности од 185.000 долара и 63.760 фунти (опрема за увођење Интернета и остала опрема и материјали) и Програм за развој Уједињених нација у вредности од 114.945 долара (опрема за уништавање минско-експлозивних средстава у Параћину).

□ *Који су основни принципи наше политике одбране?*

– Недвосмислено одређење политике одбране Србије јесте да имамо развијен систем одбране и снажну војску. То подразумева да имамо и јаку државу. Мој лични приоритет у креирању политике одбране је стварање здравих институција у оквиру система одбране. Сваки део система мора бити чврст и отпоран, јер само у синергији можемо доћи до бољих резултата.

Да би даље снажили систем, у *Стратегијском прегледу одбране* појачали смо неке његове сегменте.

А скептицима који мисле да се реформом Војска слаби мора се рећи да греше. Ми апсолутно хоћемо снажнију војску и само у протеклих седам месеци створили смо нове предуслове за њено јачање. Погледајте само нови буџет, знатно је већи него у неколико претходних година. Такав буџет ће омогућити бољи стандард људи у систему и нова улагања у модернизацију и опремање.

Такође, побољшањем социјалног и материјалног положаја припадника Војске хоћемо да учинимо ту професију привлачнијом за младе људе.

Велики одзив регрута у последњих неколико рокова је позитиван сигнал за ново руководство Министарства одбране и министра Шутановца.

Свакако да се у начелу залажемо и за веће учешће у међународним мировним мисијама. У овом тренутку, када имамо овакву ситуацију са Косовом и Метохијом, разумљиво је да не можемо у већем броју да учествујемо у мировним мисијама, али ће мера наше снаге сутра бити управо учешће у таквим операцијама. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

КАМЕНИЧКИ ВИС

Много је снага потрошено пре осам година у покушајима да разумемо колико нас има, шта можемо и докле. А после тога смо националну енергију, која – то се видело – није сасвим неисцрпна, расипно траћили на огорченом поимању глобалне неправде. И коначно смо можда разумели да правде нема, или да је има у траговима, или да је она распоређена у складу са снагом онога који је дели. Није утешно, али је добро знати.

Прошао је 10. децембар. То је био један, још један од многих „најдужих дана“ у драматичној српској историји. Завршени су преговори о Космету, а знали смо, или бар слутили шта се може догодити кад они пропадну.

У ствари, све наше слутње сведене су на очекивања. А и она су непоуздана, јер како је рекао Черчил „историја је хаотични скуп невероватних могућности које су остварене!“. Тек када се повест „реализује“, могуће је говорити о узроцима великих националних траума. Код нас, то је трагање за излазом изван категорије моћи. Покушај да се пронађе чиста правда у прљавом насиљу. У међународним односима то се понегде дефинише као „однос снага“. Релација коју добро ваља разумети, поучно је за преживљавање.

Много је снага потрошено пре осам година у покушајима да разумемо колико нас има, шта можемо и докле. А после тога смо националну енергију, која – то се видело – није сасвим неисцрпна, расипно траћили на огорченом поимању глобалне неправде. И коначно смо можда разумели да правде нема, или да је има у траговима, или да је она распоређена у складу са снагом онога који је дели. Није утешно, али је добро знати.

Векови пролазе, али се за Србе ништа не мења, а нешто чак иде „на горе“. И 1903. и 2003. у Србији су убијени владари: један краљ, један премијер. У оба stoleћа трају дипломатске и реалне битке око територија. С тим што је још у 19. веку генерал Јован Белимарковић разбио Турке у Грделичкој клисури и отерао их до испод Врања. На Зебрњаку је српска труба 1912. године означила коначан повратак Османлија у Малу Азију. Њихови цивилизовани потомци су данас добри домаћини нашим туристима. Срби већ годинама без насиља оствајају секуларну Турску.

Изгледа, ипак, да је почетак 21. века за Србију гори него претходни. Неко се ових дана изразио метеоролошком параболом, па рекао да се „црни облаци поново надвијају над Балканом!“.

Је ли? Као да су се уопште разилазили. Ко шта ради, Балканци живе у времену између два рата. Залече ране, закрпе копоране, затегну колане и опанке, спреме нешто џебане и таина – па шта им Бог да! Несрећа је заједничка, а из ње свако извучи колико уме и како му помажу јачи од свих локалних несрећника.

Ево, сви људи који имају нешто разума боје се да би на Балкану поново могло да пукне. Је ли то „буре барута“, запаљива синтагма из неугасивог ратничког мита? Или нешто много новије и много горе? Зар тај барут није спалио још војвода ресавски, Стеван Синђелић, у једном шанцу на Чергу. А Чергар је одмах изнад Ниша, десно од села Каменице, испод једног стеновитог врха који се поетично назива „Каменички вис“! Чергар мирује, био сам недавно тамо, гледао са куле, око које вечно стражари трешњева артиљерија! Све се ућутало, ама барут јок!

Кад је престао да буде војни кадет у Бечу, негде у средини Првог светског рата, Мирослав Крлежа пробао је да преплива неку реку, да л' Саву, да л' Дрину и придружи се Србима. Али није препливао. Одустао на пола воде, и врнуо се на своју страну. Скинуо је униформу, и у часовима доколице исписао поучну басну о „балканској крчми“ и њеним живуљкама. Тамо у њој све је заносно и опојно, уз кисело вино и раштминовану музичку банду, док се не претера у испијању брље и неко не испали хитац, прво у светиљку а онда у било кога. То је Балкан.

Балкан се променио, јер се око његове судбине не брину само моћне комшије, као некада „Ка унд Ка“ монархија Франце Јосифа. Овде је стигао, нешто лично, помало преко изасланика, империјални господар света. Мало ли је! Србија је иначе много година кубурила са избором савезника.

Кад смо били уверени да смо их коначно нашли, некога ко ће нас разумети и да тако све крене путем склада и обожавања принципа, испало је да смо у криву. Наши нови савезници су пријатељи наших старих противника. Наши стари савезници су уз нас. Пре осам година их нисмо ни имали. Ни једне ни друге. Нисмо могли сами, не можемо ни са њима. Шта ту уопште није у реду?

Не очекујте одговор, јер га у скоро време нећемо ни имати. Погледајте, бар још једном, Черчилову дефиницију историје. Нама се поново остварује најгора опција. О томе је и реч.

И цивилна и војна власт се спремају за најгору могућност. А она се своди на самопроглашење Косова за државу. То Приштина неће урадити док не добије сигнал из Брисела и Вашингтона. И то је само почетак најгоре могућности. Слушао сам пре неки дан генерала Поноша. Његова експликација ми је била мало компликована. Ситуација је стабилна, али... Војска је, у сваком случају спремна за све. А има бар десетак сценарија, у којима један другог стиже.

Ако ми је још нешто прескочило из већ избледелих класичних војних знања, мислим да би ситуација око Косовске Митровице могла да буде најкритичнија. Добро јутро, Кристофере! Не, овде не откривам топлу воду, реч је само о мисији Кфора. Ако је њихове снаге спроводе како ваља, ето њима судара са „Аном“. А то би могао да буде почетак хаоса. Они који контролишу кризу могли би да испусте дизгине и камшик из руке. Угасило би се светло у крчми...

Европа тражи од свих „да се уздрже од насиља!“. Та подука лепо звучи, таман као да је изречена основцима, склоним да се полемају око лопте. Све што су велики мајстори и кројачи урадили, само по себи је амбијент за насиље и силовито разбијање танке скраме хлађена страсти, која некако покушава да смири грозно жариште.

У свом тмурном надахнућу, један млади сатиричар рече и ово: „Ако се овако настави, на Косову неће требати медији“. О свему ће нас обавестити два врана гаврана!“.

Аутор је коментатор листа „Политика“

Писмо министра Драгана Шутановца министрима одбране земаља чланица Нато

ОЧУВАЊЕ ЕВРОПСКИХ ВРЕДНОСТИ

Министар одбране Србије упутио је писмо министрима одбране земаља чланица НАТО, пре састанка који су они одржали 7. децембра у Бриселу, у коме их је упознао са својим ставовима пред доношење важних одлука, не само за Србију, већ и за регион и укупне процесе европске безбедности и сарадње

Управо у овом тренутку велике неизвесности у вези са процесом проналажења споразумног решења будућег статуса Косова и Метохије, желим да нагласим да Србија остаје дубоко посвећена очувању мира и стабилности у региону. Моја земља законито брани свој суверенитет и територијални интегритет путем политичког процеса преговарања и поштовања међународног права. Осим тога, кроз мере изградње поверења и интензивну практичну сарадњу између Војске Србије и КФОР, пружамо пуну подршку политичком процесу који је у току, истиче на почетку писма министар Шутановац.

У потпуности сам уверен да сте добро упознати са свим чињеницама и у вези са будућим статусом Косова и Метохије. Исход овог процеса неће само озбиљно утицати на будућност Србије већ ће утицати и на будућност регион у целини. Западни Балкан се удаљава од своје блиске бурне историје и на правом је путу да консолидује тековине демократије и да обезбеди одржив мир. Све земље региона имају заједнички именица који пружа основу за очување мира и стабилности - чланство у Европској унији.

Међутим, одговорност за крајњи исход овог заиста осетљивог процеса не носе искључиво земље у региону, већ и међународна заједница која је интезивно ангажована у овом процесу од самог почетка. Безбедност у региону је од највећег значаја и кључни предуслов за просперитетну будућност. Не могу довољно јако да нагласим колико је битно успешно разрешење питања будућег статуса Косова и Метохије за безбедност и трајни мир у региону. Србија настоји да сви који су укључени у овај процес остану усредсређени и да се чврсто придржавају основног става да коначна одлука о будућем статусу Косова и Метохије мора бити прихватљива за обе стране. Неопходно је да свако деловање које би могло да угрози такав исход буде спречено.

Војска Србије ће и даље сарађивати са КФОР као јединим снагама надлежним за безбедност на Косову и Метохији. У том смислу, ми се у потпуности ослањамо на обећања која смо добили од највиших званичника НАТО, да ће КФОР одлучно реаговати на сваки поступак који води ка нестабилности и да ће штитити све становнике Косова и Метохије, посебно оне српске и неалбанске националности. Желео бих да поновим да ће Србија и њене снаге безбедности учинити све што је у њиховој моћи, укључујући примену најоштријих мера, ради очувања мира и стабилности на југу централне Србије у случају ескалације кризе.

Пишем Вам као министар одбране земље која остварује потпуну цивилно-демократску контролу над својом Војском, земље која је партнер у НАТО кроз ПзМ, земље која је дубоко посвећена очувању вредности европске и евроатланске заједнице, и изнад свега вредности међународног права и УН. Шта више, пишем Вам као истакнутом колеги из земље чланице НАТО а тиме и као некоме ко има право да доноси одлуке у оквиру улоге НАТО и КФОР у суочавању са растућим тензијама и предстојећим периодом несигурности у региону. Императив је да се контролише ситуација на Косову и Метохији и да се очува безбедност свих њених грађана.

Желео бих да Вас замолим да размотрите моје ставове на предстојећем састанку министара одбране држава чланица НАТО у Бриселу. Као и увек, спреман сам да Вам понудим било какву помоћ и подршку која би Вам могла бити потребна у напређењу безбедности у најбољем интересу свих нас, каже у писму колегама министар одбране Драган Шутановац. ■

СНАЖНА ПОД

Румунија изражава веома јасан став да није добро орочевати преговоре о статусу Косова и Метохије, него да је знатно боље преговарати док се не дође до обострано прихватљивог решења

Министар одбране Драган Шутановац састао се, 11. децембра у Палати Србија, са министром одбране Румуније Теодором Малешкануом.

Тема разговора били су међународна војна сарадња и билатерални односи двеју држава, те актуелна политичка и безбедносна ситуација у региону.

Министар Шутановац изразио је задовољство због посете званичника чија држава у последње време изражава ставове који се у великој мери поклапају са ставовима Републике Србије. Он је захвалио румунском колеги због ангажовања контингента њихових снага у оквиру Кфора.

Шутановац је позитивно оценио ставове министра Малешкануа о решавању питања статуса Косова и Метохије. „Румунска страна је изразила веома јасне ставове да није добро орочевати преговоре о статусу Косова и Метохије, него да је знатно боље преговарати док се не дође до обострано прихватљивог решења. Сложили смо се и да Румунија није једина земља која има такав став”, рекао је министар Шутановац.

Министар Малешкану је рекао да Румунија подржава преговоре о статусу Косова и Метохије чији би исход прихватиле обе стране и Савет безбедности. „Сматрамо да било какви унилатерални потези, који нису за-

СВЕ РАДИЈЕ У ВОЈНИКЕ

ПРШКА СРБИЈИ

СНИМЦИ З. ПЕРИЋЕ

сновани на међународном праву, могу негативно утицати на безбедност и стабилност у региону. Ми активно учествујемо у преговорима који се воде у оквиру Европске уније и важно је да ЕУ тим поводом заузме јединствен став". Малешкану је оценио да су ставови у Европској унији о питању Косова сада различити и да ће се Румунија трудити да превлада став који заступа њихова влада. „Лично сматрам да је унилатерално признање независности Косова питање које треба да реши парламент сваке земље. Судећи према ономе што знам, парламент моје земље то неће учинити", оценио је Малешкану.

Министар Малешкану је нагласио да се око 150 румунских војника тренутно налази на Косову и да су они опремљени и оспособљени да изврше сва наређења у складу са мисијом у којој учествују. ■

А. ПЕТРОВИЋ

Е Ц Е М Б А Р С К О М У П У Т Н О М Р О К У

У децембру 2007. на позив за служење војног рока одазвало се 4.810 регрута, или 97,6 посто планираних. У односу на децембарски пут 2006. године, који је реализован са 65,2 посто, одзив регрута у овогодишњем децембарском упутном року био је виши за 34 посто, што јасно говори о расту одзива.

Према подацима Управе за обавезе одбране Сектора за људске ресурсе, према плану за децембарски упутни рок у Војску Србије требало је упутити 4.800 регрута. Због повећаног занимања регрута са територије Војног округа Нови Сад за служење војног рока са оружјем, уз сагласност ГШ ВС, план упута је повећан за 130 места, тако да је допуњени план упута износио 4.930 регрута.

О служењу војног рока у цивилној служби решење је донето за 4.115, а захтев је поднело 5.116 регрута. На основу измене и допуне Уредбе о вршењу војне обавезе, поред организација и установа, од децембарског упутног рока на служење војног рока у цивилној служби регрути се упућују и у организацијске јединице Министарства одбране.

До 3. децембра служење војног рока одложило је по разним законским основама 2.550 регрута. ■

А. А.

ПОМОЋНИК МИНИСТРА
ДУШАН СПАСОЈЕВИЋ У ТУРСКОЈ

Помоћник министра за политику одбране Душан Спасојевић састао се 29. новембра са помоћником министра одбране за технологију и координацију Републике Турске, генерал-мајором Бајазитом Караташом.

Тема разговора била је унапређење билатералне војне сарадње, посебно у војноекономској области.

Генерал Караташ рекао је да Турска подржава активности Србије у оквиру Програма Партнерство за мир, јер сматра да Србија има стратешку улогу у овом делу Европе. Спасојевић је изразио задовољство досадашњом билатералном сарадњом и истакао да ће планирана посета министра Шутановца Турској за 2008. годину бити прилика да се она додатно унапреди.

Спасојевић је боравио у Турској као члан делегације Републике Србије коју је предводио председник Србије Борис Тадић. ■

САРАДЊА ВОЈНОШКОЛСКИХ
УСТАНОВА СРБИЈЕ И ЧЕШКЕ

Споразум о сарадњи Војне академије и Универзитета одбране Републике Чешке потписали су 5. децембра помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић и ректор Универзитета одбране Републике Чешке, бригадни генерал Рудолф Урбан.

Споразумом о билателарној сарадњи предвиђена је размена студената, административног и професионалног кадра, наставне грађе и истраживања као и заједничко учешће на курсевима, симпозијумима, специјалним истраживачким пројектима и другим академским сусретима који су од обостраног значаја. ■

ДЕЛЕГАЦИЈА МИНИСТАРСТВА
ОДБРАНЕ У ДАНСКОЈ

Делегација Министарства одбране Републике Србије боравила је у Краљевини Данској, где се 6. децембра састала са замеником начелника штаба Одбрамбене команде Данске, генерал-мајором Хенриком Дамом. Том приликом разговорано је о унапређењу билатералне војне сарадње.

Током посете, начелник Управе за међународну војну сарадњу Милорад Перич потписао је са данским колегом, потпуковником Клаусом Веселом Толвигом, План билатералне војне сарадње за 2008. између Министарства одбране Републике Србије и Одбрамбене команде Данске.

Потписана су и три протокола о донацији опреме за симултано превођење, рачунарске опреме и канцеларијског намештаја, које Команда одбране Данске донира Министарству одбране Србије. ■

НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТАБА ВС
ГЕНЕРАЛ-ПОТПУКОВНИК
ЗДРАВКО ПОНОШ

ВОЈСКА НЕ ЗВЕЦКА ОРУЖЈЕМ, АЛИ ГА ИМА

Војска Србије пажљиво прати ситуацију на Косову и југу централне Србије и има разрађене планове за различите сценарије, изјавио је начелник Генералштаба ВС, генерал-потпуковник Здравко Понош у интервјуу *ФоНету* и нагласио да у овом моменту, међутим, нема услова да се активира било који од њих.

Перцепција људи који воде политику земље није таква да се предвиђа било каква озбиљна врста ангажовања Војске која би требало да забрине грађане Србије. То, наравно, није искључено. Посао Војске Србије је да буде спремна за различите варијанте. И она то јесте – нагласио је начелник Генералштаба, подсећајући на то да се у демократијама војске не опредељују шта, него како ће да ураде то што им нареди онај ко има политички мандат за ту врсту наредби. Поводом могућности проглашења независности Косова, Понош је одговорио да у овом моменту Војска није добила наређење које би подразумевало борбено ангажовање.

„У овом тренутку нема индикатора који би указивали да је безбедност земље угрожена у оном сегменту за који је Војска надлежна и где би било потребно њено потпуно ангажовање.

Ситуација на југу централне Србије и у Копненој зони безбедности према Косову је под контролом. У случају да се појаве индикатори нарушавања безбедности, јединице на том подручју реаговаће одлучно – на исти начин како се очекује да ће Кфор реаговати са друге стране административне линије у сличним ситуацијама. Војска Србије је разрадила правила употребе у Копненој зони безбедности, заснована на искуствима неких европских земаља, које у сличним ситуацијама нису оптужене за прекомерну употребу силе, попут Велике Британије, приликом војног ангажовања у Северној Ирској. Ситуација на Косову је релативно мирна и стабилна. Наравно, постоји опасност да она може врло брзо да ескалира, што потврђују догађаји од пре не-

колико година. Имамо уверавања Кфора да се предузимају све превентивне мере. Изјаве појединих политичара или престројавања медија у којима се „звезка оружјем“, у случају проглашења независности Косова, не утичу на Војску, која има уређен систем субординације и командовања.

Војска не реагује на дневне изјаве у штампи, као ни на било какве страначке утицаје, јер је у уређеним демократијама недопустиво да се партије баве „дневним управљањем Војском, сходно својим интересима“, чега је раније било. Војска је протеклих година изашла из те врсте утицаја, не зато што је то хтела, него зато што се политичка ситуација средила на тај начин да то није више могуће“, објаснио је Понош.

Када је реч о евроатлантским интеграцијама, он је изразио задовољство сарадњом са НАТОом на професионалном плану, у оквиру које ВС има на располагању Програм Партнерство за мир, који, нажалост, није у потпуности искоришћен, јер непостојање безбедносног споразума и споразума о размени података са НАТОом онемогућавају ВС да потпуно користи погодности које јој пружа ово партнерство. Упитан о приступању НАТОу, Понош је истакао да је, у овом тренутку, опредељење политичког руководства Србије да је земља у том нивоу евроатлантских интеграција, који подразумева ПЗМ, и да је то тема коју решава држава, а не Војска.

Када је реч о развијеној војној сарадњи са САД, начелник Генералштаба је закључио да постоји политичко-правни оквир у виду споразума SOFA, који ВС максимално користи ради достизања високих професионалних стандарда.

„Према програму сарадње са Националном гардом Охаја, који траје нешто више од годину дана, обе стране имале су добра искуства, професионални однос и поверење. Наш професионални интерес и јесте да сарађујемо са онима који су најбољи, а Американци у војном погледу дефинитивно имају висок стандард. Што се тиче Хашког трибунала, Војска је једно време носила хипотеку из претходних година, али је досадашњим односом, кооперативношћу и учешћем у раду државног Акционог тима, отклонила сваку сумњу да на било који начин штити хашке бегунце.

НИЈЕ СВЕ У ТЕНКОВИМА

Оцењујући да није све у бројном стању и количини технике, начелник Генералштаба је одбацио критике због смањења броја тенкова:

„Војска Србије се определила за четири тенковска батаљона са по 53 тенка М 84, од којих у овом тренутку нико у региону нема боље, док би, поред њих, у ремонтној резерви, били руски Т 72, а застарели Т 55 били би избачени из употребе. Србија с тих 212 тенкова има више него Мађарска, Аустрија, Хрватска и неколико мањих земаља око нас све заједно. Чак је и Велика Британија одлучила да број својих тенкова спусти на мање од 400.

ПОДОФИЦИРСКИ КОР

У следећој години може много да се уради и у систему обуке, али и на плану модернизације. Једна од нових и важних ствари која ће се догодити током наредне године у оквиру реформе Војске биће увођење подофицирског кора, будући да су подофицири кичма Војске. То су људи који носе обуку. Очекује се и увођење концепта активне резерве. Војска Србије ће имати професионално језгро, али и уговорни однос са извесним бројем људи из цивилних професија, који су спремни да се, на позив Војске, одазову у врло кратком року. Јер ништа није горе него велика, стајаћа и слабо плаћена војска. То онда постаје ризик за друштво.

потребе за новим складиштима Војска не може да реши из редовног буџета и за кратко време. Зато је то не само војна него ствар државног значаја.”

Изражавајући задовољство великим одзивом регрута на служење војног рока, који је у децембру био више од 98 одсто, Понош је на крају одбацио „гласине“ о мобилизацији и објаснио да је реч о реорганизацији ВС и другачијем начину попуне јединица, са много мање резервног састава. ■

Из Хашког трибунала више не долазе никакве оптужбе на рачун Војске, која је предузела многе техничке мере, између осталог и претресе сопствених објеката, укључујући и оне напуштене, са жељом да отклони сваку сумњу да се неко од хашких оптуженика налази у њима”.

Говорећи о плановима у 2008. години, Понош је рекао да се не планирају никакви радикални резони, нити отпуштања професионалних припадника, поготово не она линеарна:

„У Војсци убудуће неће бити отпуштања према годинама и према чиновима, него ће критеријуми бити способност и однос према послу. Војна професија у Србији је прилично деградирана. Имамо осећај да је Војска нежељено дете у друштву, где родитељи дају цераца да га више не гледају. Све што је Војска, упркос таквом ставу, урадила у претходном периоду може се сматрати немогућом мисијом. Када то кажем, подсећам да је за 13 до 14 месеци, и то из постојећег буџета, обављен огроман посао на трансформацији и реорганизацији – без кукања да немамо пара за то. Сада следи социјална реформа”.

Током разговора о буџету и издвајањима за Војску, Понош је направио поређење са суседном Хрватском, која годишње по глави војника издвоји 40.000 евра, а Србија ефективно мање од 14.000 евра, ако би се на саму војску и у 2008. години, као 2006. године, трошило само 46 одсто војног буџета, зато је изузетно важна унутрашња структура, иначе солидног војног буџета у Србији, који је за 2008. годину пројектован у износу од 8.12,5 милиона евра – нагласио је.

Као велики безбедносни проблем и потенцијалну опасност, Понош је означио војна складишта, која су преоптерећена сувишним и застарелим убојним средствима: „Проблем уништавања вишкова и

ЧЕТВРТА БРИГАДА
КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ НА
ПАСУЉАНСКИМ ЛИВАДАМА

ЧЕЛИК НА

Јединица која обезбеђује највећи део административне линије према Косову и Метохији и поред сталног ангажовања на том, за сада најодговорнијем задатку, успева да одржи висок ниво стручне оспособљености својих припадника. Многе старешине и војници по уговору за кратко су прекинули редовне активности у Копненој зони безбедности да би проверили и увежбали један од најважнијих елемената војничке струке – ватрену оспособљеност.

Да су припадници Четврте бригаде Копнене војске могли да бирају када ће логоровати на интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“, вероватно се не би определили за прву недељу децембра. Али, војнички занат и јесте посао стрпљивих и јаких људи који, не питајући за време и место, додељене им задатке извршавају, не штедећи себе.

„Пасуљане“ и током лета знају да изненаде маглom, ветром и хладноћom. Овај пут изненађења није било. Температура се од 2. до 6. децембра, колико је врањска бригада провела на логоровању, ретко пела изнад нуле. Углавном се газила смрзнута земља, а руке су се без рукавица лепиле за ледени челик.

– Бар нема блата на чизмама – нашалио би се неко.

И поред тога, професионални састав Четврте бригаде одличним резултатима гађања показао је да обезбеђивање административне линије према Косову и Метохији, можда тренутно најодговорнији посао Војске, није припао просечном, него елитном делу оружаних снага Србије. Када је командант бригаде пуковник Милосав Симовић постројеној јединици честитао на одличним резултатима гађања, реско војничко „Хвала“ одјекнуло је као топовски плотун. А минобацачки и тенковски плотуни претходних дана грмели су „Пасуљанама“.

Командант логора потпуковник Горан Ђорђевић нагласио је да су резултати водног гађања из минобацача 120 милиметара били изнад свих очекивања. Ништа лошије нису гађале ни њихове колеге из минобацача 82 мм, аутоматског бацача граната и пешадијске „посластице“ – далекометне пушке 12,7 мм „црна стрела“.

Екипа магацина „Одбрана“ имала је, 6. децембра, прилику да се увери како гађају припадници тенковског и механизованог батаљона четврте бригаде. „Оклопњаци“ су из тенкова М-84 и борбеног возила М80 вођеним ракетама „маљутка“ врло брзо потпуно уништили постављене мете, а пројектили су опет непогрешиво проналазили кратере од претходних погодака.

ПРОВЕРИ

Поручници Миленко Гагић и Дејан Марковић командовали су тенковима током контролног гађања. Од двојице старешина сазнајемо да су тенковске посаде чиниле старешине и војници по уговору од којих су неки први пут гађали из тенка М84. Како каже поручник Гагић, обука тенкиста на савременијем типу борбеног возила траје у континуитету од августа, а најинтензивнија фаза била је током протеклог месеца. Поручник Марковић истиче да су такозвана кондициона гађања више него значајна за одржавање високог нивоа борбене готовости, нарочито када је реч о јединицама које извршавају тако сложене и важне задатке као што је обезбеђивање административне линије.

Командант тенковског батаљона мајор Зоран Стојичков слаже се са својим млађим колегама и наглашава да је добар део људства на полигон стигао са задатка у Копненој зони безбедности и да ће се одмах по завршетку логоровања вратити дужностима на административној линији.

СПОМЕН-СОБА

Пуковник Милосав Симовић најавио је опремање спомен-собе Првог пешадијског пука књаза Милоша Великог чије традиције баштини некадашња 78. моторизована, а данас Четврта бригада Копнене војске. Ту ће се поред ратних застава и осталих експоната наћи и плоча са именима више од 300 бораца који су током протеклих ратова изгубили животе бранећи слободу земље.

– Биће то место где ће се увек чути „Марш на Дрину“ и „Креће се лађа Француска“ у славу и спомен јунацима палим за отаџбину – каже пуковник Симовић.

ЧАРИ ПРОФЕСИЈЕ

Ни пуна три месеца нису прошла од како је потпоручник Славиша Јотић бацио шапку испред Дома Народне скупштине. Данас се радо сећа студентских дана. Од октобра је у Врању где у механизованом батаљону обавља дужност командира минобацачког вода. Затекли смо га на коти 714 – осматрачници изнад „Пасуљанских ливада“, како поред радио уређаја РУП 12 прати ситуацију у зони циљева.

Док заставица на грудобрану пуцкета од јаког ветра, а смрзнута земља крчка под ђоновима, потпоручник Јотић описује нам радни дан на полигону.

– Буђење у пола четири... Затим постављање обезбеђења до седам... Око 15 километара треба прећи да се разведу сви стражари – објашњава Јотић показујући руком пут којим је јутрос, пре свитања прошао. Одговорност је, каже, велика јер његов је задатак да брине да се током гађања неко не „ушета“ у зону циљева.

Барабар са потпоручником, на ветрометини је и десетар Драган Савић. Прекаљени уговорак униформу је обукао марта 2000. године, а сада је на дужности возача у механизованом батаљону Четврте бригаде.

Кревет је, каже, јутрос напустио пре првих петлова да би са потпоручником Јотићем распоредио стражаре на стрелишту. Иако грч на лицу казује другачије, десетар Савић каже да није превише хладно. Навикао је. Иза њега и колега су месеци провели на бази у Копненој зони.

Најављена професионализација која би дугорочно решила статус војника по уговору, према мишљењу десетара Савића, била би прави потез.

– Сви ми са нестрпљењем очекујемо да се одреди статус професионалних војника. Тада бих могао многим младим људима да препоручим нашу професију. Тешка је, али има својих чари – каже десетар.

Када је командант бригаде пуковник Милосав Симовић стигао 6. децембра на „Пасуљанске ливаде“ нису га изненадили добри резултати гађања. Како доликује, најуспешнији је наградио новчано и одсуствима. Командант Четврте бригаде наглашава да је темпо рада у његовој јединици већ годинама такав да је људство навикло на оптерећење.

– Уопште нисам сумњао да ће момци добро обавити посао. Они то, уосталом, потврђују из дана у дан радом у Копненој зони. Нема разлога да и на гађању не потврде добру репутацију – истиче Симовић.

Командант каже да није лако ускладити редовне обавезе, специфичне за Четврту бригаду, и редовне активности попут логоровања и гађања.

– Када имате добре међуљудске односе и пожртвован приступ послу, све се стигне и постигне – каже пуковник Симовић. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ТРЕНАЖНИ КУРСЕВИ ЗА РАД СА ТОКСИЧНИМ ХЕМИКАЛИЈАМА

КОНДИЦИРАЊЕ ИНСПЕКТОРА

У Центру за усавршавање кадра АБХО ВС у Крушевцу, од 1. до 15. децембра одржана су два једнонедељна тренинг курса на којима су инспектори Међународне организације за забрану хемијског оружја кондиционирали своју вештину у раду са токсичним хемикалијама. Тиме је настављена сарадња OPCV која делује под окриљем УН са крушевачким „абехајцима“.

Два једнонедељна тренинг курса за инспекторе Организације за забрану хемијског оружја (OPCV) за рад са токсичним хемикалијама одржана су током прве половине децембра у Центру за усавршавање кадра (ЦУК) АБХО и на полигону „Равњак“ у Крушевцу. Инспектори OPCV баве се подстицањем глобалних напора да се хемијско оружје избаци из употребе или барем држи под контролом. Сличан тренажни курс одржан је успешно током јуна и јула ове године.

ТИМ ЗА ПОДРШКУ

У тиму за подршку курсу из ВС поред капетана прве класе мр Горана Еминовића, били су капетан Далибор Јовановић, поручник Иван Чулулејић, старији водник прве класе Љубиша Станковић и старији водник Радиша Динић. При наношењу контаминаната, односно употреби токсичних хемикалија и стављању на узорке, полазницима је помагао лаборант, старији водник Небојша Соколовић.

ТРЕЋА МИСИЈА

– Добро је што се овакви курсеви одржавају у Србији, јер се, између осталог, срећемо са најмодернијим детекторима за токсичне хемикалије који се користе у свету. Капетан Еминовић, поручник Чулулејић и ја смо, похађајући први курс у јулу као учесници, стекли многа знања која сада можемо да применимо у задацима које наш Центар извршава, пре свега у задацима везаним за трећу мисију Војске. Дobar је осећај када се едукујете на исти начин као припадници важне међународне организације каква је OPCV – истиче капетан Далибор Јовановић из тима ВС за подршку курсу.

Курсеве у трајању од по пет радних дана изводили су инструктори OPCV, а стручну и логистичку подршку пружили су ЦУК АБХО и медицински тим ВМА. Осморица инструктора били су уједно вође група и извођачи обуке, јер поседују лиценцу за обуку осталих инспектора. Радило се у пољским условима, са правим контаминантима.

Сложене курсеве на којима се користе токсичне хемикалије тренутно може да реализује свега пет земаља света: САД, Канада, Кина, Словачка и Србија. Избор за одржавање курса пао је на нашу земљу зато што поседује токсичне материје и специјализовано особље АБХО у јединицама Војске који су оспособљени за руковање таквим агенсима.

Инспектори који бораве у Крушевцу већ више година су активни у контроли уништавања хемијског оружја. Неки од њих већ су били у нашој земљи и вршили инспекцију. Сусрет и стручни контакт с инспекторима OPCV драгоцено је искуство и за припаднике крушевачког центра АБХО, јер се тако остварује веза између људи који се баве истом врстом посла.

Унутар ВС постоји потреба да се озбиљно увешбавају поступци током откривања токсичних хемикалија, заштите од њиховог штетног дејства и деконтаминације. Многи од полазника су експерти у области управљања ванредним ситуацијама.

Најбитнији аспект сарадње наше војске са OPCV јесте подизање угледа земље у светским оквирима. Допринос контроли хемијског оружја у свету Србију промовише као фактор мира и стабилности у међународним односима.

Носилац и шеф тренинг курсева је аустријски експерт Дитер Ротбахер. Као један од двадесетак стручњака OPCV Ротбахер има задатак да учествује у контроли уништавања складишта токсичних хемикалија у свим земљама које су потписнице међународне конвенције о забрани употребе хемијског оружја. Свака држава која потпише ту конвенцију, као и Србија, у обавези је да обезбеди приступ инспекторима који проверавају да ли је количина токсичних хемикалија сведена на договорени ниво у складу с конвенцијом.

За одржавање курсева високог светског нивоа, ЦУК АБХО у Крушевцу препоручио се претходном организа-

цијом низа курсева у сарадњи са OPCV. У фебруару предстоји одржавање сличног курса на коме ће, уместо инспектора који долазе на тренинг, полазници бити тзв. студенти, почетници у каријери у OPCV, који тек почињу да стичу квалификације да постану инспектори.

У тиму за техничку подршку курсевима била су петорица припадника крушевачког Центра, на челу с капетаном прве класе мр Гораном Еминовићем. Они су обезбедили све материјалне услове за одржавање курсева, а њихов допринос тренингу није се завршавао само на томе. Припадници ЦУК АБХО пружали су и стручну помоћ полазницима. У лабораторији Центра током првог дана курса наши стручњаци инспекторе су упознали са организацијом АБХО у ВС. Тада је изведена и врло специфична вежба контаминације опитних животиња. ■

Александар АНТИЋ
Снимио Радован ПОПОВИЋ

ВОДИЧ КРОЗ ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

УНИВЕРЗАЛНИ КЉУЧ

Публикација Фонда ISAC „Водич кроз Партнерство за мир“, прво је такво издање у Србији, објављено са циљем да на јасан, сажет и разумљив начин домаћим читаоцима представи основне принципе, појмове, изазове и предности учешћа у Програму Партнерство за мир

Водич кроз Партнерство за мир недавно је представљен у Медија центру у Београду. Публикација на једноставан и практичан начин објашњава све могућности које с уласком у Програм Партнерство за мир стоје на располагању нашој држави и друштву у целини.

Реч је о делу фонда ISAC (Центар за међународне и безбедносне послове), насталом у сарадњи са Министарством одбране Републике Србије, чије је објављивање подржало и Министарство спољних послова Краљевине Холандије и Амбасада те земље у Београду. Аутори *Водича* су Срђан Глигоријевић и Ђорђе Петровић.

■ ДВА ЦИЉА

На уводној страни „Водича кроз Партнерство за мир“ министар одбране Драган Шутановац подсетио је да је наша земља у последњој години остварила два битна спољнополитичка циља која се односе на процес интеграције у савремене оквире међународне сарадње. Пријем у Партнерство подразумева приступ Србије широком политичко-безбедносном форуму и практичним иницијативама, које јој пружају могућност за улогу поузданог чиниоца регионалне и међународне безбедности.

Поред тога, Србија је парафирала и Уговор о стабилизацији и придруживању са Европском унијом, чиме су створени услови за бржи економски и друштвени напредак државе. Тим корацима добијен је универзални кључ за многа врата, првенствено за помоћ и подршку у транзицији и реформи друштва. Будући кораци које би Србија требало да чини у Партнерству подразумевају активно

укључивање у политички дијалог и интензиван процес практичне сарадње. Стога *Водич*... представља битан допринос како бољем схватању процеса који земљу чекају на путу интеграција, тако и конструктивном усмеравању будућег ангажовања Србије у Партнерству за мир.

Циљ *Водича*, према речима председника фонда ISAC, Павла Јанковића, јесте да се јавности у Србији на јасан начин представи Програм Партнерство за мир, ради бољег разумевања процеса интеграција. Он је на конференцији за новинаре истакао и да је сам рад на публикацији представљао „добар пример сарадње владиног и невладиног сектора“.

Водич, прво такво издање у Србији, намењен је да на јасан, сажет и разумљив начин представи читаоцима у Србији основне принципе, појмове, изазове и предности учешћа у Програму.

Председник фонда ISAC је у уводном делу *Водича* истакао да је Партнерство саставни део механизма транзиције и модернизације система одбране, али и друштва у целини. За тренутак у коме се налази Србија, у садржаје, поступке и механизме транзиције и интеграције, упућен је недовољан број стручњака и доносилаца одлука. Да би се поменути процеси успешно спровели, неопходно је не само да се тај круг прошири већ и да укључи различите делове домаће јавности. Неразумевање и предрасуде, проценује Јанковић, пратиле су процес транзиције и интеграције у свим државама централне и источне Европе и често стварале отпор и међу елитама и међу грађанима. Стога он закључује да се само интензивним и разумљивим информисањем у тим областима може обезбедити преовлађујућа подршка настојањима државе да својим грађанима и себи сачини одговарајуће место међу осталим чланицама европске и евроатлантске заједнице, и целокупном друштву обезбеди напредак.

■ ОДЛУКЕ ЗАСНОВАНЕ НА АРГУМЕНТИМА

Помоћник министра одбране за политику одбране мр Душан Спасојевић у *Водичу* истиче да само чланство у Партнерству није довољно за остварење свих циљева политике одбране и трансформације Војске Србије. У складу са потребама и могућностима Србије, неопходно је користити стабилне и јаке механизме Партнерства ради унапређења безбедности и промовисања националних инте-

ФОНД ISAC

Фонд Центра за међународне и безбедносне послове – ISAC јесте независна, непрофитна и невладина институција која се бави унапређивањем европске и евроатлантске интеграције Србије, осмишљавањем нове српске спољне политике, унапређивањем регионалне сарадње у југоисточној Европи и проучавањем широког спектра питања из области спољне и безбедносне политике.

реса и вредности на међународном плану, већ изграђених потенцијала система одбране у научно-технолошком и економском смислу, као и ефикасног усглашавања и координације ангажмана за заједничко деловање у билатералним и мултилатералним оквирима. Сам *Водич*, сматра Спасојевић, доприноси да будуће одлуке у вези са ангажовањем Србије у Програму ПзМ буду засноване на реалним аргументима и чињеницама.

Један од аутора, Срђан Глигоријевић, каже да је полазна идеја за настанак публикације била да се домаћој професионалној, стручној, али и широј јавности представе чињенице које се односе на настанак, развој и структуру Северноатлантске алијансе, те сви облици партнерства, сарадње и дијалога које је та организација успоставила са државама ван њеног оквира и са другим међународним организацијама.

– У том смислу посебно детаљно обрађен је Програм Партнерство за мир, којем је Србија позвана да приступи на самиту НАТО у Риги, 29. новембра 2006. године. Нарочита пажња посвеће-

ДОБРА САРАДЊА СА КФОРОМ

На конференцији за новинаре на којој је представљен „Водич кроз Партнерство за мир“, министар одбране Драган Шутановац је подсетио да је, када је реч о чланству наше земље у Партнерству, Србија завршила Презентациони документ, али још није потписан Безбедносни споразум, што је оценио као лоше. Ипак, захваљујући добрим односима са чланицама Партнерства, у билатералној сарадњи то се превазилази. Шутановац је истакао да је непотребно наметање расправе о чланству Србије у НАТОу, будући да у оквиру њеног чланства у Партнерству постоје бројне могућности за сарадњу.

Када је реч о Косову, министар Шутановац је нагласио да Министарство одбране разматра и најгоре сценарије у случају једностраног проглашења независности, али и да је убеђен да ће Кфор и НАТО интервенисати у мери у којој је неопходно да се спречи дестабилизација региона. Он је додао и да би свака војна активност Србије, која би била усмерена против Кфора, била осуђена на пропаст.

Министар Шутановац је рекао да у Министарству одбране постоји расположење да се припадници војног санитета, у саставу норвешког контингента, упуте у мировну мисију у Авганистан, за шта се пријавио велики број војних лекара из целе Србије. Он је оценио и да је већина у Влади Србије опредељена за слање припадника Војске Србије у мировне операције, о чему ће, у крајњој инстанци, одлучивати Скупштина. Србију тренутно у мировним операцијама са мандатом Уједињених нација у Конгу, Либерiji и Обали Слоноваче представља 16 припадника, ангажованих на дужностима војних посматрача и на санитетским пословима.

на је досадашњем прегледу односа НАТОа и Републике Србије, али и могућностима даљег развоја те сарадње. С обзиром на то да учешће у Програму Партнерство за мир представља једно од најзначајнијих опредељења у спољној и безбедносној политици Србије, а да се истовремено о самом Програму код нас недовољно зна, наметнула се потреба стварања једног оваквог *Водича* – каже Глигоријевић.

Зато је фонд ISAC, у сарадњи са Министарством одбране Републике Србије и уз подршку Министарства спољних послова Краљевине Холандије, одлучио да приступи изради и објављивању једног таквог издања. Пројекат је потврдио неопходност и ефикасност сарадње војних и цивилних институција, истовремено и оних владиних и невладиних, у заједничким напорима да се Србија на темељнији начин припрема и учествује у савременим безбедносним интегративним оквирима који јој се нуде. У том смислу значајна је стручна сарадња коју су остварили аутори *Водича* – Срђан Глигоријевић из фонда ISAC и мајор Ђорђе Петровић из Министарства одбране Републике Србије.

– Важно је истаћи да се *Водич* ни на који начин не може сматрати изразом „пропаганде“ Северноатлантске алијансе, већ он искључиво одражава потребу да се представљањем објективних чињеница превазиђе пословични недостатак информација о неким важним темама за безбедност наше државе и читавог региона, али и о месту и улози Србије у ширем безбедносном контексту, без сугерисања облика њене даље сарадње са Северноатлантском алијансом – каже Глигоријевић.

„Водич кроз Партнерство за мир“ на 129 страна одговара на питања шта је то НАТО, а шта Партнерство за мир; које је још облике партнерства, сарадње и дијалога НАТО развио; шта чини учешће једне државе у Партнерству; како једна држава постаје чланица НАТОа; шта је до сада постигнуто у сарадњи Србије и НАТОа; како би могло да изгледа учешће Србије у Партнерству...

Публикација је бесплатна и штампана у тиражу од 25.000 примерака. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимимо Д. БАНДА

ДРЖАВНИ СЕКРЕТАРИ ЈЕФТИЋ И МИШЧЕВИЋ
У КОПНЕНОЈ ЗОНИ БЕЗБЕДНОСТИ

ПОБОЉШАЊЕ МАТЕРИЈАЛНОГ ПОЛОЖАЈА ПРИПАДНИКА ВОЈСКЕ

Током посете Копненој зони безбедности државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић обишао је базе „Боранце“, „Мрче“ и „Источни Мојстир“, а базе „Трмка“, „Шушњак“ и „Велики трн“ посетио је државни секретар Александар Мишчевић.

Државни секретар Јефтић високо је оценио организацију и начин рада јединица 2. бригаде Копнене војске и обавестио се о условима живота и рада припадника те јединице ангажованих на извршавању задатака у Копненој зони безбедности.

Током разговора у базама на административној линији и у касарнама у Краљеву, Рашкој и Новом Пазару, Јефтић је информисао припаднике 2. бригаде о мерама и активностима Министарства одбране, првенствено онима усмереним на побољшање материјалног и статусног положаја припадника Војске Србије.

Државном секретару Александру Мишчевићу су приликом обиласка база предочено и стање, организација рада и начин извршавања задатака на обезбеђењу административне линије према Ковову и Метохији, а сагледао је и проблеме који оптерећују живот и рад припадника 3. бригаде. Они су у разговору са Мишчевићем исполили велико занимање за динамику решавања материјалних, социјалних и укупних статусних проблема припадника Војске Србије.

Државни секретари Јефтић и Мишчевић су током посете гарнизонима у Рашком и Топличком округу имали садржајне разговоре и са представницима локалне самоуправе, у којима је сарадња Министарства одбране и Војске Србије са локалном самоуправом оцењена као веома успешна. ■

Р. К.

►►► **ЗАВРШЕН МАНДАТ МИСИЈЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ЗА МОНИТОРИНГ** – Помоћник министра за политику одбране Душан Спасојевић примио је 11. децембра делегацију Мисије Европске уније за мониторинг, коју је предводила шеф Канцеларије ЕУММ-а у Београду, Александра Вагнер. Повод састанка био је завршетак мандата те канцеларије у Београду.

Помоћник министра Спасојевић похвалио је рад Мисија Европске уније за мониторинг и захвалио на професионалном ангажману и доброј сарадњи са Министарством одбране. Он је додао и да је сигуран да ће добру сарадњу наставити прихватањем других институционалних инструмената Европске уније. ■

►►► **ПОТПИСАН ПЛАН ВОЈНЕ САРАДЊЕ СА МАЂАРСКОМ** – Четворочлана делегација Министарства одбране Републике Мађарске, коју је предводио начелник Управе за међународну војну сарадњу бригадни генерал Иштван Бенеш, посетила је 3. децембра Управу за међународну војну сарадњу Министарства одбране Србије.

Током разговора са начелником Управе Милорадом Перићем, анализирана је досадашња билатерална војна сарадња и разматране су могућности за њено проширење. Након усаглашавања, потписан је План билатералне војне сарадње за 2008. годину између министарства одбране Србије и Мађарске. ■

►►► **ВОЈНОМЕДИЦИНСКА САРАДЊА СРБИЈЕ И НОРВЕШКЕ** – Заједничка радна група за војномедицинску сарадњу, у којој су били представници Министарства одбране Републике Србије, Војске Србије и оружаних снага Краљевине Норвешке, посетила је 3. децембра Центар за специјалну обуку болничара у Нишу.

Шеф делегације оружаних снага Краљевине Норвешке потпуковник Пол Робин Гуле рекао је том приликом да је посета норвешке делегације Нишу организована ради наставка сарадње са Војском Србије и сагледавања могућности за формирање центра за обуку у Нишу. (З. М.) ■

►►► **ПЛАНИРАЊЕ НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ** – У оквиру војно-војног програма Министарства одбране Републике Србије и Европске команде САД – Канцеларије за билатералне односе у Београду, 11. и 12. децембра у Дому Гарде у Топчидеру одржан је семинар „Планирање националне одбране“.

Након уводног излагања пуковника проф. др Митра Ковача, начелника Управе за стратегијско планирање МО, предавање је одржао виши војни сарадник у Институту за националне стратешке студије Универзитета за националну одбрану пуковник Мајк Бел, који је говорио о планирању националне одбране.

Пуковник Бел је другог дана рада одржао предавање о начинима и средствима за планирање националне одбране, усклађивању, процени ризика и финализацији стратегије, као и стратегији и планирању снага. (С. Ђ.) ■

►►► **СЕМИНАР О УПРАВЉАЊУ КАДРОМ** – У организацији Генералштаба Војске Србије и Националне гарде Охаја, 5. и 6. децембра у Дому Гарде на Топчидеру одржан је семинар о управљању официрским и подофицирским кадром.

На отварању семинара начелник Управе за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Петар Радојичић оценио је да су инострана искуства значајна за Војску Србије, јер је у току развијање доктрине управљања људским ресурсима и формирање подофицирског кора.

Током семинара амерички предавачи представили су методологију управљања људским ресурсима у Националној гарди Охаја – процес обуке и образовања официра и подофицира, систем унапређења, вредновања, те завршетка активне службе и пензионисања. Било је речи и о односима између официрског и подофицирског кадра и особеностима подофицирског кора у Националној гарди Охаја. ■

С п е ц и ј а л н и п р и л о г

АРСЕНАЛ 12

НОВИ РУСКИ ТЕНК

ЦРНИ ОРАО

САВРЕМЕНИ
ВИШЕНАМЕНСКИ
БОРБЕНИ АВИОНИ

УДАРНА ПЕСНИЦА

ЈАПАНСКИ ХЕЛИКОПТЕРСКИ
РАЗРАЧ HUYGA

НАСТАВАК ТРАДИЦИЈЕ

ЦРНИ ОРАО

САДРЖАЈ

Нови руски тенк

ЦРНИ ОРАО 24

Белгијски пиштољ
FN пет-седам

УБИЦА ПОЛИЦАЈАЦА 30

Аутоматска пушка
Heckler & Koch G36

**РЕДИЗАЈНИРАНИ
КАЛАШЊИКОВ** 32

Савремени вишенаменски
борбени авиони

УДАРНА ПЕСНИЦА 36

Вишеслојна одбрана од
балистичких пројектила

ПРОТИВРАКЕТНИ ШТИТ 41

Јапански хеликоптерски разарач
Нууга

НАСТАВАК ТРАДИЦИЈЕ 44

Немачке ракетне фрегате класе
F-125

**ПОДРШКА СПЕЦИЈАЛНИМ
СНАГАМА** 46

Уредник прилога
Мира Шведић

Према борбеним одликама

црни орао представља најбољи, или један од два-три најбоља тенка у свету. Иако је у фази прототипског развоја, чак и неверне Томе са Запада оцењују да је по укупним квалитетима испред М1А2 абрамса, леопарда А5/А6, леклерка или челинџера. Црни орао је „пунокрвни“ представник тенкова четврте технолошке генерације.

Велика оскудица финансијских средстава за развој НВО и модернизацију оружаних снага деведесетих година није била препрека руским научноистраживачким и развојним потенцијалима да се боре за напредну технологију својих оружаних снага. Штавише, у том периоду обављено је више модификација и модернизација основног парка руских тенкова серије Т-64, Т-72, Т-80, а појавио се и Т-90. У борби за преживљавање војне индустрије био је изражен конкурентски однос две најпознатије руске фирме – ГУП ПО „Уралвагонзавод“ из Нижњег Тагила, са серијом модернизација тенкова Т-72 и малобројне производње новог Т-90, а са друге стране ГУП „Омск Транс Маш“ из Омска са тенковима фамилије Т-80. Први су „школа“ тенкова са дизел моторима, док су други присталице гаснотурбинских. На крају су и Т-80 и Т-90 прихваћени за наоружавање руске армије. Такође, оба су на извозној листи у друге земље. У суштини, по борбеним квалитетима та два тенка су равноправна, са малим разликама и предностима у детаљима.

Неки војни коментатори, не разумевајући комплексност тенковске технике, критикују их због „неадекватних“ техничких решења одређених подсистема. Нарочито су слободне критике аутомата за пуњење топа на поду тенкова. Истина, било је не-

руских тенкова. Оне јесу биле у заостатку за неким западним пројектима, али се не потенцира могућност лансирања из топа врло ефикасне ПОВР, и то до пет километара даљине. Сем тога, руски тенкови су сличних квалитета са конкурентима из НАТО, али су лакши за 15 до 20 т и два до три пута јефтинији од западних.

ПОЧЕТНА НАГАЂАЊА

Септембра 1997, на Међународној изложби НВО у Омску, појавила су се два нова модела тенкова: Т-80У-М1 барс (снежни леопард – модификација Т-80У) и црни орао (развојна ознака Објекат 640), као нови тенк, на шасији тенка Т-80У. Неки западни војни коментатори су оценили црнога орла као верзију Т-80УМ2, али се то није потврдило. Истина, тада је тај тенк посматран са удаљености 150 м, по руским наводима, а по западним са 500 м. При том, био је делимично прекривене куполе са маскирном мрежом, а топ је имао церадну навлаку, због чега се није могла дати сигурна оцена о новом средству. То је изазвало и нагађања око калибра топа (135 мм, 140 мм или 152 мм). Ниједно се није обистинило. Сем тога, оклопно тело демонстратора имало је по шест пари потпорних тачкова, а на изложби у Омску 1999. сазнало се да је топ калибра 125 мм и да прототип тенка има продужену шасију са по седам пари тачкова.

Руски званичници су тада наговештавали како би требало да се нови тенк од 2005. производи у серијама од по 350 јединица годишње, али се до сада то није реализовало. Већ је требало да се заврши и пробна партија – предсеријска од око 50 возила, али нема потврде о томе. Зашто? Вероватно да је, поред жеље пројектаната да се реше неке дилеме, превладала потреба извоза у који се Русија укључила (Кипар, Јужна Кореја), а било је заинтересованих и на другим странама.

Било како, иако не лети, већ брзо промиче тлом, црни орао по својим борбеним одликама представља најбољи, или један од два-три најбоља тенка у свету. Иако је у фази прототипског развоја, чак и неверне Томе са Запада оцењују да је по укупним квалитетима испред М1А2 абрамса, леопарда-2А5/А6, леклерка или челиниера. Неки експерти оцењују да је црни орао бољи за 1,5 до 1,7 пута од западних партнера.

ПРЕДНОСТИ

Битне одлике, уједно и предности тог тенка су да има најнижу вертикалну пројекцију (око 1,8 м), нижу и од самога корпуса леопарда-2А5, оклопну заштиту идентичну или сигурно бољу, а укупну заштиту (рачунајући експлозивно-реактивни оклоп – ЕРО и систем активне заштите) има такође бољу. Квалитет нових ПТ пројектила типа APFSDS је нивоа најбољих у калибру 120 мм, док су кумулативни пројектили и ПОВР бољих могућности.

Тенк има мању борбену масу за 12 до 15 т, аутоматски пуњач топа (на западу само леклерк), испљује вођене ПОР на даљинама до пет километара (5,5 км против хеликоптера) и располаже арсеналом од пет врста метака (рачунајући и ПОВР).

Двоструко је ефикаснији и прецизнији на великим даљинама, где постиже вероватноћу погађања првим пројектилом до 80 одсто, што је за конкуренте само жеља. Брзина гађања из топа је већа и од руских тенкова, а у односу на западне није за поређења (они се пуне механички, па реална брзина није већа од три до четири мет./мин).

Гаснотурбински мотори ГТД-1000 Т, ГТД-1000ТФ и ГТД-1250, уграђени у серију тенкова Т-80, у пракси су показали већи степен поузданости, мање отказа због загушења пречистача за воздух. Нишанско-осматрачки уређаји руских тенкова били су ни-

милих и катастрофалних оштећења, када би кумулативни пројектил, обично кроз бочне зидове Т-72, или ПТ мине, активирали муницију у пуњачу. Бивало је и случајева да купола одлети десетину метара од тенка. Али се то догађало и абрамсима у Ираку, иако немају такав пуњач.

Ма који систем био примењен, нема апсолутне заштите. Такође, сумња се у ефикасност противоклопних граната тих

МАКСИМУМ СНАГЕ

Мотор ГТД-1250 обезбедио је специфичну снагу од 25 КС/т, а нови ГТД-1500 од 30 КС/т, што представља максимум код савремених тенкова. Велика специфична снага неминовно ће се одразити на убрзања, максималну брзину (70/80 км/ч), просечну маршевску (65 км/ч) и средњу теренску 55–60 км/ч. Лако стартовање и зими, без чекања да се зареје, нагло оптерећење до максимума, дужа возња под високим форсажом, готово без прегревања, и други фактори учинили су да је примена гаснотурбинских мотора превагнула у Русији над традиционално изврним дизелима који су прославили ратне и послератне руске тенкове.

жег квалитета, али је последњих година тај „хендикеп“ отклоњен новим термовизијским системима, посебно оним који се развијају у кооперацији са француским фирмама.

ПРЕЖИВЉАВАЊЕ НА БОЈИШТУ

Искуства из локалних ратова и војних интервенција, борбе са побуњеничким, герилским и терористичким снагама у тзв. асиметричним и урбаним сукобима, масовно коришћење лаких преносних ПТ оружја /РБР и ПОВР/, диригованих минско-експлозивних и импровизованих средстава, ПТ мина и другог оружја, с једне стране, те усавршавање ПТ наоружања и пораст ефикасности ПТ муниције тенковских топова, показали су да не постоји тенковски оклоп који би потпуно заштитио та возила и обезбедио преживљавање и опстанак на бојишту при нападу на њих из свих правца дејства. Таквог оклопа нема. Због тога су руски конструктори у пројектовању *црног орла* предност дали конструктивним, техничко-технолошким и концепцијским решењима, која ће, у оквиру задате масе тенка од око 50 т, обезбедити највиши могући ниво заштите.

Решење је нађено у конструкцијским изменама куполе и доградњи облика тела тенка, размештају критичних и осетљивих елемената и уређаја (муниције, горива...), оптималном распореду места чланова посаде, примени комбинованих, вишеслојних композитних материјала, поред основног оклопа од панцирних РНА челика, додатној заштити са ЕРО и уградњи система активне заштите.

Да је задатак компликован и тешко остварив, показују примери употребе РБР (система РПГ-7) и других којима су гађани тенкови из свих позиција, на неочекиваним

Ниша муниције: утицај крвних одбацујућих панела у случају поготка у муницију и експлозије

местима, са положаја из којих су тенкови често бивали поражени. Подсетимо да руски РПГ-7V1, ракетом са тандем-кумулятивном бојном главом пробија око 750 мм РНА оклопа иза ЕРО. То практички значи да, када се саберу заштитна својства бочних штитника ходног дела тенка (око 50–100 мм), и на то дода размак од основног оклопа бочних зидова тенка, остаје још 50 мм ефективне пробојности. Онда није ни чудо што су Ирачани уништавали дејством из РПГ и тако оклопљене тенкове какви су М1А1 *абрамси*, или Чечени и Авганистанци руске тенкове Т-72 и Т-80.

Облик, нагиб оклопних плоча, структура вишеслојног оклопа и међусобни размак, испуњавање међупростора материјалима отпорним на дејство кумулативних пројектила, омогућили су да буде искоришћен максимум у датој конструкцији *црног орла*.

АРХИТЕКТУРА КУПОЛЕ

У обликовању тенка најприметнија је архитектура куполе израђене од плоча завареног челика, са великим нагибима оклопа (од 70° до 80° од вертикале). Издужена купола, пространа ниша за муницију и аутомат за пуњење топа позади, те велики преч-

ник котрљаче венца куполе (2,5 м), оптимизују распоред уређаја, посаде и нуде повољан баланс масе, значајан приликом наглог убрзања или кочења куполе.

На крову изнад аутомата и муниције смештене су лако одбациве плоче, које приликом експлозије погођене нише бивају одбачене увис и тиме се смањује ефекат детонације муниције. При томе, челична преграда између муниције и борбеног одељења штити посаду до нивоа могућег преживљавања. Кажу, ефективно. Верујемо, али не сасвим.

Основна структура оклопа куполе састоји се из неколико слојева панцирног челика, стаклотекстолита, танких слојева панцирног лима велике тврдоће и, вероватно, пуњења кварцног песка. Према недавно објављеним подацима на Интернету (Black Eagle MBT, Russian Arms, MILTECH), тзв. Patent RU 216933С2, облик, структура и панцирна балистичка заштита оклопа *црног орла* од дејства HEAT и APFSDS пројектила (процењене) изгледала би овако:

Купола напред: РНА челик 80–100 мм, плус 30 мм оклопа од фибергласа (СТБ) пута

ИНОВАЦИЈЕ

У основној конструкцији тог оклопљака примењена су бројна напредна решења, по којима се *црни орао* разликује од осталих руских тенкова, а још више од западних. Те иновације се огледају у потпуно новом склопу и архитектури куполе од ваљаних РНА челика заварене конструкције, по уградњи магацина муниције са аутоматом за пуњење у задњу нишу куполе, уместо на поду као до сада. Продужено је оклопно тело за позицију једног потпорног точка, па уместо шест, има седам парних точкова. Померена је позиција возача иза улазног отвора. Уградња топа и смештај чланова посаде у одвојене просторе омогућује постављање топа већег калибра, без редизајнирања основног профила куполе. Врло нагнуте плоче тела тенка, нарочито куполе, позитивно утичу на заштиту од ПТ пројектила, а дебљи и вишеслојни оклоп крова куполе повољнији је за заштиту од пројектила који нападају одозго. Нов дизајн имају додатни оклоп ЕРО и систем за активну одбрану тенка од напада ПОВР и лаких преносних РБР.

Црни орао има инсталирана оптоелектронска средства са термалном камером за ноћ друге генерације, уграђен помоћни гаснотурбински мотор ПА-18А, снаге 18 kW, за обезбеђење допунских извора електроенергије када не ради главни мотор, а нижа силуета од тенка Т-80 за око 400 мм чини га најнижим основним тенком. Ту није крај иновацијама.

5 (x 0,45), плус 5 мм RHA пута 4, плус 60 мм RHA/cos 70°, еквивалентно заштити RHA оклопа хомогене структуре од 468 до 526 мм, плус 198 мм СТБ, равно је 666–724 мм ефекта RHA. Са ЕРО кактус (x 1,6) произилази де је укупан ефекат заштите од APFSDS пројектила раван дебљини RHA оклопа од 1.070 до 1.160 мм/90°. По сличној методологији дати су ефекти и од пројектила HEAT, и они износе 1.590 до 1.710 мм RHA.

Бочне стране куполе, с обзиром на идентичну форму и структуру, оцењују се као и чеона. Кров куполе, уз претпоставку да је напад одозго са подмуницијом кумулативних пројектила, имао би заштитну моћ равну 360 мм RHA, а од APFSDS и парчадно-разорних пројектила еквивалент заштите био би раван 240 мм RHA. За нишу куполе наводи се заштитно својство од муниције аутоматских топова (вероватно калибра до 30 мм).

На крову куполе примећује се отвор нишанске справе са термалном камером нишанције, већих димензија (десно) и мањих размера панорамска нишанска справа командира (лево). Улазни отвори имају четвртасте поклопце. На средини куполе приметан је закошени облик, мало издигнут изнад крова, који је вероватно подигнути део крова, како би се обезбедила депресија топа и код куполе тако мале вертикалне пројекције. Могуће да је нађено решење као код тенка *леклерк*, где се тај део подиже при давању депресије.

Распоред два члана посаде у ниски профил куполе, какав је код *црнога орла*, био би проблематичан када не би простор испод куполе био ослобођен аутоматског пуњача, какав је у осталим руским тенковима. Но, ако се зна да је унутрашњост куполе Т-72/М-84/Т-80 и Т-92С око 1,85 м³, логично је да се и у новом тенку мањак простора компензује у телу тенка.

ОДБРАНА ОД ПРВОГ ХИЦА

Висина тенка од око 1,8 м, на даљини ефикасног домета тенковских топова (2,5 до 3 км) чини видљивим *црног орла* под углом мањим од једног хиљадитог, па је крајње неповољно да се тенк погодио првим хицем.

Оклопно тело демонстратора *црнога орла* из 1997. било је идентично као и код тада приказаног Т-80У-М1 *барс*, са по шест потпорних тачкова на обе стране. Већ 1999, на наредној изложби у Омску, овај тенк има седам пари потпорних тачкова. Подразумева се да је тело морало бити продужено и оно, ценећи димензије тачка у дијаметру око 670 мм и потребан размак до наредног, треба да има дужину не мању од 7,7 м. Како се и дужина налегања гусеница повећава (са 4,28 м на око 5 м), а ширина је готово идентична, долази се до смањења специфичног притиска на тло (са 0,92 кг/цм² на 0,86 кг/цм², иако је тенк тежи од Т-80У за око четири тоне.

Вишак простора који се добио продужавањем шасије, сигурно да ће послужити за ергономичнији смештај возача, уређаја, муниције ван аутомата, горива и др. Значај дужег оклопног тела поспешује јачи оклоп напред, на поду и бољу заштиту од ПТ мина. Свакако да се конструктори нису одрекли предње „гумиране кецеље“ за активирање ПТ мина са антенским упалачима, а и прикључног дозерског ножа за самоукопавање.

ОКЛОПНА ЗАШТИТА

Посебни подаци о оклопној заштити тела тенка нису објављени, осим неких који су апроксимативни. Бочне стране и задња плоча се упоређују са Т-80 (89 мм и 45–50 мм позади, патос око 25 до 30 мм и кров између 40 и 50 мм). Познато је да је предња горња плоча (glacis) код тенкова Т-72М1, Т-80У и Т-90, вишеслојна, ефективне дебљине између 221 и 230 мм, односно да пружа заштиту од HEAT пројектила еквивалента 650 мм, а од APFSDS око 500 мм. Али прихватимо ли пресек оклопа куполе као вероватан, подразумева се да се и на шасији користила слична структура. Из тога би се могло претпоставити да би укупан еквивалент заштите (са ЕРО) био од 666 до 724 мм RHA оклопа од APFSDS пројектила, а од HEAT 796–854 мм (аналогија куполског оклопа). Уколико прихватимо те тезе, може се закључити да је основни оклоп *црнога орла* раван тенку М1А2 *абрамс*.

За предњу доњу плочу постоји податак

да је њена заштитна моћ еквивалентна дебљини 210 мм RHA од пројектила APFSDS и 250 до 260 мм RHA у заштити од HEAT пројектила. Бочне стране тела тенка, рачунајући и штитнике, процењују се на еквивалент заштите од 150 до 170 мм од HEAT пројектила друге генерације и 260 до 280 мм од пројектила друге генерације. Прве две трећине ходног дела прекривене су тежим и већим плочама ЕРО. Рачуна се да су ефективне заштите од HEAT пројектила увећане за 1,5x/90°, тј. 2x/30°, а од APFSDS фактор је нижи – 1,1/90° и 1,2/30°.

Динамичка заштита или ЕРО *кактус* је новије генерације ефективнији од ЕРО *контакт-В* за 1,5 до два пута. Језиком бројки: ЕРО *контакт-В* има ефекат заштите од HEAT пројектила раван 400–500 мм RHA оклопа, а од APFSDS 100–120 мм. Према другим изворима (IDR, фебруар 1997), заштитна вредност је 500 до 700 мм и 250 до 280 мм од истих пројектила. За *кактус* се наводе подаци вредности заштите од HEAT од 500 до 900 мм, односно од APFSDS 350 до 500 мм.

Наведене бројке говоре да је оклоп *црнога орла* практички непробојан у више зона, за сада, а потврду или негацију би могла да верификује саме ратна пракса.

Процењену равноправност конкурентна у оклопној заштити ремети примена активне заштите типа *дрозд-2* или *арена* на *црном орлу* у његову корист. Такође, значајну функцију има и део оптоелектронског активног ометања навођених и других пројектила са системом ТШУ-1 *штора*. Суштина тих система заштите своди се на физичко спречавање противничких пројектила да се приближе или да ударе у тенк.

У првом случају систем *штора* са детекторима ласерског зрачења активира БДК и ствара аеросолну завесу која је непрозирна за ласерски зрак или ИЦ емисије ПОВР. Са ИЦ емитерима исијава девијантне фреквенције и „збуњује“ непријатељеве ПОВР, које због тога промашују тенк. У другом случају, *дрозд-2*, помоћу милиметарског радара открива долазећи опасан пројектил који лети брзином од 70 до 700 м/с (или 50 до 500 м/с), активира лансер противпројектилских пресретача и експлозијом испред тенка, на неколико метара, у одређеном

Прототип Објекта 640 продужене шасије

тренутку оштећује или уништава долазећи пројектил. Са таквом заштитом фактор одбране од пројектила је раван фактору 0,9.

Уколико се користе оба система, заштита се увећава за три до пет пута у односу на тенкове без тих система. За сада је Израел најближи реализацији сличног система, али до краја 2006. (систем ADS Trophy) још није био у оперативној употреби, већ се налази у завршној фази пробне партије. Поседовање електромагнетске заштите од ПТ мина са бесконтактним упалачима, претпоставља се да има и *црни орао*, али нема потврде о томе. Ипак, треба веровати да је логично да је има, уколико се већ примењује на осталим новомодификованим руским тенковима.

ВАТРЕНА МОЋ

Пораст ватрене моћи *црнога орла* остварен је применом више значајних модернизација и измена техничких решења код наоружања, аутомата за пуњење топа (новог и практичнијег), новоразвијеном топовском муницијом бољих перформанси и ефективнијег дејства, с посебним нагласком на модернизацији нишанско-осматрачких уређаја за ноћ применом модерних термокамера друге генерације, те решењем да и командир може да гађа у свим условима – дању, ноћу, у покрету, и да у систему „дубл“ преузима управљање ватром. Систем за управљање ватром је повезан са командно-информационим системом и дијагностичком преко магистрале података, са којима су конектовани системи веза и сателитске навигације.

Основно оруђе – топ глатке цеви 2А46М, калибра 125 мм, модификована је верзија базног модела са неколико побољшања: симетрична уградња цилиндара хидрауличких кочница топа позитивно се одражавају на прецизност оруђа, смањујући одскачни угао приликом опаливања метка; постављање индекса изнад уста цеви и уградња комплекта призми у нишанску справу за ректификацију топа без изласка посаде из возила (за један минут); продужен је век цеви на око 700 испалених метака велике почетне брзине.

Са топом је спрегнут митраљез ПКТМ 7,62 мм бољих својстава од ПКТ. Даљински управљани митраљез ГП49 12,7 мм *корд* (побољшана верзија НСВТ митраљеза) постављен је на десну страну куполе, али ту је сада нишанија, а не командир. Из тога митраљеза може да се гађа из затвореног возила дању и ноћу, и током кретања, на ефикасној даљини од око 1.500 м против летелица и до 2.000 м на циљеве на земљи.

Битна новост јесте аутомат за пуњење топа и смештај магацина муниције топа за брзу употребу у продужену нишу куполе. Муниција је положена хоризонтално, лако

се пуни топ и повећана је брзина пуњења на 10–12 мет./мин. Спремиште ће, вероватно, моћи да прихвати и муницију већег калибра, уколико се касније пређе на то решење, наравно и дуже метке, што је значајно у случају примене једноделних метака, посебно поткалибарних.

Топ располаже са читавим арсеналом метака – четири врсте, плус ПОВР, чиме се усаглашава решавање ватрених задатака према врсти циљева које посада гађа. Поред стандардног тренутнораспрскавајућег пројектила ОФ-19, ту је нови распрскавајући шрапнелски пројектил ОШС са дистанционим подешавањем времена активирања бесконтактнoг упалача, потом модификовани тренутнораспрскавајући пројектил јачег експлозивног ефекта ЗОФ-26, па нова кумулативна муниција са тандем бојном главом ЗБК-29 и ЗБК-29М, те поткалибар-

Нови поткалибарни пројектил 3БМ-42 са издуженим пенетратором и двоструким заптивним сегментима

Противоклопна вођена ракета 9М119М „рефлекс-М“ 125 мм

ни пројектили дужег и тежег пенетратора од тешког метала ЗБМ-42 и ЗБМ-44 (за њега се претпоставља да има језгро од легуре са осиромашеним ураном). Најзначајнији „адут“ су вођене ракете које се испалјују из топа – 9М119 и 9М119М *рефлекс* (US/NA-ТО код AT-11/Sniper).

Тренутно-шрапнелски пројектил ОШС се темпира електронским системом преко рачунара и подешава да експлодира на жељеној даљини, односно висини изнад циља у заклону, односно испред или поред наоружаног хеликоптера када лебди, на даљинама од један до пет километара (хеликоптере гађа и до 5,5 км). Руске информације указују да је тај пројектил ефикаснији од стандардног тренутнораспрскавајућег пројектила ОФ-19 за четири до пет пута – стандардни пројектил има ефикасно дејство против живе силе на отвореном на површини 14 x 8 м (губици до 80 одсто), односно 16 x 35 м (губици до 50 одсто).

Поткалибарни пројектил ЗБМ-42 са пенетратором од тешког метала пробија око 500 мм RHA оклопа на даљини од два км, а најновији ЗБМ-44 је ефикаснији од претходника за 20 одсто (пробојност 600 мм оклопа под istim условима). Кумулативни пројектил ЗБК-29М пробојности је око 800 мм RHA оклопа.

Систем за управљање ватром (СУВ) садржи стабилизаторе топа и куполе (електрохидраулички за топ, електрични за куполу). Принципијелна новост јесте у примени дигитализованог управљања системом и свим другим уређајима у борбеном одељењу који се ослањају на СУВ. Скраћено је време при-

ПРЕЦИЗНОСТ

Испаливање ПОВР 9М119 и 9М119М из топа и вођење по ласерском снопу на даљинама од 100 до 5.000 м (против хеликоптера и до 5,5 км), дању и ноћу (око 3,5 км или до 5 км, уколико су оптимални услови), те могућности да се гађа из покрета, а и да то чини и командир тенка, јесу предности којима се не могу похвалити многи тенкови НАТО.

Сличан систем развиле су Француска и Израел, али до краја 2006. није био у серијској производњи. По руској шеми такви системи су развијени у Украјини, Кини и Индији. Вероватноћа погађања циља на крајњем домету достиже 0,8, а оцењује се да је ефикасност против најновијих тенкова од 0,65 до 0,88. У конструкторском бироу „Тула“, под руководством академика А. Шипунова, развијене су ПОВР 125 мм, за које се, у доступним изворима наводи да им је пробојност достигла 1.000 мм RHA оклопа иза ЕРО.

ТЕРМОВИЗИЈСКИ СИСТЕМИ

Међу најважнијим елементима велике ватрене моћи јесу нишанско-осматрачки уређаји. У томе је остварен велики искорак. Наиме, у сарадњи са белоруским БЕЛОМ и Француским фирмама Thales, Sagem i Thomson, реализовани су савремени системи са применом термовизијских уређаја друге генерације.

Помиње се неколико нових нишанских уређаја који омогућују детекцију циља „тенк“ на даљинама од 4 до 5 км, 7,5 км или 10 км, а идентификацију објекта на даљинама 4 до 5 км и до 7,5 км. Са таквим капацитетима нишанских уређаја повећана је могућност нишањења ноћу за 1,5 до два пута у односу на оригиналне руске справе.

У завршном развоју налази се неколико справа: буклет-М (Catherine), плица (Catherine-FC), ЕССА (Catherine-RC), а већ је модернизован нишан агат-2М. Који ће од тих система дефинитивно бити уграђен у *црнога орла* у серијској производњи, није познато. Али је са новим развојем елиминисано заостајање у примени савремених термовизијских система у односу на тенкове запада.

преме за рад стабилизатора, мања потрошња електричне енергије, повећана стабилност оруђа и брзина навођења (до 40°/с). СУВ садржи све основне елементе као најмодернији системи који су потребни за брзу обраду података, аутоматску корекцију одступања од задатих услова, уношење поправки због стања оруђа, муниције, температурних елемената, нагиба и позиције тенка и метеоролошких чинилаца, и других.

СУВ је повезан са КИС у јединствен систем прикупљања, аутоматске обраде и преноса података потребних за гађање, дијагностику стања система тенка и јединице, сателитске навигације (НАВСТАР/ГЛОНАС). Наведени и други елементи командовања приказују се на екрану електронског дисплеја и карти терена.

Међу најважнијим елементима велике ватрене моћи су нишанско-осматрачки уређаји. У томе је остварен велики искорак.

Нагађања војних стручњака и иступања у погледу погонског агрегата *црнога орла* су превазиђена. Готово да нема дилеме да је модел демонстратора 1997. имао агрегат идентичан са оним у тенку Т-80У - гаснотурбински мотор од 920kW ГДД-1250, а по најновијим руским изворима прототипски модел тенка са новом шасијом од по 7 потпорних точкова добио је снажнији мотор ГДД-1500 од 1500КС/1100 kW.

Занимљиво је да су руски пројектанти и конструктори у ГУП „В. Ј. Климов“ (Санкт Петербург), на истој композицији базног мо-

Нишанска
справа нишаније

дела гаснотурбинског мотора ГДД-1.000, развили читаву серију тих мотора, повећавајући им снагу, смањујући потрошњу и задржавајући, у основи мале разлике у маси и габаритима. На пример, први мотор је трошио 240 г/КСч горива, а најновији и најјачи троши 215 г/КСч. Док је ГДД-1250 масе 1.450 кг (са уређајима), нови мотор је масе 1.300 кг. Предности и недостаци гасне турбине су опште познати. Занимљиво је да су Руси успели да разреше један од највећих проблема тих мотора – заштиту од прашине, с обзиром да су велики потрошачи ваздуха (од 4 до 5,5 кг/с), што изгледа америчким стручњацима није успело.

ТЕНК ЗА 21. ВЕК

Ходни део са седам пари потпорних точкова, независно торзионо вешање, хидраулични амортизери, спајање чланака гуменица са гумено-металним осовницама и могућност монтирања гумених додатака на чланке, ради лакшег кретања и заштите асфалтне подлоге, неки су од чинилаца који говоре да су одабрана оптимална решења.

Може се претпоставити да се *црни орао* у серијској производњи, поготово када се најављује могућност уградње топа већег калибра и даља доградња оклопа, неће задржати на 50 тона масе. Вероватно ће за неку тону прећи лимит. Но, уградња поменутог мотора оставља пристojну резерву снаге и за повећану масу тенка. Примена хидромеханичке трансмисије и електрохидрауличног управљања, промена степена преноса без прекида тока снаге, само поспешују укупну покретљивост, маневрибилност и могућности савлађивања различитих препрека.

У стандардну опрему тенка предвиђен је уређај за НХБ колективну заштиту, не због бојазни од термонуклеарног ратова-

ња, већ због процене да савремене и будуће терористичке групе могу да дођу у посед нуклеарног оружја (неутронског, такође) мале снаге, а то је довољно да се превентивно делује опремањем тенкова. Тенк је добио помоћни гаснотурбински мотор ГТА-18А, снаге 18 kW којим се обезбеђује електроенергија многих уређаја, без ангажовања главног мотора. Опрема за подводну вожњу тенка се подразумева јер Русија има велики број река. Тенк има дозерски нож за самоукопавање, као и други руски оклопњаци. Клима уређај се већ сада уграђује у модернизоване тенкове, а то је сигуран знак да ће се наћи и у комплекту опреме *црнога орла*.

Будући да се увелико говори и пише, истина са мање детаља, о тенку будућности – тенку за 21. век са целом посадом у корпусу тенка, тзв. Т-95 (Објекат 775), а за који није дефинисан временски рок завршетка развоја, остаје отворено питање да ли ће Руси довршити *црнога орла* и почети серијску производњу или ће одустати и причекати на Т-95, који би, наводно, имао оруђе од 135 или 152 мм, са потпуно новом концепцијом тенка пете технолошке генерације. Сигурног одговора нема. Врло је могуће да ће напредовати програми оба тенка, јер се Русија озбиљно односи према опремању својих оружаних снага најсавременијом борбеном техником.

Остаје да се сложимо са оценом која се истиче на више страна – да је *црни орао*, према садашњим сазнањима, вероватно јачи од било ког тенка који се данас креће на разним странама света. Реч је о „пунокрвном“ представнику тенкова четврте технолошке генерације. ■

Милосав Ц. ЂОРЂЕВИЋ

УБИЦА ПОЛИЦАЈАЦА

Једна од најстаријих европских фабрика оружја, Fabrique Nationale (FN) из Херстала у Белгији, која је произвела чувени пиштољ Brauning HP 35, пушку FAL, и нама добро познати војно-државни браунинг, својим новим пиштољем FN Five-seveN (FN пет-седам) јасно се приклонила заступницима лаких зрна велике почетне брзине. Медији су тај пиштољ описали као убицу полицајаца због пробојне моћи метка SS190.

Још од проналаска бездимног барута, међу ловцима, стрелцима и љубитељима ватреног оружја не престају расправе о следећој теми – степену ефикасности тешких зрна испалених малом почетном брзином у односу на лака зрна која лете великом почетном брзином. Заступници првог гледишта, бар кад је реч о кратким цевима, оличени су у љубитељима калибра .45 колт или .455 вебли, а потоњег у присталицама .357 магнум.

Једна од најстаријих европских фабрика оружја, Fabrique Nationale (FN) из Херстала у Белгији, која је, између осталог, произвела чувени пиштољ Brauning HP 35, пушку FAL, и нама добро познати војно-државни браунинг, својим новим пиштољем FN Five-seveN (FN пет-седам) јасно се приклонила заступницима лаких зрна велике почетне брзине.

Све је почело 1989. године када је НАТО објавио конкурс за ново оружје намењено позадинским јединицама. У складу са тим, FN је отпочела развојни пројект компактног оружја, мале тежине и умереног трзаја, али је пројектни тим отишао и

корак даље. Пошли су од претпоставке да ће у 21. столећу војници имати панцир, као саставни део опреме, што значи да би муниција коју користи ново оружје морала имати одговарајућу пробојну моћ. Тако су настали аутомат FNP-90 и метак 5,7x28 милиметара.

Према изворима из саме фабрике, настала комбинација била је до те мере успешна да су одлучили да израде и пиштољ у истом калибру, намењен особљу које носи аутомат P-90, а резултат је FN Five-seveN.

ОДЛИКЕ

Дужина оружја износи 208 мм, а цеви 122,5 мм. Маса празног пиштоља је 620 грама, а пуног са 20 метака у оквиру 760 грама. Рам је израђен од полимера, у складу са модерним трендом, а затварач и цев од челика. Затварач је обложен полимером, тако да се у први мах стиче утисак да је реч о пластичном пиштољу, чему доприноси мала маса, јер је пет-седам са пуним оквиrom лакши од глока 17.

Дршка пиштоља је фино чекирана са стране, спреда и позади, па оружје сигурно лежи у мокрој и ознојеној шаци. Утврђивач оквира налази се само са леве стране, али се може преместити на супротну, мада леворуки стрелци имају обичај да утврђивач притисну средњим прстом, ако је смештен на левој страни. Мушица је фиксирана, а задњи нишан је микрометарски подесив по висини и правцу, а то је од посебног значаја с обзиром на ефикасан домет зрна 5,7 милиметара.

Уставник навлаке смештен је изнад и уназад у односу на утврђивач оквира, а испред њега у истој висини је полуга кочнице, која се налази са обе стране рама и помера се кажипрстом или прстима супротне шаке. Испред кочнице, са леве стране рама, смештена је полуга за расклапање пиштоља. Све команде на оружју су светле боје, тако да су јасно уочљиве у односу на антрацит боју полимера од ког су израђени рам и омотач цеви.

Са леве стране затварача, насупрот отвору за избацивање чаура, налази се

Аутомат FNP-90

КОРИСНИЦИ

За сада су FN Five-seveN усвојиле белгијска јединица за специјалне намене SFG, француска противтерористичка јединица GIGN и више SWAT (CAJ) тимова у већим градовима САД.

Према непотврђеним извештајима, усвојила га је и Тајна служба САД (US Secret Service), која је задужена за непосредно обезбеђење председника.

грама, а брзина пројектила на устима цеви 650 метара у секунди. Маса метка износи приближно половину стандардног метка 9 мм пара и своју ефикасност заснива на нестабилној путањи након поготка у тело, када ствара шири канал устрелине од дужине зрна (износи 21 милиметар). Предња трећина зрна израђена је од челика, а остатак од алуминијума, чиме је тежиште померено унапред, мада то не утиче на прецизност. Портпарол FN је изјавио да „метак 5,7x28 мм премошћава зјап између муниције за кратке цеви, коју користе аутомати и метка .223 Ремингтон, а који употребљава велики број модерних војних пушака“.

Нови метак пробија панцир до нивоа заштите III A, али не и уметнуте заштитне плоче, тако да нема превелику пробојност, што је главна брига полицијских јединица, које желе да избегну рањавање недужних цивила или својих припадника залуталим пројектилима и рикшетом.

Медији су описивали FN Five-seveN као убицу полицајца (cop killer), због пробојне моћи метка SS190. Међутим, овај метак није намењен слободној продаји, већ искључиво за војну и полицијску употребу. Цивилима су доступни SS195 LF, SS196 SR и SS197 SR, исте брзине али оловног језгра. При процени зауставне ефикасности мора се имати на уму не само маса, већ и брзина танета које при поготку у мека ткива испољава хидростатичну силу, битан део у формирању канала устрелине.

ПОУЗДАНОСТ

Према спецификацији произвођача, ефикасан домет износи 50 метара, али обучени стрелац са лакоћом погађа појасну мету на 200 метара одстојања, док трзај износи само око 60 одсто оног који настаје при опаљењу стандардних метака 9мм пара. Поузданост је демонстрирана испаливањем 500 метака узастопно без застоја.

Модел FN пет-седам нуди потпуно нови концепт пиштоља и метка који још није универзално прихваћен у војним и полицијским круговима. Ако се то догоди, пред њим је сигурно лепа будућност. ■

Др Александар МУТАВЦИЋ

ПРОБОЈНОСТ

Произвођач тог пиштоља истиче да метак 5,7 мм пробија стандардни PASGT панцир до одстојања од 300 метара, PASGT шлем на 240 метара, а CRISAT панцир, који се израђује од кевлара и титанијума, до одстојања од 100 метара.

индикатор метка у цеви. Сама цев има предвиђено трајање од 20.000 испалењих метака. На доњој страни предњег дела рама је Пикатини шина, на коју се могу монтирати тактичко светло или ласерски нишан, односно обележивач.

Пиштољ функционише по модификованом Браунинговом принципу, повратним трзајем при забрављеном затварачу. У оквир стаје 20 метака, а постоје и они од 10 метака за купце у појединим државама САД у којим је на снази ограничење броја метака у оквиру.

Метак 5,7x28 мм најбоље се може окарактерисати као малокалибарски метак са централним паљењем. Маса зрна је 2,02

РЕДИЗАЈНИРАНИ КАЛАШЊИКОВ

Немци нису тржишту понудили никакво ново, револуционарно решење, већ апсолутно супротно, нешто што је проверено и поуздано, али у комбинацији са ултрамодерним лаким материјалом и савршеном изработом. А данас не може да се сними ниједан филм у коме се појављују специјалци, а да они нису наоружани управо са G 36 К или G 36 С.

Почетком деведесетих година Немачка је интензивно почела рад на развоју нове домаће породице јуришних пушака и пушкомитраљеза. Бундесвер је проценио да се после уједињења две Немачке однос битно мења не само на тлу Европе већ и свету. Војска је сматрала да је са променама почела нова ера и у самом НАТОу и да ће од тада Бундесвер имати значајнију улогу, али и друге обавезе као што су учешћа у међународним војним мисијама. Због тога је требало развити ново пешадијско наоружање са којим би немачки војници у евентуалним сукобима успели да обезбеде одговарајућу ватрену моћ и поузданост у експлоатацији у свим временским и метеоролошким условима у односу на противника.

Од конструкторског бироа захтевано је да пушка и одељенски пушкомитраљез буду ако не исти онда бар сличне конструкције, због поједностављења логистичке подршке јединицама и ради лакше обуке људства.

РАЗВОЈ

Развој тог оружја започео је под називом „пројекат 50“. Према Бундесверу, требало је то да буде лагана, издржљива и прецизна аутоматска (јуришна) пушка класичног облика у калибру НАТОа 5,56x45 мм, са могућношћу прилагођавања на муницију 7,62 мм (која се тада увелико користила у јединицама НАТОа) и променом неких делова и калибра 9 мм у облику аутомата.

Убрзо је комисија за развој нове аутоматске јуришне пушке и одељенског пушко-

митраљеца имала пуне руке посла. Стигло је десет модела аутоматских пушака и седам модела пушкомитраљеца, а требало је одабрати два која ће бити детаљно опитована. Убрзо је и то решено. У Опитни центар 92 у граду Мереп пристигла су по два модела за оба типа оружја. Тестирања су било дуготрајна и по неколико пута испитивани су сваки део, свака могућност оружја у свим временским и метеоролошким условима. Победио је H&K G 36.

Начелник Управе за наоружање потписао је, 8. маја 1995, дозволу за увођење у наоружање нове аутоматске (јуришне) пушке и одељенског пушкомитраљеца. Оба модела добијају нове, војне ознаке и аутоматска (јуришна) пушка постаје позната као G 36 (Gewer – пушка), а пушкомитраљез MG – 36 (Maschinengewehr – пушкомитраљез). Дакле, одлучено је да стари модел H&K G3 (који има ваљкост за отварач и калибар 7,62 x 51 мм) буде замењен млађим G 36, калибра 5,56 x 45 мм, чији се принцип рада заснива на обртно-чепном затварачу и позајмици барутних гасова.

Али, ако се само мало боље погледа, та новоизабрана пушка за немачки Бундесвер није ништа мање него редизајнирани легендарни руски калашњиков АК 47. Иако је немачка пушка, одабиром материјала, димензијама и изгледом различита од руског узора, мало се тога на њој суштински могло изменити. Ипак, неки стручњаци тврде да ако је неко имао морално право да узме руску легенду и по узору на њу направи нову и много савременију пушку, онда је то ипак фирма „Heckler & Koch“ (H&K). Јер, исти ти извори тврде да је давне 1947. године и сам Калашњиков по узору на немачку STG 44 развио или усавршио свој АК 47. Колико у томе има ватре, односно дима, зна само конструктор Калашњиков.

ОСОБЕНОСТИ

Пушка има 480 мм дугу цев у којој је шест жлебова и поља, те корак увијања од 178 мм. Цев је са унутрашње стране тврдо хромирана, што значи да из ње могу да се испалују зрна чија тежина не прелази 80 грејна.

Позајмица барутних гасова врши се на предњем делу цеви, где је комора барутних гасова спојена каналом са цеви. Преко тог споја одводи се мали део барутних гасова на гасни клип, у комору барутних гасова, а сам гасни клип преко носача покреће затварач.

Затварач је обртно-чепног типа и има на себи ни мање ни више него шест брадавица, које се ротирају за 90°. У току повратног трзаја, глава затварача се креће преко вођице и тако се врши брављење. Ручица затварача налази се на горњем делу носача затварача и она је склапајућа са

Најкраћа верзија из фамилије G добила је ознаку G 36C-Comando

спољне стране. То је учињено са јасним циљем да делови оружја не излазе јако из габарита оружја. Како носач затварача и затварач имају чврсту узајамну везу, може се, у случају застоја, репетирати помоћу ручице, односно отклонити застој.

Кућиште или облога цеви израђена је од пластичне масе ојачане стакленом вуном, исто као и већина делова на G 36 пушци. Облога је троугластог облика (нешто слично као код AR 15, али много ужи у доњем делу и комотнија приликом држања) и намењена је да у сваком тренутку за време експлоатације заштити стрелца, одно-

сно његову руку. Са горње стране и у средини са доње стране налазе се отвори који служе за хлађење цеви. Са предње стране је отвор у који се смештају уста цеви са или без разбијача гасова.

Иза разбијача гасова на неколико центиметара од саме облоге налази се утврђивач ножа. Њега има само основни модел оружја, јер сви остали имају скраћену цев, и то толико да се из облоге види да вири само разбијач гасова. Иза облоге је кућиште спојено са телом сандука у коме се налази лежиште за оквир, пиштољски рукохват, брава за отварање и затварање кундака, а са унутрашње стране је вођица за кре-

ОСНОВНИ ТТ ПОДАЦИ

	G 36	G 36 K	G 36 C
Калибар	5,56 x 45 мм (.223 Ремингтон)		
Дужина са и без кундака (мм)	998 / 758	860 / 615	720 / 500
Дужина цеви (мм)	480	320	228
Тежина са празним оквиром (кг)	3,6	3,3	2,8
Капацитет оквира	30 метака		
Брзина теоретско	750 мет / мин.		

СКРАЋЕНИ МОДЕЛИ

Најпре су развијене аутоматска пушка са ознаком G 36 и одељенски пушкомитраљез MG 36, а убрзо је Команди специјалних снага (КСК) испоручен и нови модел G 36 K. Слово K се случајно поклопило са нашим у значењу речи „краћи“ или „кратки“. И заиста, оригинална верзија G 36 је скраћена и то од цеви, па су предњи рукохват и разбијач гасова одмах морали другачије да изгледају, чак и да функционишу, из простог разлога јер иако је је цев смањена, на оружје су морали да се ставе одређени додаци које користе специјалне јединице приликом упада у мрачне, неосветљене просторије – ИЦ нишан, тактичко светло...

И тај модел је био дугачак за специјалне јединице, па је фирма H&K развила и најкраћу верзију из фамилије G, која је добила ознаку G 36 C (Comando). Та задња верзија је ултракратка, нарочито када је кундак преклопљен, јер то оружје по димензији спада у категорију аутомата, а располаже балистичким могућностима калибра .223 Rem.

Када се ово оружје споји са посебном врстом муниције као што су на пример „Winchester Ranger-Frangible“ или „Hornadu Tactical Applikation Police“, онда постаје добитна комбинација за решавање талачких ситуација у затвореној просторији. Зашто баш та муниција? Само из два разлога – предаје много већу енергију на циљу, а при томе је много мање опасна за околину.

Браник обараче је простран па омогућава експлоатацију оружја и када војници носе зимске дебеле рукавице

тање затварача. Цев се једноставно уврће с предње стране помоћу слепог новртња.

Са горње стране је поклопац сандука (скроз позади, одмах изнад пиштољског рукохвата) на коме је помоћу три вијка учвршћен оптички нишан у облику рефлексног нишана (има увећање три пута). Од оптичког нишана према цеви монтирана је ручица за ношење пушке која је опремљена „Пикатинијевом“ шином за монтирање оптоелектронских уређаја за нишањење, осматрање, обележавање циљева и мерење даљине дању и ноћу.

Сандук је са задње стране затворен и то онемогућава прљање унутрашности. Унутар сандука налази се повратна опруга са вођицом. На самом задњем делу поклопца сандука је брава кундака која омогућава преклапање, односно, затварање кундака уз десни бок оружја. Рукохват је пиштољски без анатомског облика, али постављен под углом и садржи окидач и радну кочницу у простору браника обараче.

МОДУЛАРНОСТ

Полуга селектора ватре је обострана и веома приступачна са обе стране оружја. Има три положаја и то S – Sicher, закочено; E – Einzelfeuer, појединачна палба, и F – Feuerstoss, рафална палба. Окидач је велики, а браник обараче простран па омогућава експлоатацију оружја и када војници носе зимске дебеле рукавице.

Приликом контроле оружја (да ли има метка у цеви), захваљујући полузи која се налази испод самог окидача, може да се закочи затварач у отвореном – задњем положају, и ако се у оружју не налази празан оквир.

За оквир бисмо могли једноставно да кажемо – „ништа ново“. Повијен је и прилаком 30 метака. Направљен је од прозирне пластике, отпорне на ударце, високе тем-

пературе. На самом оквиру постоји држач који омогућава спајање два, односно три оквира, ради бржег пуњења и пражњења оружја.

Пушка се испоручује са дуплим ремником. Он је подесив и омогућава неколико начина ношења оружја. Може да се носи на сваки класичан начин, на леђима као ранац, или испод пазуха (увек спреман за употребу) итд.

Целокупна фамилија модела G оружја је модуларног типа, што значи да су међусобно измењиви. Ту је и широк спектар додатне опреме као што су на пример потцевни бацач гранате AG 36, различити окидачи, оквири капацитета од 30 па до 100 метака, монтажне шине типа „Пикатини“ и типични нишани за немачку средину и њено оружје фирме „Zeiss/Hensoldt“.

Када је реч о нишану, од самог почетка се знало и одустало од класичних механичких, али се оставила резерва да се и они монтирају по потреби наручиоца. Фирма „Zeiss/Hensoldt“ развила је специјално за фамилију G 36 лаки, компактни и изузетно отпорни нишан. Тај уређај се налази на самом задњем делу оружја, тачније на крају ручице за ношење, и састоји се од колиматорског нишана (са појачивачем светлости без увећања), нишана са повећањем од три пута, и посебном скалом за мерење даљине па чак и код покретних циљева. Док је нишан са осветљеном тачкицом алат за дејство на борбеним одстојањима до 200 м, нишан који увећава користи се од 200 до 800 метара. Помоћу пасивног нишана „Zeiss/Hensoldt“, прилагођеног дневној нишанској справи, могуће је и дејство ноћу.

Иако је „Heckler & Koch“ реномирана фирма, они су у овај пројекат ушли са малом дозом резерве – због неуспеха претходног пројекта названог G 11. Фирма

ВИСОКИ ЗАХТЕВИ

Док су је испитивали, фамилија G оружја прошла је силна малтретирања. Наиме, педантни и прецизни Немци захтевали су велику прецизност из сваког модела оружја. На растојању од 100 метара G 36 требало је да испали пет метака (појединачна врста палбе) и да оствари слику погодака до 120 мм са уобичајеном муницијом 5,56 x 45 мм, која има пуну кошуљицу и тежину од 55 грејна, око 3,6 грама. Но, захваљујући реномираним фирмама као што су „Heckler & Koch“ и „Zeiss/Hensoldt“ свако оружје на стрелишту испуњавало је постављени задатак, чак и дупло испод задате вредности – G 36 C је слику погодака груписала на свега 60 мм.

је пуно полагао у то оружје јер су примењена нека револуционарна решења у пуњењу оружја и у саставу метка. Наиме, оквир са муницијом постављен је у правцу гађања са горње стране оружја, док су у оквиру меци окренути под углом од 90 степени у односу на правац гађања. Затварач је решен тако да је окретао муницију и тек тада се убацивао у лежиште метка. Но, то није био проблем.

МЕТАК БЕЗ ЧАУРЕ

Проблем због кога се одустало јесте нови метак. Реч је о метку без чауре, где је сам барут био пресован у облику чауре. Због температуре затварача и предлежишта метка, често је долазило до превременог опаљења (због активирања барутног пуњења), па и до несрећа, зато се као епилог – одустало од пројекта G 11.

И поред почетне стрепње, на крају је све испало добро по фирму. Тржишту нису понудили никакво ново, револуционарно решење већ апсолутно супротно, нешто што је проверено и поуздано, али само у комбинацији са ултрамодерним лаким материјалом и савршеном изработом.

Није изостао ни успех на тржишту. Бундесвер је наручио велику количину за своју армију и произвођача за домаћу војску већ је премашила 150.000 комада. Поред Немаца, огромну количину наручили су и Шпанци како би пренаоружали своју војску са фамилијом G оружја. Поред њих, познато је да су и неке армије наоружале своје специјалне јединице са моделима G 36 K и G 36 C, а та пушка се све више и чешће виђа и као наоружање мировних снага широм света. Сем тога, има и своју филмску промоцију – не може да се сними ниједан жесток филм у коме се појављују специјалне војне јединице, а да они нису наоружани управо са G 36 K или G 36 C. ■

Иштван ПОЉНАЦ

МИКРОБЕСПИЛОТНЕ ЛЕТЕЛИЦЕ

Протеклих година инжењери француске агенције за одбрамбена научна истраживања – ОНЕРА (Onera) били су ангажовани на развоју нове генерације микробеспилотних система. Највише пажње посвећено је завршетку два пројекта тих летелица под називом *мавдем* и *реманта*, чији се први пробни летови очекују почетком идуће године.

Реч је о микробеспилотним летелицама, намењеним тактичкој примени пре свега у урбаном подручју, односно борби против тероризма и сузбијању криминала. Велик интерес за микрорелетелице *Онера* и њихових инжењера показали су француска полиција, копнена војска и ратна морнарица.

Развој *мавдема* покренут је у оквиру пројекта који финансира European Defense Agency са четири милиона евра, а који је, уз француске инжењере, окупио стручњаке из Шпаније, Норвешке и Немачке. *Мавдем* је у ствари VTOL (Vertical Take off and Land) микрорелетелица са четворокраким ротором дијаметра 50 цм. У ваздуху ће моћи да проведе до 40 минута, са максималним долетом до 5 км, а имаће могућност и да лебди у месту око 15 минута. Покретаће га електромотор са литијум-сулфидним батеријама тежине око 50 грама. Корисни терет ће бити видеокамера тежине 15 грама и аудио-видео дата-линк систем тежине око 10 грама и домета до један километар.

Уз *мавдем*, *Онера* је током јуна ове године представила још један пројекат. То је *реманта*, такође, микробеспилотна летелица с помичним крилима. Дужина летелице је 15 цм, а тежи свега неколико грама. ■

Б. Н.

ПРИЈАТЕЉСКА ПАЉБА

Препознавање снага је постало веома важно у борбеним операцијама које се данас изводе уз далекометно оружје велике прецизности. Уколико посада неког борбеног система не препозна и правилно не идентификује снаге на бојишту, постоји велика могућност тзв. пријатељске паљбе, односно ненамерног напада на своје снаге, често уз трагичне последице. Због тога су истраживачи америчке лабораторије Sandia National Laboratories развили систем за идентификацију Athena. Реч је о посебном уређају који у случају осветљавања радаром аутоматски одговара идентификацијском поруком.

Уређај се поставља на возила разних врста и типова и омогућава њихову прецизну идентификацију током борбених активности. Ако било која летелица током извршавања борбеног задатка радаром осветли подручје планирано за напад и ако на том подручју има властитих возила опремљених идентификацијским уређајем Athena, она ће одмах послати идентификацијску поруку пилоту који ће ту поруку примити као упозорење да тамо има властитих или савезничких снага.

Athena је мали и јевтин систем, а његова се употреба једноставно интегрише у постојеће радаре на ваздухопловима. Тако се, уз мању надоградњу већ постојеће опреме, омогућава једноставна детекција пријатељских снага. Иако је систем за сада замишљен за употребу с радарима на летелицама, ускоро се очекује његова модификација за употребу на тенковима и другим борбеним возилима копнених снага. ■

Б. Н.

АВИОН АМФИБИЈА

Руски авион амфибија А-40 *албатрос*, према објашњењима из руских војних кругова, највећи је и јединствени авион који узлеће и слеће на воду и земљу. Намењен је за борбу против подморница, а може да изводи дејства дању и ноћу, у свим метеоролошким условима и пуни се горивом за време лета. Посада је смештена у херметичкој кабини са два одељења: у једном су тројица пилота, а у другом осам оператора подсистема управљања.

Авион је снабдевен модерним системом за управљање, потрагу, откривање, праћење и уништавање подморница за време њихове пловидбе под водом, над водом или заустављене на дну мора. За ту сврху, тај авион снабдевен је хидрофо-

нима и другим хидроакустичним, електронским и рачунарским средствима.

Авион је наоружан ракетама ваздух-вода, торпедима, минама и дубинским бомбама које му омогућавају уништавање подморница самостално или у садејству са другим летелицама или пловним објектима. *Албатрос* лети максималном брзином 760 км/час, на максималној висина лета од 9.700 м, борбени радијус дејства му је виши од 2.000 км. Има почетну тежину од 86 тона, а носи борбена средства од 6,5 тона. Дужина авиона је 43,84 м, висина 11,07 м, распон крила 41,62 м, а покрећу га два турбореактивна мотора. ■

Б. Н.

Су-30

УДАРНА ПЕСНИЦА

Усавршавање постојећих типова вишенаменских авиона у великој мери је слично и на истоку и на западу. Пажња се поклања развоју и уградњи AESA радара, који ће означити велики технолошки помак. Приоритет је и интеграција мрежне опреме кључне за информацијску супериорност. Ниво дигитализације простора у кабини константно се повећава, а отворена архитектура авионике омогућава лакшу интеграцију нове опреме.

Вишенаменски борбени авиони представљају ударну песницу савремених ваздухопловних снага, али и најпрофитабилнији производ савремене ваздухопловне индустрије. Због тога се њиховом развоју и усавршавању поклања изузетно велика пажња. Премда се потпуно нови типови летелица данас ретко појављују, дешавања у тој категорији ваздухоплова су, и поред тога, веома динамична. Релативно стари (али и новији) модели авиона усавршавају се из дана у дан, чиме се њихове карактеристике и борбене могућности константно повећавају. У таквој ситуацији поједини типови вишенаменских борбених авиона егзистирају у десетинама варијанти. Готово свакодневно се појављују и нове ознаке што, поред указивања на квалитативни помак, ствара и одређени маркетиншки ефекат.

Овом приликом представљамо актуелне варијанте најпознатијих типова вишенаменских борбених авиона, њихов статус и правце даљег усавршавања.

РУСКЕ УЗДАНИЦЕ

Руска ваздухопловна индустрија данас се на тржишту превасходно појављује са дериватима авиона Су-27/30 и МиГ-29. Фамилији авиона Су-27/30 током протекле године придружила се нова верзија Су-

35. Она се у стручној штампи означава као Су-35-1 или као Су-35 БМ. Први од три прототипа представљен је на авио-салону МАКС 2007.

У односу на претходника, Су-35 БМ одликује чистија аеродинамичка линија настала уклањањем канар управљачких површина. Применом нових, пре свега композитних материјала, знатно је олакшана постојећа конструкција авиона. Тиме је створен простор за додатну количину горива и убојних средстава. Погонску групу представљају два мотора са отклоњеним вектором потиска типа *сатурн 117 С*, који ће бити примењени и на новом руском ловцу пете генерације који се тренутно налази у развојној фази.

Претпоставља се да ће применом снажнијих мотора (потисак на форсажу износи око 142 kN, што је за 16 одсто више у односу на стандардни АЛ-31Ф) нови Су-35 поседовати карактеристику суперкрстарења. У тај авион ће бити уграђен и нови радар типа Ирбис-Е са фазираним антенском решетком. Како произвођач наводи, Ирбис-Е моћи ће да прати 30 циљева у ваздуху и омогући истовремено дејство на осам. Поред нове авионике, Су-35 БМ ће носити и нову генерацију убојних средстава. Нарочито занимљив је пројектил ваздух-ваздух типа КС-172 (РВВ-Л), домета од око 400 километара!

Модел МиГ-35 представља последњу варијанту фамилије авиона произашле из МиГ-29. Конкретно, реч је о даљем усавршавању верзија МиГ-29М/М2 и МиГ-29К/КУБ. Премда се ознака први пут појавила још пре десетак година, добила је на актуелности тек прошле године – са индијским тендером за нови вишенаменски авион који ће заменити застареле летелице типа МиГ-21.

Авиони фамилије МиГ-29 били су током деведесетих година у сенци далеко успешнијег Су-30. Изостанак продаје значио је успорен развој, а последично и слабију конкурентност. Међутим, почетак ове деценије најавио је велики преокрет у тржишној позицији авиона МиГ-29. Наручбине Јемена, Индије (морнаричка верзија МиГ-29К), Алжира и напослетку Либије удахнуле су нови живот популарној летелици. Та средства омогућила су корпорацији МиГ да настави радове на стварању нових, махом вишенаменских варијанти.

Руси МиГ-35 сврставају у борбени авион „4+“ генерације. Демонстратор те варијанте представљен је на изложбама у Индији и Русији, а изведен је из четвртог прототипа авиона МиГ-29М (бр. 154) произведеног још 1990. године. Премда је у конкретном случају реч о двоседу који се на сајту произвођача означава као МиГ-35Д, једносед се неће много разликовати. Та летелица ће имати исту структуру, али ће уместо задње кабине бити постављен горивни резервоар запремине 600 литара.

Уколико МиГ-35 уђе у серијску производњу његову погонску групу сачињаваће мотори РД-33МК, које осим веће снаге у односу на претходнике (88,3 kN) одликује и већи животни век (4.000 сати) и могућност уградње издувника са векторисаном силом потиска. Издувници засада могу да се отклањају $\pm 15^\circ$ по вертикалној оси и $\pm 8^\circ$ по хоризонталној оси. Њихове карактеристике испитане су са претходном верзијом означеном као МиГ-29 ОВТ. МиГ-35

уједно би могао да буде и први серијски двомоторац код којег се потисак отклања у свим правцима.

У предњој кабини авиона МиГ-35 налазе се три вишефункционална дисплеја димензија 15 x 20 cm. Побољшани оптоелектронски уређај (КОЛС) састављен од ИЦ трагача и ласерског даљиномера сада је постављен на позицију испод десног мотора (уместо досадашње позиције испред ветробрана), чиме се лако разазнаје припадност авиона верзији МиГ-35. За авион МиГ-35 убрзано се развија и радар жук МАЕ са активним електронским скенирањем, што је условљено захтевима индијског тендера за нови вишенаменски авион.

ШВЕДСКИ ЛАВ

Шведски *грипен* JAS-39 C/D полако али сигурно осваја нова тржишта. Након Јужне Африке, Мађарске и Чешке, за *грипена* се одлучило и тајландско ваздухопловство (12 авиона). Истовремено, шведско ваздухопловство се одлучило да модернизацију 31 авион старијих варијанти А и Б у верзије Ц и Д, што подразумева суштинско реконфигурање нивоа електронске опреме.

Премда се сматра првим истинским авионом четврте генерације, са *грипеном* је већ стечено довољно оперативних искустава на основу којих су дефинисани правци даљег усавршавања тог перспективног авиона.

Као извесна варијанта у овом моменту наводи се JAS-39 NG – *грипен* нове генерације који би у потенцијалну употребу могао да уђе након 2010. године. Премда ће спољне димензије авиона остати непромењене, редизајном простора у трупу и репозиционирањем стајног трапа биће количина унутрашњег горива повећана за 38 одсто. Такође, планира се интеграција профилисаних резервоара горива на горњем делу трупа (CFT-Conformal Fuel Tanks) и већи корисни терет (6.000 kg) на 10 подвесних тачака. Услед повећане масе авиона, али и захтеваних бољих перформанси, инжењери фир-

ме SAAB одлучили су се за уградњу новог мотора типа F-414 снаге 96 kN који се тренутно примењује на авионима F/A-18 E/F. У односу на постојећи F-404 тј. RM-12 тај мотор пружа 35 одсто већи потисак. Као опција разматра се и уградња уређаја за векторисање потиска.

Уместо постојећег радара очекује се, сходно трендовима, уградња радара са активним електронским скенирањем који развија „Ериксон“ под ознаком NORA. Учесће у овом програму потпомажу Норвешка и Данска, јер оне *грипен* нове генерације посматрају као потенцијалну замену за властите F-16, односно као алтернативу америчком F-35A (тренутно у фази опитовања).

ЕВРОПСКИ ТАКМАЦИ

Европски ловац четврте генерације *еурофајтер* (Eurofighter) заједнички је производ Немачке, Италије, Велике Британије и Шпаније. Тај авион се у Великој Британији назива *тајфун*, у Немачкој и Шпанији га означавају као EF2000, а у Италији F2000.

Поред 620 авиона које су наручиле те државе, за *еурофајтер* су се одлучили и Аустрија (15 авиона) и недавно Саудијска Арабија (72 авиона), у уговору вредном 6,4 милијарде евра. До августа 2007. године израђено је 127 авиона који су већ у оперативној употреби. Будући да је *еурофајтер* иницијално пројектован за ловачке задатке, интеграција средстава ваздух-земља врши се накнадно, о чему говоре и ознаке тзв. блокова. Тако на пример ознака Block 5, која иде уз назив авиона, указује да је ваздухоплов који припада том стандарду/серији способан да дејствује прецизно вођеним средствима по циљевима на земљи. У овом моменту Block 5 може да подвешава контејнер литенинг (обједињава FLIR уређај, ТВ камеру, ласерски даљиномер и ласерски осветљивач циља) и примењује ласерски/ГПС вођене бомбе побољшани *пејвеј II* (Enhanced Paveway II).

AESA РАДАРИ

Многи стручњаци сматрају да је појава радара са активним електронским скенирањем (AESA – Active Electronically Scanned Array) један од најзначајнијих момената у историји развоја радара.

Главне предности овог типа су: мања маса, већи домет радара и поузданост рада, побољшана резолуција приликом мапирања терена, могућност истовременог рада у више различитих модова, већи број циљева који могу да се прате и истовремено дејствује на њих.

Као мана се, осим цене, наводи и комплекснији систем хлађења електронских склопова радара.

„Грипен“ нове генерације имаће снажнији мотор, већу носивост, али и нову електронску опрему чије је срце AESA радар NORA

Британски „тајфун“ се на својим задацима често сусрећу са руским стратешким бомбардерима Ту-95

Иако је „рафал“ сјајан авион, Французи још нису пронашли ниједног страног купца

Снимко С.ВЛАЧИЋ

Еурофајтери се, такође, деле и на три производне транше. Достицање стандарда транше 3 Block 25 подразумеваће завршетак постепене интеграције свих савремених европских убојних средстава, најнапреднијих електронских система и уређаја, укључујући и радар са активним електронским скенирањем типа CAESAR. Он ће од 2012. године заменити класичан радар типа ECR-90 са механичким скенирањем.

У међувремену, у оквиру транше 2, очекује се интеграција крстарећих пројектила *сторм шедоу* (Storm Shadow) и KEPD 350, те ракета воздух-воздух великог домета типа метеор.

Ради својеврсне потврде функционалности и оперативне употребљивости, очекује се да током лета 2008. године у Авганистан буде размештен један деташман еурофајтера.

Дасо Рафал (Dassault Rafale) је француски представник четврте генерације вишенаменских борбених авиона. За разлику од

еурофајтера, рафал је од самог старта замишљен као вишенаменска платформа. Такав приступ је током осамдесетих и условио разлаз Француске са осталим европским партнерима који су заједнички радили на пројекту новог борбеног авиона.

Колико се вишенаменским карактеристикама придавао значај током развоја сведочи и податак да ће рафал у оперативној употреби заменити чак пет типова борбених авиона који се сада налазе у француском ваздухопловству и морнарици. То су авиони јагуар, мираж F-1, мираж 2000, супер етандар и F-8 крузејдер. Прве серијске примерке добила је морнарица 2001. године, а оперативно способним морнарички рафали проглашени су 2004. године. Две године касније оперативно способним проглашени су и рафали француског ваздухопловства.

Очекује се да ће француске оружане снаге набавити укупно 292 рафала, од чега ће 60 бити за потребе морнарице.

Генерално, постоје три верзије авиона рафал: рафале N намењен је морнарици, а рафале В (двосед) и С (једносед) намењени су ваздухопловству. Оно што ове авионе разликује унутар саме серије јесте припадност одређеном стандарду. У том контексту, данас се помињу суфикси F1, F2 и F3. Па тако, F1 је стандард који подразумева оспособљеност за извршавање класичних ловачких задатака без могућности примене прецизно вођених средстава класе воздух-земља.

Авиони стандарда F2 способни су да подвешавају прецизно вођена средства, мада је у овом моменту њихов асортиман и даље ограничен. Због тога у оквиру стандарда постоје подстандарди који конкретно упућују на могућност ношења одређеног средства. Рецимо, рафали F2.1 носе GPS/INS вођену бомбу са ракетним бустером типа AASM, док су F2.2 компатибилни са крстарећим пројектилом скалп EG (SCALP EG), а такође, поседују усавршени систем SPECTRA намењен електронском ратовању. Рафали F2 су током 2007. са аеродрома Душанбе у Таџикистану пружали подршку међународним снагама у Авганистану. Пошто F2 још нема могућност самосталног ласерског осветљавања циљева, овај задатак изводили су миражи 2000D.

Стандард F3 биће компатибилан са нуклеарним пројектилом ASMP, противбродском ракетом AM39 Exocet и извиђачким контејнером Reco NG. Такође, очекује се да би F3 могао да подвеси и ласерски вођене бомбе типа GBU-24 и побољшани пејвеј III. Са овим стандардом и радар RBE2, са пасивним електронским скенирањем, досегнуће пун развојни потенцијал.

Тренутно је главни проблем рафала недостатак страних купаца. Уговори су изостали и тамо где су били сасвим извесни, као што је то на пример случај Марока, бивше француске колоније и традиционалног купца француског наоружања. Своје место рафал није нашао ни на тендерима у Јужној Кореји и Сингапуру. Французи очекују да би први страни купац могла да буде Либија (13-18 авиона).

АМЕРИЧКА ПРЕДНОСТ

Америчка ваздухопловна индустрија у овом се тренутку налази корак испред конкурената, јер је прва у наоружање увела борбени авион пете генерације (F-22A раптор), док се други амерички борбени авион те генерације (F-35A) налази у фази летних испитивања.

Сазнања стечена током развоја тих авиона и њихове пратеће опреме ефикасно се имплементирају и у авионима претходне генерације. У том смислу, најзначајнија је примена AESA радара и електронске опреме којом се умрежава ваздухоплов и потенцијал у складу са концептом мрежноцентрич-

F-22A „раптор“ први је авион пете генерације који је уведен у оперативну употребу

ног ратовања. На тај начин амерички авиони су и даље веома савремени, убојити и конкурентни на тржишту. Пошто представљају махом проверене и доказане технолошке целине уз које иде најшири асортиман опреме и убојних средстава, F-ови су и даље роба која добро пролази.

Амерички борбени авиони тактичке намене, као што је већ напоменуто, могу да се поделе у нове и старије конструкције. У новије дизајне пете генерације убрајају се F-22A раптор и F-35 А лјатнинг II (Lightning II), док у категорију старијих, али осавремењених летелица четврте генерације, иду F-15E, F/A-18E/F и F-16 C/D.

Авион F-22A раптор је превасходно намењен за остваривање превласти у ваздушном простору и тренутно нема премца у свету. До сада је произведено око 100 авиона од укупно 183 наручена. Модел F-22A се одликује стелт карактеристикама, могућностима тзв. суперкрстарења (надзвучни лет без употребе форсажа) и димензионалним векторисањем потиска.

Међутим, императив вишефункционалности условио је опремање и овог авиона прецизно вођеним средствима за дејство по циљевима на земљи. На тај начин се на раптору постепено интегришу средства, попут JDAM бомби или бомби малог пречника (SDB).

Како раптор, зарад радарске невидљивости, носи убојни терет у унутрашњим спремишцима, могуће је постизање велике брзине лета у рејону објекта дејства. Тако

на пример F-22A може да дејствује JDAM бомбама и до брзина од 1,5 Маха и висине од око 15.000 метара.

Премда је тај авион већ опремљен АЕСА радаром типа APG-77, његови пуни потенцијали биће достигнути тек 2010. године развојем софтвера адекватног дејствима по циљевима на копну. Занимљиво је да дата-линк авиона F-22A (Link 16) функционише само у пријемном моду, али не и у предајном, чиме се смањује могућност демаскирања.

У складу са могућностима, раптор одликује изузетно велика цена. Међутим, без обзира на њу, страни купци – пре свега Јапан и Аустралија, показују велики интерес. Ипак, САД још нису вољне на такав корак.

ОД СТАРОГ НОВО

Велику пажњу потенцијалних будућих корисника привлачи и F-35, односно JSF (Joint Strike Fighter). Пројекат тог авиона, с обзиром на планирани број серијских примерака, могао би да понесе епитет најскупљег у историји војног ваздухопловства. Прототипска форма F-35А, варијанта намењена америчком ваздухопловству (USAF), лети већ годину дана. Први лет вари-

јанте В, намењене Маринском корпусу, очекује се половином 2008. године, а морнаричке, С варијанте, током 2009. године.

У међувремену, са приближавањем почетка серијске производње, расте и очекивана цена авиона. Године 2001. вредност производног примерка износила је око 37 милиона америчких долара за А варијанту, да би се већ три године касније процена кретала око 45 милиона.

Премда је Меморандум о разумевању потписало осам држава које на различите начине и у различитој мери учествују у развоју JSF, постоји оправдана бојазан да би из финансијских разлога оне могле да се окрену конкурентским производима. Бојазан постоји и у погледу кашњења програма испитивања због чега је компанија „Боинг“ америчком ваздухопловству за тај случај понудила побољшану верзију авиона страјк игл (Strike Eagle F-15E) под ознаком F-15E+. Авион F-15E је, иначе, вишенаменска двооседна варијанта ловца F-15 игл и представља ударну песницу америчког ваздухопловства у актуелном војном ангажовању. Будући да USAF планира модернизацију ловаца F-15C са AESA радарима AN/APG-63(M)3 за њихову употребу до 2025, реално је очекивати и да ће флота новијих F-15E (217 авиона) ускоро бити подвргнута модификацији, посебно ако се има у виду чињеница да су сингапурски страјк игл F-15SG и јужнокорејски F-15K тренутно савременији од америчких модела.

За разлику од ваздухопловства које је увело F-22A, америчка морнарица опреде-

лила се за радикално модернизовани авион F/A-18 *стршљен* (Hornet) који се назива F/A-18E/F *суперстршљен*. Током протеклих неколико година F/A-18E/F заменили су авионе F-14 *томкет* и део F/A-18, старијих варијанти, чиме је осигурана будућност тог авиона. Америчкој морнарици је досада испоручено више од 300 авиона од тренутно планираних 460. У верзији EA-18G *гроулер*

(*Crowler*), намењеној електронском ратовању, биће израђено 90 авиона. Први страни купац *суперстршљена* је Аустралија која је уговорила куповину 24 двоседа F варијанте у укупној вредности од 2,9 милијарде америчких долара.

Тип F/A-18E/F је међу првим борбеним летелицама које оперативно употребљавају AESA радар типа APG-79 (стандард Block II+). Исто тако, нови рачунар мисије, затим умрежавање путем дата-линка Link 16 MIDS и примена ATFLIR иIRST уређаја најновије генерације, омогућиће суперстршљену делимичну компензацију нешто слабијих летних особина у односу на главне конкуренте.

Посебно поглавље у историји америчког ваздухопловства и ваздухопловне индустрије представља авион F-16. Реч је о најмасовнијем вишенаменском борбеном авиону данашњице. Произведен је у више од 4.300 примерака, у седам тзв. блокова и 123 подваријанте. Налази се у наоружању 24 државе. И поред релативне старости, F-16 у последњим

верзијама егзистира као истински ефикасна вишенаменска платформа. Зато и не треба да буде чудно што погони произвођача и даље раде пуном паром. „Локид Мартин“ је на тај начин тренутно запослен испорукама за Пољску и Грчку (Block 52+), односно Турску и Оман (Block 50+). Последњи број у ознаци блока сугерише тип погонске групе – Block 50 користи моторе фирме „Џенерал Електрик“, док је Block 52 погонен моторима компаније „Прат - Витни“.

Најмодернија верзија авиона F-16 носи ознаку F-16 E/F Block 60 и развијена је за потребе Уједињених Арапских Емирата (УАЕ) који је наручио 80 авиона. Осим набавке УАЕ су финансирани и развој, укључујући и интеграцију AESA радара типа AN/APG-80, а и најснажнијег мотора типа џенерал електрик F110-GE-132 (снаге 144 kN) који је уграђен на један F-16. Из тих разлога, тај авион је модернији и од америчких примерака.

Да би се премостио период до увођења F-35 „Локид Мартин“ разматра и развој нове генерације овог авиона – F-16 NG, који би користио технологије примењене на F-22 и F-35. Излазак у сусрет захтевима индијског тендера вероватно ће убрзати тај процес и појаву нове варијанте F-16.

ПРАВЦИ РАЗВОЈА

Очигледно је да су правци у којима се одвија усавршавање постојећих типова вишенаменских авиона у великој мери слични и на истоку и на западу. Велика пажња поклања се развоју и уградњи AESA радара који ће означити велики технолошки помак.

Приоритет је и интеграција мрежне опреме (нпр. Link 16 MIDS) која ће бити кључ информацијске супериорности. Ниво дигитализације простора у кабини константно се повећава, а отворена архитектура авионике омогућава лакшу интеграцију нове опреме. Увођење у наоружање нових убојних средстава и пратеће електронске опреме која се подвешава у контејнерима, намеће неизбежност континуираних модификација већ у првим годинама оперативне употребе авиона.

Из верзије у верзију повећава се и снага мотора (али и маса) авиона, а роди побољшања маневарбилности предвиђа се или већ интегрише уређај за векторисање потиска. Набројане карактеристике неминовно воде даљем повећању цене појединачног примерка вишенаменског борбеног авиона. Међутим, спремност богатих држава и земаља у успону (рецимо Кине, Индије, Сингапура, Јужне Кореје) да те авионе плати, усмераваће њихов, а и развој пратећих технологија, можда и у већој мери него искуства стечена у асиметричним сукобима који су обележили овог деценију. ■

Мр Славиша ВЛАЧИЋ

ИНДИЈСКИ ТЕНДЕР

Највећи залагај за производње борбених авиона тренутно представља индијски тендер за куповину 126 вишенаменских борбених авиона, познат по скраћеници M-MRCA (Medium Multi Role Combat Aircraft). Посао вредан око 10 милијарди долара привукао је Русе, Американце, Французе, Швеђане и друге. Један од главних индијских услова је трансфер технологије за кулњени тип авиона.

На тај начин купац би испоручио само 18 авиона, док би 108 било заврше-

но у Индији. Како Индијци имају највише искустава са борбеним авионима руског порекла (око 500 борбених авиона махом израђених по лиценци), МиГ-35 се сматра фаворитом. међутим, западни стручњаци сумњају да је руски AESA радар типа жук МАЕ на технолошком нивоу западних радара, па се наводи могућност опремања авиона МиГ-35 израелским AESA радаром ELTA EL/M-2052.

ПРОТИВРАКЕТНИ ШТИТ

Балистичке ракете развијају се све брже, постајући доступне ширем кругу технолошки слабије развијенијих земаља. У америчким програмима развоја савременог оружја за вишеслојну одбрану од балистичких пројектила значајно место припадаше ласерском оружју – високоенергетском хемијском ласеру (ABL) YAL-1A, ваздухопловном тактичком ласеру ATL и сателитским ласерима SBL.

Тактички ваздухопловни ласер ATL на авиону Bell/Boeing MV-22 Osprey

Големи развоји одбране од балистичких ракета (BMD – Ballistic Missile Defense) у САД датирају из 1946. године, а заснивају се на немачким искуствима из употребе првих балистичких ракета А-4, познатијих под ознаком V-2. Од тада до данас САД су више пута мењале концепт одбране од балистичких пројектила прилагођавајући га, пре свега, могућностима и достигнућима главног противника, Совјетског Савеза, у домену ракетне технологије.

Све динамичнији развој балистичких пројектила наоружаних са нуклеарним, хемијским или биолошким бојним главама, а и ширење круга земаља њихових произвођача и корисника, представља озбиљну претњу за противваздушну одбрану и технолошки најразвијенијих земаља света. Био је то довољан разлог да Агенција за ракетну одбрану САД (MDA – Missile Defense Agency) у сарадњи са Ваздухопловним снагама САД (U. S. Air Force), Групе за развој ваздухопловног

ласера (Team ABL – Airborne Laser) и америчким произвођачима авиона Boeing, Lockheed Martin и TWR, Inc., приступи развоју високоенергетског ваздухопловног ласера YAL-1A. Уговор вредан 1,1 милијарду долара потписан је 1996. године, а прва модификација транспортног авиона 747-400F обављена је 2002. године. Ласерски и нишански уређаји у авион су уграђени 2004. године, а предвиђено је да се конвертује осам авиона, који у оперативну употребу треба да буду уведени почевши од 2008. године.

ИНТЕГРАЦИЈА

Главни циљ данашњег америчког програма система одбране од балистичких ракета, познатијег под именом „антиракетни штит“ јесте да развија и одржава у спремности за потенцијалну употребу оперативно делотворан и интегрисан сензорски и оружани вишеслојни систем, који ће свим државама САД обезбедити успешну одбрану од потенцијалних претњи, односно од стварног напада балистичким ракетама, пре свега, од такозваних „отпадничких земаља“. У односу на некадашњи систем, познатији под

именом „рат звезда“ (Star Wars), који је прокламовао 23. марта 1983. године тадашњи председник Реган, данашњи амерички противракетни штит је рационалнији, и из свемира се преместио ближе Земљи.

У званичним документима САД систем BMD је дефинисан као статични, копнени и конвенционални (ненуклеарни) одбрамбени ракетни систем, интегрисан са неопходним сензорима, укључујући и оне стационарне у космосу. Тај систем чини пет основних елемената: копнене ракете пресретачи (GBI – Ground Based Interceptor), систем борбеног руковођења, командовања, контроле и комуникација (BMC³ – Battle Management, Command, Control and Communications System) са два поделемена (BMC² i IFICS), радарски систем са радним подручјем X (XBR – X Band Radar), модернизовани радарски систем за рано упозорење и откривање (UEWR – Upgraded Early Warning Radar) и осматрачки инфрацрвени сателитски систем у космосу (SBIRS – Space Based Infrared System).

У систем BMD интегрисана су разна средства, као што су: вишенаменски радарски системи XBR, UEWR и SBIRS, затим оруж-

Припрема ласерског модела

Авион Boeing 747-400F са ваздухопловним ласером ABL/ YAL-1A

ја: модернизована ракета пресретач PAC-3 patriot, мобилни систем противваздушне одбране THAAD са ласерима M1075, морнарички систем AEGIS, итд.

Од 1996. године Американци су предузели ванредне напоре да постојећи антиракетни штит обогате новим оружјем заснованим на употреби ласера. С тим циљем динамично развијају три нова система оружја – ваздухопловни високоенергетски хемијски ласер (ABL) YAL-1A, ваздухопловни тактички ласер (ATL – Airborne Tactical Laser) и сателитски ласер (SBL – Space Based Laser).

ВИСОКОЕНЕРГЕТСКИ ЛАСЕР

Идеја о развоју високоенергетског ласера (HEL – High Energy Laser) датира из осамдесетих година прошлог века, када су Американци почели са истраживањима динамичног гасног карбон-диоксидног ласера (GCDL – Gas Carbon-Dioxid Laser), који је уграђен у модификовани авион Boeing KC-135A stratotanker. Тим ласером успешно је оборена ракета AIM-9 sidewinder, али је програм обустављен због превисоких трошкова и одређених ограничења у тадашњој технологији. Искуства из рата у Заливу 1991. године показала су да је ракетни систем противваздушне одбране Patriot недовољно ефикасан против балистичких ракета стационираних на покретним лансирним рампама (SKUD), па је 1996. године склопљен поменути уговор.

Ваздухопловни ласер (ABL) YAL-1A представља једно од ласерских оружја у будућем арсеналу америчке вишеслојне одбране од балистичких ракета кратког и средњег домета.

Програмом је предвиђено да модификацију авиона 747-400F, развој система борбеног управљања ваздухопловног ласера (ABL – Battle Management System) и интеграцију свих система, а и развој елемената за подршку на тлу обавља Boeing Missile Defense System, док је Northrop Grumman Space Technology одговоран за развој високоенергетског ласера, а Space System за развој носне куполе на летелици, система за усмеравање ласерског снопа и ласерског система за означавање циљева.

Авион Boeing 747-400F изабран је за носећу платформу ласера због својих одлика – брзине, висине лета, долета, товарног простора – које одговарају захтевима оперативне употребе.

Кључни делови ласера мегаватне снаге, који ради у инфрацрвеном подручју на таласној дужини од 1.315 микрона, јесу: носна купола (Nose – Mounted Turret), инфрацрвени сензори за откривање и праћење

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Произвођач	Boeing/Lockheed Martin и ABL
Ознака	ABL YAL-1A
Намена	пресретање и уништење балистичких ракета кратког и средњег домета
Авион.....	Boeing 747-400F (F-fighter)
Погонска група.....	4x GE CF6-80 C2BSF
Ласер	хемијски мегаватни кисеоник-јодни COIL
Таласна дужина.....	1.315 микрона
Висина лета.....	12.000 м
Домет ласера.....	до 400 км

Сензори и комуникацијски канали који су на располагању посадама авиона 747-400F

циља (IRST – Infrared Search and Track Sensors), систем контроле ласерског снопа (Beam Control System), систем борбеног управљања (Battle Management System), активни систем за одређивање даљине, ласер CO₂ (Active Ranging System, CO₂), систем адаптивне оптике (Adaptive Optics), сепарациона преграда (Separation Bulkhead), два ласерска система за означавање циљева (Solid – State Illuminator Laser) и шест серијски повезаних енергетских модула хемијског кисеоник-јодног високоенергетског ласера (COIL – Chemical Oxygen Iodine Laser).

Безбедности ради ласер COIL је посебном преградом одвојен од чланова посаде летелице. Авион 747-400F носи довољну количину хемикалија за ласер која гарантује дејство против 40 циљева (ракета), при чему је дејство на један циљ ограничено на три до пет секунди.

БОРБЕНИ СИСТЕМИ

За уништавање тактичких балистичких ракета домета до 1.000 км у употреби је систем PAC-3 са лансерима M901 и ракетама PAC-3 (дужина 5,2 м, пречник тела ракете 0,26 м, распон крила 0,5 м, разорно-распрскавајућа бојна глава масе 75 кг, близински упаљач и лансирна рампа масе 315 кг). Батерија је опремљена и са батеријском станицом AN/MSQ-104 за вођење ракете, модификованим вишенаменским радарским системом AN/MPQ-53, домета 170 км, комуникацијским системом и са генераторима електричне енергије. Ефикасност ракета PAC-3 је по висини до 15 км и даљини до 20 км.

Мобилни систем противракетне одбране THAAD (Theater High Altitude Air Defense) намењен је за противваздушну одбрану војшта на великим висинама. У оперативној употреби је од 2006. године. Основна формација је батерија са лансерима M1075 са ракетама (дужина 6,17 м, пречник тела ракете 0,34 м, лансирна маса 600 кг). У саставу THAAD налази се вишенаменски радарски систем THAAD GBR домета око 1.000 км и систем борбеног управљања BMC⁴. Батерија THAAD истовремено може да дејствује на десет циљева на висини од 40 до 150 км и на даљини до 250 км.

За потребе ратне морнарице развијен је борбени систем AEGIS са одговарајућим радарским уређајима. Систем је смештен на крстарице класе Ticonderoga и разараче класе Arleigh burke.

Радарски систем са родним подручјем X (XBR)

РЕЗУЛТАТИ ТЕСТИРАЊА

На недавно обављеном тестирању ласер ATL је на даљини од 7 км за само 37 секунди успео да неутралише или уништи 32 пнеуматика на теретним возилима (8 с), 11 комуникацијских антена (5,5 с), 11 електрооптичких нишанских уређаја (4,5 с), три ракетна лансера (6 с), четири минобацача (5,5 с) и пет митраљеза (7,5 с).

ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА

Концепт употребе ваздухопловног ласера (ABL) YAL-1A предвиђа дејство авиона 747-400F у пару на висини од 12.000 метара и на даљини ефикасног домета ласера од око 400 километара изван ваздушног простора противника.

За прикупљање потребних података о балистичким ракетама (моменат лансирања, брзина лета, трајекторија путање лета итд.), њихово праћење и усмеравање ласерског снопа посаде авиона 747-400F на располагању ће имати неколико система. Један од њих је систем LAN-TIRN (Low Altitude Navigation and Targeting Infrared for Nights) треће генерације. Систем је смештен на крову летелице иза пилотске кабине. Посебно је ефикасан за дејство ноћу и у лошим временским условима. Интегрисан је са ласером CO₂ и посади обезбеђује изванредно прецизно и тачно тродимензионално (3Д) праћење циља.

Систем IRST састоји се од шест инфрацрвених сензора који откривају и прате дешавања у простору од 360° око авиона. Трећи систем BMC⁴ (Battle Management Command, Control, Communications, Computerization and Intelligence) намењен је за борбено управљање. Реч је о високоинтегрисаном систему помоћу кога оператор на земљи контролише ваздушни простор, открива и прати више циљева, одређује њихову врсту и приоритет, планира задатке, комуникацијски повезује посаде авиона са другим јединицама и наређује дејство по циљевима. Посебно место има адаптивна оптика која снап високоенергетског хемијског ласера на његовом путу до циља прилагођава атмосферским приликама.

Други систем, ATL, са хемијским ласером COIL снаге око 300 kW предвиђен је за уградњу на конвертиплан Bell V-22 Osprey. Њима треба да се омогући прецизно дејство по циљевима на земљи, пре свега, на циљеве у урбаним срединама (MOUT – Military Operations Urban Terrain), а и ефикасна одбрана од крстарећих ракета. Модификацијом ће систем ATL бити могуће уграђивати и на хеликоптере и беспилотне летелице. Предвиђено је да му домет буде између 12 и 20 километара.

Трећи систем, SBL, чиниће мрежа од 20 до 40 сателита, који ће са висине од 700 до 1.300 км бити спремни да ефикасно дејствују против балистичких ракета у свим метеоролошким условима. Сваки од сателита биће опремљен сензорским системима за откривање и праћење лета ракете, а ласери са сателита моћи ће да дејствују по до 100 циљева. ■

Станислав АРСИЋ

НАСТАВАК ТРАДИЦИЈЕ

Поринућем првог из нове класе разарача, Ратна морнарица Јапана је у једном броду добила носач хеликоптера, разарач и највећи послератни брод. На тај начин се наставља традиција градње снажних бродова носача ваздухоплова, а назив пловила – Нууга, подсећа на истоимени бојни брод из Другог светског рата. За сада је њихова основна намена противподморничка борба, а има и улогу командног брода.

Јапанска ратна морнарица је одувек била најснажнија у региону, пре свега због зависности те земље од увоза сировина, почев од нафте до метала и др. И управо је Јапан током Другог светског рата промовисао употребу носача авиона, који су након напада на Перл Харбур практично постали капитални бродови, односно најважнији бродови у флоти (заменивши до тада фаворизоване бојне бродове). Ипак, Американци су их, како је рат одмицао, својим индустријским потенцијалом, стигли и ускоро превазишли и по броју и по квалитету носача авиона.

Након рата, према одредбама мировног споразума, Јапанцима је забрањена градња носача авиона, иако су имали дозволу за градњу велике ратне флоте. Од тада је у тој земљи изграђен велик број разарача и фрегата, већином изузетног квалитета.

Једна од специфичности Ратне морнарице Јапана јесте градња хеликоптерских разарача, који су, што им и име говори, у основи велики разарачи, наоружани ракетним, артиљеријским и торпедним наоружањем, са релативно великим хангаром и полетно-слетном палубом за три хеликоптера на крми. Основна намена кла-

са Haruna и Shirane (од којих су изграђене по две јединице) је противподморничка борба.

Како су године пролазиле појавили су се и конкуренти у региону, на пример Ратна морнарица Кине. С временом, они су све више средстава улагали у развој своје морнарице, снажне по бројности пловила, али заостале за јапанском по примени савремених техничких решења.

ПРОМЕНА НАМЕНЕ

Кинески привредни „бум“ донео је велик квалитативан скок, тако да њихова ратна морнарица у последњих десетак година постаје конкурентна и по квалитету – произведене су нове класе савременијих домаћих фрегата и разарача, а неки врло моћни бродови набављени су и из Русије. Пре свега треба споменути разараче Sovremenniy (четири у служби кинеске РМ), који су према уграђеним сензорима и наоружању чак испред руских.

На тај изазов морали су да реагују Јапанци, наравно у оквиру правних ограничења. Тако је настао хеликоптерски разарач класе Нууга. Ти нови јапански бродови такође су одговор и на све опасније кинеске нуклеарне и конвенционалне подморнице

(укупно 12 савремених руских подморница класе „Кило“ различитих варијанти).

Према конфигурацији, класа *Hyuga* је све само не разарач. Одликује се потпуно равном палубом и карактеристичним командним мостом као и лаки носачи авиона. Пуни депласман од 18.000 тона такође је приближнији носачима авиона. Примера ради, италијански носач авиона *Giuseppe Garibaldi* има пуни депласман од 13.850 т, шпански *Principe de Asturias* 17.000 т, а британски *Invincible* 21.000 тона. Захваљујући димензијама, капацитету хангара и четири полетно-слетна места, бродови те класе могу су да понесу чак 11 противподморничких хеликоптера *Sikorsky SH-60K Sea Hawk*, или комбинацију различитих других хеликоптера, као што су противмински *Sikorsky MH-53E Sea Dragon* и *Kawasaki MCH-101* (по лиценци произведени *EX-101 Мерлин*). Међутим, према мишљењу многих стручњака, ти бродови су и те како способни да користе и авионе са вертикалним полетањем и слетањем, или уз мање модификације (пре свега везане за уградњу „скакаонице“) кратким полетањем и вертикалним слетањем, као што су нпр. *Harrier* и *F-35B Lightning II (JSF)*.

Иако ти авиони нису у оперативној употреби јапанских оружаних снага, нити они према одредбама мировног споразума и према свом уставу смеју да граде таква пловила (не смеју да поседују оружја која су способна за потпуно уништавање других држава: интерконтиненталне балистичке ракете, стратегијске бомбардере и нападне носаче авиона), очекује се да ће западне силе „зажмурити“ и дозволити Јапану коришћење тих бродова као носача авиона уколико ситуација у региону буде довољно напета, а кинеска РМ у датом моменту буде представљала озбиљну претњу.

Јапан је већ изразио потребу за носачима авиона опремљеним са 20 противподморничких хеликоптера или 20 авиона са вертикалним/кратким полетањем и вертикалним слетањем *Harrier* још 1983, као противтежу све снажнијој РМ СССР-а, али се на интервенцију САД од тога одустало у корист градње више разарача. За сада је основна намена бродова класе *Hyuga* противподморничка борба, и имају улогу вође флотиле, тј. командног брода.

БОРБЕНИ КОМПЛЕТ

Осим снажне ваздухопловне компоненте, *Hyuga* на располагању има и изузетно снажно наоружање. Основу чини 16 америчких универзалних вертикалних лансера *Mk41* постављених на крменом делу са леве стране у нивоу палубе. Иако 16 лансера не обећава велик борбени комплет као код крстарица и разарача, треба знати да један лансер може понети четири

Шематски приказ

Посада.....	347 (16DDH <i>Hyuga</i>), 371 (18DDH)
Депласман.....	13.500 т стандардни, 18.000 т пуни
Дужина.....	197 м
Ширина.....	33 м
Газ.....	7 м
Погон.....	COGAG снаге 100.000 КС на две осовине
Наоружање.....	16 вертикалних лансера <i>Mk41</i> за ракете <i>ESSM</i> и <i>ASROC</i> , 2 топа 20 мм <i>Phalanx</i> , 2 троцевна апарата за торпеда <i>Mk46</i> , до 11 хеликоптера

најсавременије ракете за ПВО брода типа *RIM-162 ESSM (Evolved Sea Sparrow)*, које се могу користити и за дејства на средњим даљинама до 50 км. Највећа брзина тих ракета је четири маха, имају масу 280 кг, а опремљене су бојном главом масе 39 кг. Поред тога, у борбеном комплексу су и системи ракета-торпедо *RUM-139B ASROC (Anti Submarine Rocket)*, који носе противподморнички торпедо типа *Mk46*, а чији је највећи домет 28 км. У типичном борбеном комплексу налази се 12 ракета *ASROC* постављених у истом броју вертикалних лансера, док су у преостала четири лансера постављене по четири ракете, тј. укупно 16 ракета *ESSM*.

Врло важна особина лансера *Mk41* је да могу да прихвате и друге ракете, попут брод-ваздух *Standard SM2*, а и крстарећих ракета *Tomahawk*, иако се ове последње још не налазе у оперативној употреби јапанске РМ. Када је реч о артиљеријском

наоружању, ту су два аутоматска шесточевна одбрамбена система калибра 20 мм типа *Phalanx*, те два митраљеза 12,7 мм *Browning M2HB* са ручним управљањем. Торпедно наоружање састоји се од два троцевна торпедна апарата 324 мм за противподморничка торпеда *Mk46*, домета 12 км, брзине 45 чворова и највеће дубине роњења 450 метара.

Класа хеликоптерских разарача *Hyuga* опремљена је најсавременијом електроником. Срце сензорског система је радарски систем са активним електронским скенирањем типа *FCS-3*, који су развиле компаније *Melco (Mitsubishi Electric Corporation)* и *Thales*, а намењен је за управљање и навођење ракета брод-ваздух симултано на више циљева. Представља јефтинију, али подједнако ефикасну алтернативу америчком систему *AEGIS*, који се већ налази на неким јапанским разарачима. Посебна пажња посвећена је комуникационој опреми

ПОДРШКА СПЕЦИЈАЛНИМ СНАГАМА

**Ти бродови су прва пловила
 немачке ратне морнарице која
 су од почетка конструисана за
 модерне услове вођења рата
 на мору и супротстављање
 такозваним асиметричним
 претњама**

Током градње на сувом доку

и навигацији, јер се предвиђа да ће служити и као командни бродови. Такође, брод је од почетка конструисан са ниском радарским одразом, уз примену стелт технологије, што се уосталом јасно види са објављених фотографија, које приказују изразито угласте контуре.

ВЕЛИКИ РАДИЈУС

Погон се састоји од комбинације гасних турбина (COGAG), односно од два пара спрегнутих гасних турбина IHI GE LM2500, укупне снаге 73.550 kW (100.000 КС) на две осовине, што обезбеђује максималну брзину већу од 30 чворова. Акциони радијус није објављен, али се може претпоставити да је изузетно велик, с обзиром на ранију праксу јапанских конструктора и потребу за савлађивањем великог просторства Тихог океана.

За сада је планирана градња две јединице, са ознакама 16DDH *Hyuga* и 18DDH, које ће у служби заменити два хеликоптерска разарача класе *Haruna*, а према неким подацима и два класе *Shirane*. Први брод је поринут 23. августа 2007, а очекује се његов завршетак и увођење у оперативну употребу 2009. За сада није познато када ће бити поринут и уведен у употребу други брод, али се претпоставља да, сходно јапанској пракси, до тада неће проћи много времена. ■

Себастиан БАЛОШ

Комитет за буџет немачког савезног парламента Бундестага 20. јуна одобрио је план Министарства одбране да изгради четири нове савремене ракетне фрегате које носе типску ознаку F-125. Изградња тих бродова коштаће 3,1 милијарду долара, а обавиће се у бродоградилштима реномираних компанија „Thyssen-Krupp Marine Systems“ и „Lürssen Werft“.

Изградња првог брода почеће 2011. године, да би све четири нове фрегате Ратној морнарици Немачке биле испоручене у периоду 2014. до 2017. Бродови типа F-125 замениће четири најстарије фрегате типа F-122.

Нови бродови биће дуги 148 метара са пуним депласманом од 6.800 тона. Четири дизел мотора који преко агрегата стварају струју за два поривна електромотора снаге по 4.700 kW, те једна гасна турбина снаге 20.000 kW, даваће максималну брзину од 28 чворова и акциони радијус од 5.000 миља. Наоружање ће чинити осам лансера за противбродске ракете типа „Harpoon“ (које ће временом заменити савременији пројектили), два вишецевна лансера за ПВО ракете типа РАМ, топ кали-

бра 127 мм „Ото Мелара“, док су за блиску противавионску и противтерористичку заштиту брода намењена два даљински контролисана брзометна топа калибра 27 мм и пет митраљеза калибра 12,7 мм. Фрегате ће носити и по два вишенаменска хеликоптера типа МН-90.

Фрегате ће имати најмодернију електронику, у којој ће као кључни сензор бити радар са активном фазном решетком. Поред тога имаће и командно-комуникациске системе намењене командовању снагама на мору и на копну.

Иначе, бродови те класе прва су пловила немачке РМ од почетка конструисана за модерне услове вођења рата на мору и супротстављање тзв. асиметричним претњама. Актуелни типови фрегата које користи РМ Немачке (F122, F-123 и F-124) наменски су грађени као противподморнички или бродови за ПВО заштиту, док ће нови бродови класе F-125 обављати задатке стабилизације мира на мору, тактичке артиљеријске ватрене подршке снагама на копну, подршке операцијама специјалних снага и супротстављања асиметричним претњама на мору.

Изузетно велика примена аутоматизације омогућава да посаду фрегата типа F-125 чини само 120 људи, што је уполо мање у односу на актуелне ратне бродове те величине. Тако уштеђени простор биће искоришћен за укрцај на брод до 50 припадника специјалних снага или других војника у складу са карактеристикама појединог задатка који брод буде обављао, те 20 припадника летачког и техничког особља за опслуживање хеликоптера.

Слично деценијском искуству примењиваном на стратешким балистичким нуклеарним подморницама, и нове немачке фрегате типа F-125 имаће по две посаде које ће се међусобно смењивати на једном броду, како би пловило могло да што дуже остане у зони извођења операција – чак и до две године. ■

Н. БОШКОВИЋ

PARTNER ZA BUDUĆNOST

izvoz i uvoz naoružanja i vojne opreme
izvođenje investicionih radova
transfer tehnologija
naučna, tehnička i industrijska kooperacija
obuka i organizovanje tehničke pomoći

11150 Beograd, Bulevar umetnosti 2
tel. (+381 11) 2224 444, 2224 400,
faks (+381 11) 2224 599, 2224 577
e-mail: fdsp@eunet.yu
www.yugoimport.com

JUGOIMPORT
SDPR J.P.

НАЈПЛЕМЕНИТИЈИ ПОДВИГ ГОДИНЕ 45. ПУТ

ПОДВИЖНИЦИ ХРАБРОСТИ

Кад неко пружи руку помоћи и спаси туђи живот, не мислећи на свој и на опасност којој се излаже, онда заслужује највеће признање не само људи који га познају већ и целе јавности. То су нам, први пут пре 45 година, снажно поручили из „Вечерњих новости“, организујући акцију у којој су представили најхуманије и најхрабрије људе, подвижнике људскости.

Признање за несеквично исказану хуманост додељено је и овог 12. децембра у Скупштини Града Београда. Међу добитницима *Специјалне плакете Вечерњих новости* за најплеменитији подвиг године, као много пута раније, налазе се и припадници Војске Србије. Овог пута је то Четврта бригада Копнене војске из Врања, јединица чији официри, подофицири и војници на административној линији с Косовом и Метохијом и у Копненој зони безбедности будно чувају мир и спречавају да се опасност, насиље и неизвесност из јужне српске покрајине пренесу у друге делове републике.

У образложењу жирија, којим је председавао академик Матија Бећковић, каже се да су припадници јединице која обавља одговорне задатке на југу Србије то високо признање „Вечерњих новости“ заслужили својим професионалним, хуманим и цивилизацијским односом према свим житељима на административној линији с Косовом и Метохијом и у Копненој зони безбедности, без обзира на национално и верско опредељење. Непосредан повод за доделу признања за подвижника године врањској јединици Војске Србије јесте њихова организација хуманитарне акције, у којој је војна лекарска екипа посетила српска и албанска села у Копненој зони безбедности. Том приликом припадници бригаде уручили су санитарски материјал и пружили помоћ мештанима и српске и албанске народности.

Помажући мештанима из најудаљенијих села, неометени чак ни беспућем и опасностима које их вребају у том осетљивом тренутку, припадници јединице стижу и на више од 1.300 метара. Јединица која наставља славне традиције Првог пешадијског пука књаза Милоша Великог и 78. моторизоване бригаде знају свој задатак и извршавају га с великом одлучношћу, свесни одговорности која их обавезује. Они то доказују свакодневно.

Зато речи потпуковника Горана Станковића, начелника Канцеларије за цивилно-војне односе у бригади, у овом тренутку имају одговарајућу, немалу специфичну тежину. Његово обећање да ће четврта бригада и даље извршавати одговорне задатке у Копненој зони безбедности и на административној линији градити путеве, инфраструктуру и пружати помоћ најугроженијем становништву у зони одговорности јединице, поздравили су сви присутни на додели признања. А међу њима су били и они који, захваљујући несеквичној храбрости и пожртвовању, могу да стану раме уз раме с припадницима Четврте бригаде.

Златну плакету за најплеменитији појединачни подвиг године добили су, између осталих, свештеник Сениша Ђорђевић из Књажевца, Михаило Василић и Дејан Давидовић из Нове Вароши, ученици седмог пет разреда нишке Основне школе „Родоје Домановић“ и Зоран Јовановић из Краљева. Плакету за колективни подвиг године добили су запослени у Клиничко-болничком центру „Приштина у Грачаници“. Њихови подвизи, мада различити и драгоцени сваки за себе, представљају јединствен доказ племенитости и храбрости. Баш као и човекољубље добитника специјалних признања, међу којима су невладина организација „Сабор Српских двери“, васпитач Фодил Суља и Јапанка Ицуро Теруока. ■

Д. Г.

ЛЕКАРИ ВМА У БУЈАНОВЦУ БЕСПЛАТНИ ПРЕГЛЕДИ

У организацији Координационог тела Владе Србије за општине Прешево, Бујановац и Медвеђа, екипа специјалиста са ВМА обавила је 7. и 8. децембра, у просторијама Дома здравља Бујановац, преглед више стотина пацијената и стекла општи увид у здравствене проблеме становника тог места.

Током два дана лекарска екипа, с пуковником др Младеном Миливојевићем на челу, прегледала је више од 500 Бујановчана и људи из околине, те разменила искуства с колегама из Дома здравља.

Директор Дома здравља Бујановац др Бајрам Хасани истакао је да је посета екипе специјалиста са ВМА веома значајна и за Дом здравља и за пацијенте са тог подручја, који су имали јединствену прилику да их бесплатно прегледају стручњаци наше еминентне здравствене установе. Нагласио је да је с доласком стручњака са ВМА ниво здравствених услуга знатно подигнут, те да посета значи много и лекарима Дома здравља, јер могу да размене искуства са врхунским војним специјалистима. Директор Хасани је, такође, нагласио да потписивањем споразума између Републичког фонда за здравство и ВМА о лечењу цивила у тој војној медицинској установи највише добијају пацијенти, јер им се на ВМА пружа најбоља медицинска помоћ и нега.

Екипу војних лекара обишао је и председник општине Бујановац Нагип Арифиди, који је лично и у име свих грађана општине Бујановац захвалио на том гесту и истакао да се нада да ће овакву помоћ грађани и убудуће моћи да користе.

Представници лекарске екипе разговарали су с директором Дома здравља и о епидемиолошкој ситуацији на територији општине, с обзиром на то да је прошле године двадесетак припадника Жандармерије оболело од мишије грознице, а ове године један мештанин је умро од те заразне болести. Договорено је да екипе с ВМА обаве истраживања на терену, а директор Дома здравља је изразио жељу да посети ВМА ради даљег договора о проширењу сарадње. ■ Д. Г.

ПРЕДСТАВЉЕН КАЛЕНДАР МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ И ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ЗА 2008.

У Централном дому Војске Србије одржана је свечаност поводом додељивања награда најбољим у акцији Министарства одбране и Војске Србије „Нацртај цртеж – лети хеликоптером“. Свечаности су присуствовали и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош и државни секретари Министарства одбране др Зоран Јефтић и Александар Мишчевић.

Том приликом представљен је календар Министарства одбране и Војске Србије за 2008. годину, који је украсило тринаест најбољих цртежа, а награда за ауторе је лет војним хеликоптером.

Жири, у коме су били ликовни уредник магазина „Одбрана“ Енес Међедовић и студенткиње Факултета ликовних уметности Жана Беговић и Јелена Виторовић, одабрао је најбоље између више од 3.000 пристиглих радова.

Прву награду освојили су: Александра Санчанин (Сремски Карловци), Александра Килибарда (Врњци), Лана Плавшић (Сремски Карловци), Душан Лучић (Нова Гадобра), Стефан Божић (Сремски Карловци), Анђела Обрић (Сомбор), Александар Ђорђевић (Ниш), Милица Стојановић (Медвеђа), Софија Глигорић (Нови Сад), Јохана Тот (Суботица), Стефан Максимовић (Зајечар), Дејан Вучићевић (Руменка) и Далибор Танацков (Кикинда).

Поред најбољих тринаест, награђено је још 60 девојчица и дечака чији ће цртежи бити објављени у књизи „Деца Србије о Војсци Србије“. Поред награда коју чине шоље, мајице и качкети са ознакама Војске Србије, они ће 15. фебруара 2008. бити специјални гости на вежби поводом Дана Војске Србије.

Додељене су и три специјалне награде. Прва за брзину, за први цртеж послат у акцији, коју је добио Матеја Туцовић из Београда, друга, за најоригиналнији рад, вртићу „Читлук“ из Крушевца, и трећа ОШ „Стеван Дукић“ из Београда за посебан допринос акцији, јер ће четири рада ученика те школе бити објављена у књизи „Деца Србије о Војсци Србије“.

У Централном дому победнике акције дочекали су припадници Гарде, гардијски оркестар, специјалци и пилоти, који су одговарали на бројна питања и сликали се с њима. За младе госте је приређен и посебан програм, који је водио глумца Ненад Ненадовић. Дружење је завршено уз велику торту.

„Нацртај цртеж – лети хеликоптером“ прва је акција коју су Министарство одбране и Војска Србије организовали за децу Србије. ■

ВОЈНО ШКОЛСТВО НА САЈМУ ОБРАЗОВАЊА

На Четвртм сајму образовања „Путокази“, који је одржан од 29. новембра до 1. децембра у хали „Мастер“ Новосадског сајма, начелник Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић посетио је штанд Војне академије и Војне гимназије и присуствовао презентацији војног школства.

Штанд Војне академије и Војне гимназије посетио је и министар просвете Зоран Лончар.

Генерал Ковачевић је на конференцији за новинаре рекао да је наступ војних школа на овогодишњем сајму квалитетнији и садржајнији него претходни. Уз то, нагласио је он, учињен је историјски искорак јер је представљено и школовање девојака на војним школама, које су до сада биле резервисане само за мушкарце. „Ово је право место и време у ком се наше војно школство равноправно представља са осталим школама и високошколским установама у нашој земљи“, закључио је генерал Ковачевић.

Поред начелника Војне академије, конференцији за новинаре присуствовали су и директор Војне гимназије пуковник Милан Стевић и представници „Застава филма“.

Н. О.

ФОРУМ БЕЗБЕДНОСТ И ДРУШТВО

Државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић отворио је 5. децембра у Скупштини града Београда девети форум Безбедност и друштво Удружења дипломаца Центра Джорџи К Маршал - Србија, који је био посвећен питањима односа Србије и Програма Партнерство за мир.

Др Јефтић је изразио задовољство што је скуп окупио велики број заинтересованих слушалаца, међу којима су били представници Министарства одбране, Министарства иностраних послова,

Министарства унутрашњих послова, невладиних организација и београдских факултета.

Заседање се одвијало у два панела. Први се бавио безбедносним окружењем Србије, док је други био посвећен Србији и изазовима интеграција.

С. Ђ.

САРАДЊА У ОБЛАСТИ ВОЈНЕ ИСТОРИЈЕ

Од 2. до 6. децембра Институт за стратегијска истраживања посетила је делегација Историјског одељења Генералштаба Копнене војске Републике Италије.

Настављајући сарадњу започету са Војноисторијским институтом новембра 2005. године, италијанска делегација је током посете обишла Војни архив и имала разговоре са директором Института за стратегијска истраживања и члановима Одељења за војну историју. Договорени су даљи облици сарадње из области војне историје и архивистике.

М. М.

►►► ПРИПАДНИЦИ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ НА ВЕЖБИ У АУСТРИЈИ – Тим 246. батаљона атомско-биолошко-хемијске одбране (АБХО) Копнене војске учествовао је на међународној вежби „Invitex rasemaker 2007“ у Аустрији.

Међународној вежби 4. децембра присуствовали су и председник Аустрије Хајнц Фишер, министар одбране Аустрије Норберт Дарабош и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош, заједно са највишим представницима војски земаља учесница и посматрача.

Јединица Војске Србије први пут је учествовала на међународној вежби у иностранству користећи своју опрему. Тим од шест припадника Војске Србије био је део мултинационалне чете АБХО, заједно са јединицама АБХО Аустрије и Француске, а на вежби је учествовало укупно око 4.200 војника из Аустрије, Белгије, Немачке, Француске, Словеније и Србије.

Вежба је изведена по сценарију мултинационалне операције подршке миру и одговора на кризе и почела је од 19. новембра до 6. децембра. Тим АБХО Војске Србије у саставу мултинационалне чете обављао је наменске задатке радиолошко-хемијског (РХ) извиђања и РХ-процене и прогнозе и учествовао у командовању по НАТО процедурама, на нивоу мултинационалне чете АБХО и на нивоу мултинационалне бригаде.

Поред шесточланог тима, вежби „Invitex rasemaker 2007“ у улози посматрача присуствују још тројица официра Војске Србије.

►►► ШКОЛА РЕФОРМЕ БЕЗБЕДНОСТИ ISAC ФОНДА – Помоћник министра за политику одбране, Душан Спасојевић одржао је 11. децембра предавање на тему реформе система одбране полазницима 10. школе реформе сектора безбедности ISAC фонда.

Поласници школе су припадници различитих министарстава, факултета, невладиног сектора, као и представници медија. Предавачи су реномирани стручњаци из области безбедности и међународних односа.

Овај петодневни курс ISAC фонд организује два пута годишње, овог пута уз подршку Амбасаде Шведске у Београду.

►►► УПРАВЉАЊЕ ЉУДСКИМ РЕСУРСИМА – Дводневни семинар о управљању људским ресурсима у Оружаним снагама Краљевине Шведске одржан је 11. и 12. децембра у Дому Војске у Београду. Током предавања било је речи о пријему у војну службу, моделима и инструментима пријема, управљању каријером и начинима оцењивања и стимулације.

Предавачи на семинару, који је отворио начелник Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе пуковник Слађан Ђорђевић, јесу начелник Одељења за планирање и политику у шведском Министарству одбране пуковник Јохан Фолстад и начелник Одсека за планирање и анализу потпуковник Јохан Фалколт. (А. А.)

►►► КУРС ЗА ОФИЦИРЕ ЛОГИСТИКЕ – Регионални курс за официре логистике у мировним операцијама одржан је од 3. до 14. децембра у Центру за мировне операције Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије. Курс је организован ради оспособљавања официра логистике за одговарајуће дужности у операцијама подршке миру на тактичком нивоу.

На отварању курса начелник ЦМО пуковник Јелесије Радивојевић рекао је да у раду учествују представници свих земаља региона и да је у плану да се и наредне године одржи сличан скуп, али на вишем нивоу.

Поласницима курса обратио се и војни изасланик Републике Аустрије у нашој земљи пуковник Јозеф Хелцл. Он је истакао да логистика представља кључ успеха сваке операције у земљи и иностранству, те да заједничко ангажовање одговара безбедносним изазовима нашег времена. При томе се заједничким савладавањем гродива изграђују поверење и контакти битни за будућност, закључио је Хелцл.

Курс, који спроводи ЦМО у сарадњи са Министарством одбране Републике Аустрије, похађало је девет полазника из земаља региона, два припадника МУП-а РС и 14 припадника МО и Војске Србије.

Post express je usluga ekspresnog prenosa dokumenata i robe širom zemlje koja će ubrzati vaše poslovanje i pojednostaviti svakodnevni život.

Na raspolaganju vam je naš **POZIVNI CENTAR** gde ćete od naših operatera dobiti sve potrebne informacije i jednim pozivom završiti posao!

Post express vam omogućava slanje pošiljaka jednostavno, brzo i sigurno – **od vrata do vrata**.

Post express uručuje pošiljke u više od 600 gradova Srbije.

POST EXPRESS

ime za brzinu

www.postexpress.co.yu

POZIVNI CENTAR 011 3 607 607, radno vreme od 8 do 18h

Они се буде са Србијом

Јована

Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

Први програм РТС-а, сваког дана у 6.05

www.rts.co.yu

КО КОНТРОЛИШЕ ЧУВАРЕ

Мир је наше занимање – мото је Стратешке ваздухопловне команде САД, која је од 1946. до 1992. године својим интерконтиненталним бомбардерима и балистичким ракетама чинила противтежу нуклеарном арсеналу СССР. Најновији догађаји у вези са пропустима у руковању крстарећим ракетама наоружаним нуклеарним бојним главама у америчкој и светској јавности проузроковали су не само немир, већ неспокојство и стрепњу.

Када је посада стратешког бомбардера Boeing B-52 Stratofortress, 30. августа 2007, узлетела из ваздухопловне базе Мајнот у Северној Дакоти, превозећи 12 крстарећих ракета AGM-129 у базу Барксдејл у држави Луизијана, вероватно не би била спокојна током, иначе рутинског лета, да је знала како половину терета чине ракете са атомским бојним главама. Наиме, услед низа несхватљивих и необјашњивих пропуста у строго прописаном поступку руковања нуклеарним оружјем, шест од дванаест ракета на поткрилним носачима није имало инертни баласт, већ активне бојне главе. По слетању у Барксдејл, B-52 је на стајанци у бази провео још скоро десет сати пре него што су запослени приметили грешку и о томе известили надлежне.

Прву информацију о том догађају објавио је Army Times 5. септембра 2007, затим ју је пренео Washington Post, а потом и остали медији. За време лета који је трајао скоро четири часа, B-52 прелетео је шест држава САД, чиме је прекршена забрана прелетања територије Америке авионима који носе нуклеарно наоружање, уведена 1968. године после серије несрећних догађаја у вези са бомбардерима наоружаним том врстом убојних средстава.

■ ПРАВИЛА СЛУЖБЕ

Правила службе армије САД налажу да се нуклеарно оружје превози у камионима или авионима типа C-130 и C-17, посебно модификованим у ту сврху, а никако летелицама које су намењене

за izvoђење ратних задатака. Током друмског превоза, камионе који превозе оружје ове врсте обезбеђује војна полиција, чија су возила наоружана тешким митраљезима.

Два лица непосредно задужена за терет заједнички прате сваку фазу превоза и све време морају имати један другог у видокругу. Ако се један пратилац изгуби из вида, други одмах алармира обезбеђење које му налаже да залегне и ставља га у „привремени притвор“, док се не утврди где се налази други пратилац. Све активности се обустављају док се не провери да на нуклеарном оружју у међувремену није дошло до неовлашћене манипулације.

Крстареће ракете AGM-129 користе само две бојне главе – атомску и вежбовну инертну, која, у ствари, представља баласт за спречавање измештања тежишта. Бојне главе на нуклеарном оружју имају најмање три карактеристичне црвене ознаке упозорења, а вежбовне плаве и жуте натписе, како би разлика била уочљива. Међутим, AGM-129 је офарбана специјалном бојом која упија радарске зраке, тако да на њој нема натписа. Једини начин да се уочи разлика јесте поглед кроз прозорчић од плексигласа величине поштанске марке који је смештен на кућишту. Нуклеарна бојна глава W-80 Mod-1 је сребрне, а инертна плаве боје.

СРЕДОВЕЧНИ БОМБАРДЕР

Boeing B-52 Stratofortress је подзвучни стратешки бомбардер ваздухопловства САД, који је у наоружање уведен 1955. године. За време хладног рата, најмање десетак ових авиона стално се налазило у ваздуху у релативној близини СССР-а, ради напада на другу суперсилу или у сврху противудара са циљем одмазде након нуклеарног удара по САД.

И поред нових, савременијих типова као што су надзвучни B-1B Lancer и „невидљиви“ B-2 Spirit, боље перформансе B-52 на високим подзвучним брзинама и нижи трошкови експлоатације одржали су тај бомбардер у арсеналу САД, тако да је 2005. обележено 50 година његове оперативне употребе.

„СТЕЛТ“ РАКЕТА

Модел AGM-129 наследник је крстареће ракете AGM-86B, чија је намена била удар по циљевима до којих је стизала у ниском лету. Развој нових радарских система у СССР-у осујетио би такву врсту напада, па је стога 1983. године отпочео развој AGM-129 код које су облик ракете и крила са стрелом унапред смањили радарски одраз. Усисник је смештен са доње стране из истих разлога, а топлотни одраз мотора покривен је силиетом репа.

Нови систем вођења смањује радарско зрачење које емитује сама ракета и даје прецизност поготка од 30 до 90 метара, а мотор F112-WR-100 повећава долет за 50 одсто. Ракета је премазана бојом која упија зраке радара. Произведено је 460 ракета које у складу са Московским споразумом из 2002. треба да буду инактивисане.

■ ИСТРАГА

Писање медија било је сигнал за узбуну у америчкој јавности, у којој је, из разумљивих разлога, завладала велика забринутост. Председник Одбора за оружане снаге америчког сената Карл Левин, члан Демократске странке, и његов пандан из редова републиканаца Џон МекКејн окарактерисали су инцидент као „догађај који изазива велику забринутост“ и одмах су у писму министру одбране, Роберту Гејтсу, захтевали спровођење истраге. Портпарол Ваздухопловства изјавио је да се „ваздухопловство придржава највиших стандарда у погледу безбедности и свако одступање од утврђених прописа у погледу убојних средстава је врло озбиљно, те ће уследити брза реакција“.

Спроведена истрага о овом догађају, који је сматран довољно озбиљним да су министар Гејтс и председник Буш о њој свакодневно извештавани, трајала је шест седмица. Резултати су, према извештају Пентагона, указали на „недостатак ефикасног руковођења и

надзора... одређени број припадника ваздухопловства је направио пропусте у прописаном поступку". Војни званичници изјавили су да је грешка последица озбиљних прекршаја прописа о руковању нуклеарним оружјем. Генерал-мајор Ричард Њутн, заменик начелника Штаба ваздухопловства, навео је да је „у базама Мајнот и Барксдејл дошло до ерозије у придржавању утврђених стандарда о руковању убојним средствима“, те да су имали „незабележени низ процедуралних грешака“, које су отпочеле пропустом надлежних лица да обаве потребну инспекцију крстарећих ракета пре њиховог утовара на поткрилни носач В-52.

Неименовани званичник објаснио је да је пропуст последица одлуке особља задуженог за премештај и утовар крстарећих ракета, које је прописани компликовани поступак током ових радњи на своју руку заменило сопственим „неформалним“ системом, али није прецизирао зашто су они то урадили, ни колико то већ траје. Министар ваздухопловства Мајкл Вин сам догађај назвао је „неприхватљивом грешком“ и обећао америчкој јавности да ће се предузети одговарајуће мере.

■ ИСХОД И РЕАКЦИЈЕ

Командант 5. бомбардерског пука у бази Мајнот, пуковник Брус Имиг, који је уједно и командант базе, смењен је са дужности, а уз њега још три официра. Шездесет пет припадника ваздухопловства изгубило је сертификат за руковање нуклеарним оружјем, који су претходно добили након детаљног увида у психолошки профил личности, здравствени картон и остале факторе који, према војним стандардима, одређују подобност личности за руковање одређеном врстом убојних средстава.

Пети пук изгубио је право на извођење борбених задатака, мада је речено да посада В-52 није знала да превози ракете са активним бојним главама. Проверена су сва складишта материјалних средстава како би се утврдили додатни пропусти у спровођењу прописа о складиштењу и обележавању свих врста УБС. Посебно су спроведене инспекције у јединицама задуженим за нуклеарно наоружање.

КЛАСИФИКАЦИЈА ИНЦИДЕНАТА

Инциденте у вези са нуклеарним оружјем армија САД квалификује у три групе. То су *Bent Spear* (искривљено копље), које означава сваки догађај од великог значаја који се односи на нуклеарно оружје, а који не представља моменталну претњу нуклеарног рата; *Broken Arrow* (спомљена стрела) значи задесну детонацију или тешко оштећење нуклеарног оружја, док *Empty Quiver* (празни тоболац) представља губитак или нестанак атомског или хидрогенског оружја.

ОБЈЕДИЊЕНО КОМАНДОВАЊЕ

Током свог постојања 1946–1992. године, Стратешка ваздухопловна команда (*Strategic Air Command*) у зениту моћи имала је 282.000 припадника, око 1.500 бомбардера, интерконтиненталне балистичке ракете, а до 1959. и сопствене ловце за пратњу. Након слома СССР-а и завршетка хладног рата 1992, Стратешка, Тактичка и Транспортна ваздухопловна команда реорганизоване су у Команду за ваздушни превоз (*Air Mobility Command*), која је преузела авионе цистерне SAC, и Ваздухопловну борбену команду (*Air Combat Command*), којој су припали стратешки бомбардери. Нуклеарне компоненте ваздухопловства и морнарице обједињене су у Стратешку команду САД (*United States Strategic Command*).

Спроведене мере, мада описане као „најстроже које су до тада примењене у вези са пропустима у руковању нуклеарним оружјем у ваздухопловству САД“, осим одобравања, наишле су и на другу врсту реакције. Председница Поткомитета за стратешке снаге сенаторка Елен Таушер изразила је уверење да је спроведена темељита истрага, али да су резултати „јасан знак постојања деградације у односу на руковање том врстом оружја“. Члан Савеза америчких научника (*Federation of American Scientists*) Ханс Кристенсен изнео је сумње у погледу става да је описани догађај појединачни случај, и навео да је током редовних инспекција претходних година уочен пад у нивоу поштовања прописа о руковању нуклеарним оружјем, те да су базе Мајнот и Барксдејл добиле лоше оцене у том смислу. Део разлога, према његовом мишљењу, лежи у чињеници да је са престанком хладног рата и претње атомским ударом од Руса, смањен квалитет особља у стратешком ваздухопловству и нуклеарним снагама, које су до тада важиле за део оружаних снага у ком се брзо напредовало у служби.

Аналитичар Филип Којл догађај назива „најопаснијим поремећајем у руковању и командовању нуклеарним снагама у историји САД“. Мада експерти износе да у случају пада авиона, услед уграђених вишеструких безбедносних механизма, није могло доћи до атомске експлозије, већ је једину претњу представљало зрачење ослобођеног плутонијума, он подвлачи да предвиђени поступци, ако се доследно испоштују, спречавају управу такву врсту пропуста. Осим тога, Којл наводи да је овај инцидент дао повода ставовима да су крстареће ракете биле део тајног плана о изненадном удару по Ирану. Такав закључак потхрањује раније издато званично саопштење фирме Raytheon, произвођача AGM-129, да ће 38 ракета бити модификовано „у строго поверљиве сврхе“, како би уместо нуклеарне бојне главе, снаге од 5 до 150 мегатона, носиле класичан експлозив.

Посебно је занимљива чињеница да крстареће ракете, које су, како се наводи, преношене ради инактивисања, нису упућене у базу Дејвис-Монтан у Тусону у Аризони где се спроводи тај поступак, већ у Барксдејл у Луизијани, који је зборно место за прелете ка Блиском истоку и Ираку.

■ ИСТОРИЈАТ

Инциденти са нуклеарним бомбама датирају још од педесетих година прошлог века. Због квара на три мотора, 13. фебруара 1950. у близини обале Британске Колумбије (Канада), бомбардер В-36 морао је да избаци бомбу у Пацифички океан. Срећом, бомба је имала вежбовну, а не нуклеарну бојну главу. Исте

године, 11. априла, авион В-29 ударио је у планине близу базе Манзано у Њу Мексику. Експлозија се видела са више од двадесет километара, али се бомба није активирала због тога што језгро, које је било у авиону, није уложено у бомбу из безбедносних разлога. До 1968. године забележено је 13 озбиљних несрећа са авионима који преносе атомске бомбе, од којих се издвајају четири случаја.

У британској бази Лејкенхит, 27. јула 1956, В-47 је при рулању ударио у зграду складишта у ком су биле смештене три нуклеарне бомбе Мк6 и експлодирао, а упаљено гориво излило се по бомбама. Према изјави стручњака за експлозивна средства, само је чудо спречило да се активирају детонатори на бомби, који би ослободили радиоактивни материјал.

Изнад Северне Каролине, 24. јуна 1961, В-52 експлодирао је у лету, а две водородне бомбе Мк39 приземљиле су се падобранима. Од четири упаљача на првој бомби, три су се активирала и нуклеарну експлозију спречило је само то што четврти упаљач, на инструменталној табли уништеног авиона, није био укључен. Друга бомба се распала при удару о земљу и њен репни део откривен је на дубини од седам метара. Даље ископавање је обустављено због подземних вода. Ваздухопловство је откупило угрожено земљиште и оградило га, а потом годинама контролисало ниво радиоактивности који се није изменио.

Јуришник А-4 Skyhawk је, 5. децембра 1965, пао са нуклеарном бомбом са лифта на носачу авиона USS Ticonderoga у Пацифик и потонуо. Сматра се да авион лежи на дубини од скоро пет километара.

Једна од најпознатијих несрећа је судар авиона цистерне КС-135 и бомбардера В-52 изнад Медитерана 17. јануара 1966. Три водородне бомбе Мк28, снаге 4 мегатона, пале су у близини

МИР ЈЕ НАШЕ ЗАНИМАЊЕ

Првобитни мото Стратешке ваздухопловне команде је гласио *Рат је наше занимање – мир је наш производ*, и означавао је намеру да се мир очува претњом истоврсног удара, односно нуклеарним детерентом. Одређене примедбе довеле су до измене, па је усвојен мото *Очување мира је наше занимање*. Крајем 1957. године, на великој божићној јелки која је окићена испред улаза у команду SAC није било довољно места за сва слова, тако да је изостављена реч *очување*. Преостале речи *Мир је наше занимање* наишле су на опште одобравање, те су усвојене као дефинитивни мото.

PACO DE LA BOMBA

Једна од кључних личности у потрази за бомбом која је пала у море код Паломареса био је локални рибар Франциско Ортс, који је видео место пада бомбе и ког су мештани прозвали *Paco de la bomba*. После вађења бомбе, он је преко свог америчког адвоката поднео тужбу пред судом у Њујорку против ваздухопловства САД, захтевајући награду од 20 милиона долара као лице које, према законима мора, укаже на место где је потонуо брод или терет који је потом извађен. Ваздухопловство је тужбу окончало вансудским поравнањем.

шпанског села Паломарес у Андалузији, при чему се активирао класични експлозив који се користи за покретање фузиона процеса. Услед тога, контаминирана су два квадратна километра обрадиве површине, те је 1.750 тона загађене земље пренето у нуклеарни отпад у Ејкену у Јужној Каролини. Четврта бомба пала је у море и потрага за њом трајала је 80 дана. Мештанима Паломареса Влада САД исплатила је одштету од 600.000 долара, а уз то је изграђено и постројење за десалинизацију морске воде у вредности од 200.000 долара.

Услед пожара у бомбардеру В-52, 21. јануара 1968, посада је морала да искочи из авиона, који је пао на залеђену површину океана у близини ваздухопловне базе Тула на Гренланду. Услед удара отворило се најмање једно кућиште четири хидрогенске бомбе које је контаминирало велику површину, а ватра је истопила лед тако да су авион и бомбе у њему потонуле на дно океана. Више од 9.000 кубних метара радиоактивног леда пренето је у САД, а у Данској, која има суверенитет над Гренландом, дошло је до великих антиамеричких демонстрација, јер та земља забрањује не само нуклеарно оружје на својој територији, већ и његов пренос преко своје територије.

■ ПИТАЊЕ БЕЗ ОДГОВОРА

Учестали падови бомбардера са нуклеарним бомбама и опасности са тим у вези, навеле су Министарство одбране САД да 1968. године забрани лет авионима који су наоружани том врстом убојних средстава, али су они и даље били у приправности на аеродромима у САД. На основу председничког наређења из 1991. године, нуклеарно оружје повучено је из авиона и смештено у наменска складишта.

Догађај у ваздухопловној бази Мајнот јасно показује да се, и поред свих строгих прописа, учешће људског фактора у оваквим инцидентима никако не може занемарити. Припадници стратешких ваздухопловних и нуклеарних снага САД својевремено су, као противтежа СССР-у, себе сматрали чуварима мира. С обзиром на овај догађај, неизоставно се намеће питање које потиче још из античких времена, а на које никад није добијен задовољавајући одговор: *Quod custodit custodiens* (ко контролише чуваре)? ■

Др Александар МУТАВЦИЋ

МАЂАРСКА ДОМАЋИН ПРОГРАМА SAC

У конкуренцији ваздухопловних база Немачке и Румуније, Рамштајна и Констанце, НАТО се одлучило за мађарску базу Папа, односно мађарско ратно ваздухопловство као домаћина програма SAC (Strategic Airlift Capability). Овом одлуком, у мађарску базу ће у идућем периоду бити инвестирано више од 30 милиона долара како би се прилагодила новој намени – биће плат-

форма НАТОа за стратегијски ваздушни мост према Авганистану и Ираку. Strategic Airlift Capability се први пут спомиње у септембру 2006, да би се о њему озбиљно расправљало током самита НАТОа у Риги. Крајем јуна ове године чланице НАТОа сагласиле су се око одлуке о оснивању агенције која ће бити оперативно тело провођења програма SAC, чији је основни циљ пружање стратешког ваздушног транспорта ка Авганистану и Ираку за 15 земаља чланица НАТОа и две чланице Програма Партнерство за мир (Бугарска, Чешка, Данска, Естонија, Мађарска, Италија, Латвија, Литванија, Холандија, Норвешка, Пољска, Румунија, Словачка, Словенија, САД, Шведска и Финска).

Споразум обухвата и набавку три стратегијска транспортна авиона C-17 Globemaster III. Први ће бити испоручен средином 2008, а преостала два током 2009, када се и очекује да програм SAC достигне своју пуну оперативну способност. Организацијом стратегијског ваздушног лифта према Авганистану и Ираку, намера НАТОа је да њиме пружи транспортну подршку свим земљама чланицама иницијативе SAC, разним другим потребама осталих чланица Савеза и Европској унији. ■

ИНДИЈЦИ КУПУЈУ 347 РУСКИХ ТЕНКОВА

Последњег дана новембра Индија је закључила споразум са Русијом о куповини 347 нових тенкова типа Т-90Ц, чиме је знатно увећан већ постојећи контингент од 310 тенкова истог типа. Према подацима индијског МО, од 347 тенкова предвиђених споразумом, 124 ће бити испоручена потпуно склопљена, а остала 223 ће бити достављена у деловима и накнадно ће се склапати у индијској фабрици HVF (Heavy Vehicle Factory) у граду Авади, у којој се, на основу раније добијене лиценце, већ производи око 1.000 тенкова истог типа. Прва 124 тенка биће испоручена за 29, а остатак у наредних 11 месеци.

Плановима за развој КоВ Индије до 2020. године, предвиђено је наоружавање 21 пука тенковима Т-90Ц (индијски назив „бишма“) а још 40 пукова ће у свом саставу имати модернизоване Т-72 М1. Према овим плановима, пукови КоВ-а ће у својим саставима имати 1.657 модерних тенкова Т-90Ц, од укупно 3.800 који ће бити у наоружању индијске армије. ■

ЈАПАН РАЗВИЈА ПРОТИВРАКЕТНУ ОДБРАНУ

У граду Нарашино, источно од Токија, започела је изградња нове, друге по реду, базе противракетне одбране (ПРО) која ће бити снабдевена америчким ракетним комплексима „патриот“. Циљ тог ракетног комплекса јесте обезбеђење противракетне заштите територије Јапана од ракетних удара Северне Кореје, коју Токио сматра основним фактором нестабилности на Далеком истоку.

До пролећа 2011. године предвиђена је изградња још седам таквих база у којима ће бити инсталирано укупно 30 ракетних комплекса „патриот“. Ове базе, према наводима јапанских званичника, део су копнене компоненте противракетне одбране, а поморску ће чинити четири борбена брода са противавионским ракетама великог домета. ■

БУГАРСКОЈ ИСПОРУЧЕН ПРВИ СПАРТАН

Италијански произвођач ваздухопловне технике Alenia Aerospaica испоручио је, 13. новембра, бугарском ратном ваздухопловству први транспортни авион C-27J спартан. Тиме је почела финализиција уговора, којим се Бугарска одлучила на куповину пет средњих тактичких транспортних авиона, уз могућност додатна три. Остали авиони биће испоручивани динамиком по један авион годишње. Уласком у НАТО, у априлу 2004. године, Бугарска је много уложила у опремање и модернизацију свог ратног ваздухопловства са тежиштем на јачању транспортних капацитета. Нови авиони ће заменити постојећу флоту транспортних авиона Ан-26, који се тренутно користе.

Спартан се протеклих година потврдио као најбољи у категорији средњих тактичких транспортних авиона, па је уз пет бугарских, досад наручено још 120 авиона тог типа. Италија је наручила 12, Грчка 12 плус 3, Литванија три, амерички КоВ и ваздухопловство 78, Румунија седам авиона. Куповину спартана разматрају и Чешка, Финска, Ирска, Аустралија, Малезија, Тајван и Саудијска Арабија. ■

ХРВАТСКА КУПУЈЕ МОДЕРНЕ ХЕЛИКОПТЕРЕ

На аеродром „Плесо“ близу Загреба слетео је, почетком децембра, руски Ан 124-100 Руслан са прва два, од укупно десет набављених средњих, вишенаменских, транспортних хеликоптера Ми-171. Куповина нових транспортних хеликоптера, који представљају најсавременију варијанту породице транспортних хеликоптера Ми-8, резултат је успешне реализације дугорочног плана развоја ОС Хрватске, којим је дефинисано улагање у опремање и модернизацију флоте РВ и ПВО.

Уз испоруку хеликоптера, Хрватска је обезбедила и знатну количину опреме за одржавање и опслуживање хеликоптера и резервне делове. Обезбеђена је обука техничког и летачког састава, чији је први део већ реализован у Улан Удеу, а други део ће се обавити у Хрватској. Летачке посаде ће бити обучене до нивоа инструктора, а технички састав опремљен и оспособљен за самостално и комплетно периодично одржавање хеликоптера. Нова два хеликоптера, према плану, долазе за два месеца, а преостале две испоруке од по три хеликоптера оствариће се почетком априла 2008. године. ■

Пише
Александар РАДИЋ

ГРУЗИЈСКА РАСКРШЋА

У турбулентним деведесетим годинама стари комунистички кадар у Тбилисију знао је да пронађе модел за преговоре са Москвом и отворено је избегавао политичко размимоилажење. На тај начин обезбедили су барем повољну цену гаса за сиромашну популацију Грузије. Односи су се драматично променили због тога што су у Вашингтону проценили да су Руси толико слаби на Кавказу да би се Грузија могла искористити као полуга за разбијање руског утицаја и стварање новог поретка у региону.

Русија се неминовно враћа на историјске просторе који су у претходних неколико векова били део територије царства, односно комунистичког СССР-а. После периода фрагментације политичке моћи у областима Кавказа и Централне Азије, сада се тамо поново осећа снажан утицај Москве. Историјско присуство руске моћи и културе показало се надмоћним у односу на географску удаљеност, верске и националне разлике, политичка размимоилажења и продор других сила.

Национализам и потреба за афирмацијом разлика чинили су се корозивним за преживљавање Руске Федерације. У време владавине олигарха са Кремља били су више него довољна основа за нарастање амбиција малих нација на штету утицаја посрнуле силе. Сада су прилике промене и државе са историјом краћом од пунолетства људског бића вратиле су се развоју веза са Русима, укључујући све живље обнављање здруженог одбрамбеног система.

Процес реконструкције старих односа снага не прихвата само Грузија. Она као кост у грлу Кавказа покушава да створи баријеру за руски утицај и то са ослоном на прекоокеанског савезника – САД. На тврдоглаве захтеве Тбилисија, руске оружане снаге повукле су се из база са територија који контролише грузијска влада. Афере око наводних субверзивних активности врло су честе и као у време хладног рата повремено се обострано протерује особље амбасада. Односи две државе посебно су на проби када је реч о статусу две грузијске покрајине које су отказале послушност још почетком деведесетих година и од тада постоје као фактички самосталне државе – Јужна Осетија и Абхазија. У том настојању уживају подршку Москве.

У критичним тренуцима Јужна Осетија и Абхазија добиле су наоружање и вероватно су се ослониле и на директни ангажман руских снага у домену подршке из ваздушног простора и обавештајне делатности. Заузврат Грузијци су тихо подржавали чеченске побуњенике којима су увек на међудржавној граници остављали пролаз за евакуацију пред руским снагама безбедности. У пограничном подручју Грузини су зажурили на оба ока и дали су Чеченима и исламским екстремистима из других држава простор за организовање база, центара за обуку и логистичког ослонаца за активности герилаца и терориста у Чеченији.

Сценарио смене власти у Грузији одиграо се по провереном моделу провоцирања контролисаног уличног протеста демократских снага усмереног против аутократа старог кова. Тај део посла, обављен 2003. године, медији су назвали *револуцијом ружа*. Посао су извели млади из организације *Кмара* уз финансијску подршку Џорџа Сороса. Убрзом следу догађаја јануара 2004. председник Грузије постао је Михаил Сакашвили. Он се ослонио на млади кадар

доведен из иностранства од којих су неки боље говорили енглески него матерњи.

Промене у власти брзо су се осетиле у стратешкој оријентацији државе која се снажно окренула САД и истовремено се удаљила од Русије. У одбрамбеном домену амерички инструктори долетели су на Кавказ и порадили су на обуци локалних снага. Убрзо се показало да се то не чини због потребе да се ојача Грузија, јер је сав квалитетни кадар послат у Ирак и друге међународне мисије. Сада Грузија има готове све ефективне снаге у иностранству и по броју ангажованих људи изван државе предњачи у светским размерама, а на домаћем терену нема контролу над више од трећине територије.

На потезе Сакашвилијеве владе Осети и Абхази одговорили су одлучним ставом да не желе преговоре о промени статуса и захтевом да се присаједине Руској Федерацији. Правни основ за тај захтев две покрајине пронашле су на Балкану – ако Косово може постати самостално, онда то представља преседан који може да се примени и на Кавказу. У случају проглашења самосталности Косова две покрајине су већ обавестиле свет да ће изаћи из ионако само формалног оквира Грузије.

Осим проблема како сачувати територију, Сакашвили се ове јесени суочио са масовним протестима политичких противника који уместо савезништва са САД траже бољи стандард за масу сиромашних. Цени се да од три и по милиона становника барем половина живи на егзистенцијалном минимуму. Протести су Сакашвилија принудили на прихватање превремених избора на којима ће се суочити са масовним незадовољством досадашњим учинком проамеричке владе. Председник тврди да су Грузију проблеми снашли зато што се нашла под ударом Москве која подстиче немире против демократске власти.

Ираклије Окруашвили, бивши блиски сарадник Сакашвилија, који се налазио на дужностима министра унутрашњих послова и министра одбране, обратио се јавности са тврдњама да су из председничког кабинета тражили политичка убиства и припремали продор оружаном силом у Јужну Осетију.

За такву ратну авантуру Сакашвили нема ресурса, али оружане снаге и јединица посебне намене, која по имиџу представља слику и прилику ЈСО из времена смутњи у Србији, релативно су веран ослонац председника у предстојећој утакмици за власт.

Низ лоших потеза и тешко стање у држави вероватно су окончали каријеру Сакашвилија и код америчких савезника и зато ће он почетком 2008. бити суочен са избором да оде са власти мирно или да се брани силом. У завршници, решење грузијске политичке кризе биће одмеравање снаге Русије у обнови старе моћи и учинка Американаца у продору у руску сферу утицаја. ■

АНАЛИЗА НЕДАВНЕ ПРОШЛОСТИ ИСПИТ ПЛАВИХ ШЛЕМОВА

Мр Светлана Јанковић: „Мировне снаге у решавању југословенске кризе“, издавач ДОО Штампa, Чачак

Много је политичких и војних аналитичара, научних радника и новинара који су се дуго и упорно бавили питањем мировних снага, посебно на просторима бивше Југославије. Постоје различита тумачења улоге „плавих шлемова“, од безрезервног подржавања њиховог присуства до критичког сагледавања њихове улоге у драматичним збивањима.

Када се држава распада, поготово велика и утицајна у разним областима, онда то није само питање локалног региона већ наговештај нестабилности за знатно шири простор. Дакле, тема озбиљна и захтевна, која, сама по себи, тражи одговоре на сложена питања. Латити се таквог посла захтева много труда, стрпљења и знања, дакако. Све то имала је мр Светлана Јанковић, потпуковник Војске Србије, када је себи задала тешку област, да је истражи, образложи, документује... Сада је на дужности референта у Управи за обуку и доктрину Генералштаба ВС. Официрски чин носи од 1989. године и једна је од ретких жена која је доживела најтеже искуство за сваког старешину – рат. Зато и пише са нотом личних спознаја првих мировних операција, што тексту даје посебну уверљивост. Тиме се не исцрпљују њене амбиције, о чему сведочи и припрема докторске дисертације на Факултету за безбедност.

Судећи по досадашњим резултатима рада, успева у свему. Књига под насловом „Мировне снаге у решавању југословенске кризе“ недвосмислено говори о томе. То је ваљана и чврсто утемељена анализа оног што се збивало и чега се нерадо сећамо. Тим пре што последице, на овај или онај начин, осећамо и данас.

О Уједињеним нацијама, месту, настанку и улози, ауторка нам говори у првом поглављу књиге. Друго је посвећено југословенској кризи, генези проблема, улози великих сила, сукобљавању интереса и свега што је довело до „говора оружја“. Треће поглавље односи

се на мировне снаге уопште и њихову улогу на простору Медитерана, а посебно у решавању југословенске кризе.

Читамо опсежну анализу свега што се дешавало минулих деценија, на свим местима где су „плови шлемови“ чували мир, са мање или више успеха, али увек у примарној мисији обустављања ратних сукоба, жртова и страдања. Од Синаја и Кипра, преко јужног Либана и Голана, све до некада нам заједничке државе.

Резолуцијом Савета безбедности УН од 21. фебруара 1992. формиране

су снаге Унпрофор. Оне су ступиле на сцену након стицања суверености и независности Хрватске и Босне и Херцеговине. Четврто поглавље књиге посвећено је управо периоду после њиховог доласка у нестабилни регион. Шта су учиниле, а колико су могле и морале, ствар је озбиљне студије коју је с пуно стрпљивог истраживачког рада исписала мр Јанковић. Ослањајући се на чврсте чињенице и проверене податке, уважавајући писање познатих стручњака, даје свој суд и визију, без импровизације и лаких закључака. Читалац је у прилици да доноси свој суд који није изнуђен, тим пре што су му предочени јасни показатељи и неподмитљиви докази.

У књизи је дата и критичка анализа косовских збивања, терористичког деловања, интервенције снага НАТО... Далекосежни закључак да су тада Уједињене нације своју улогу препустиле једном војном савезу, ставља под упитник многе тадашње и потоње одлуке међународне заједнице. Јасно је да у том миљеу нема простора за емоције, већ чврсте интересе које и данас осећамо на овај или онај начин. Велика по обиму, веома скупа у смислу материјалних захтева и трајања, мисија Уједињених нација на простору бивше Југославије остаће забележена у историји као најсложенија од њеног оснивања. Колико је била успешна, и о томе се може говорити, од саме идеје у којој се мир подразумевао и очекивао, преко очигледних пропуста, до циља који нам није дао одговоре на сва питања.

У сваком случају ауторка нам је понудила ваљано штиво, садржај дугог трајања и значаја коме ћемо се, ван сваке сумње, још враћати. ■

Б. КОПУНОВИЋ

ПУКОВНИК ДР БРАНКО БАБИЋ ЦИВИЛНО СЛУЖЕЊЕ ВОЈНОГ РОКА

Стручно и популарно штиво о тој теми сведено је на две књиге у издању новосадске фирме СБ Трад

Тема о којој се већ неко време говори, размишља, а свакако привлачи пажњу наше јавности, јесте цивилно служење војног рока. Мишљења су подељена, од естетских до стратешких, у зависности на ком нивоу и у чијем интересу се размишља. Много је тога речено, понешто и написано, али не до краја објашњено. То је био један од разлога да се пуковник др Бранко Бабић лати пера и читаоцима понуди стручно и популарно штиво сведено на две књиге под

насловима: „Ко, када, како и зашто у цивилну службу?“ и „Развој приговора савести и цивилне службе у Републици Србији“.

Стручно је тим што говори снагом чињеница, словом закона и ауторитетом искусног стручњака високог образовања, који се професионално бави управо том проблематиком. Популарно, јер је писано свима разумљивим речником, јасно и недвосмислено, али са поруком и прецизном намером. Наравно, избегавајући право на коначни суд, (за)узимајући само јасан став и добру намеру.

Књиге су плод дугог и темељног рада, праве студије утемељене на постојаној идеји, систематичном истраживању и методологији на висини озбиљне проблематике. Читајући оба наслова која се преплићу и допуњују, многе ствари постају јасније у смислу текуће појаве и потоњих решења. Пратимо генезу развоја приговора савести и цивилног служења војног рока од 1992. године, сагледавамо докле смо стигли и шта нам ваља чинити.

Аутор нас суочава и са искуствима других земаља, што даје нову димензију размишљања и раван у којој можемо сагледати властити простор. Уместо закључка види се да нас чека још много посла и свеколиког уважавања области која јесте тековина савремене демократије, али јој треба прићи опрезно не угрожавајући одбрамбени механизам државе. ■

Б. К.

СА СЕВЕРА БАЧКЕ

ПРИЧА ОД СРЦА

Несвакидашњим списатељским делом Будимира Попадића, стални сарадник „Одбране“, читалачка публика је добила мелем за душу и разлог за уживање

Силбашка казивања, сам наслов каже, прича је о месташцу са севера Бачке, оног живописног кутка под капом небеском о коме су певали Звонко Богдан и Ђорђе Балашевић, а тамбурицом прати легендарни Јаника Балаш. Пише нам Буда, али како? Сјајно, искрено, уверљиво... Читаоцу се обраћа као пријатељу, открива му посве инспиративан начин живота. Чува га од заборавља и подсећа како је стваран и могућ, чак и онима који га за свог века нису осетили.

Пише лако, сочно, са бојом силбашког неба, мирисом дворишта, зрелог воћа, слика сокаке, каруце, чилаше, снаше, дочарава звуке северца и осећај зимске идиле. Чини то до краја уверљиво, с великом љубављу према родном крају, боји своју читанку речником тамошњим, вицкастим, љупким, раздраганим... Дође човеку жао што није бар на кратко окусио тај и такав живот, пожњео жито са златних поља, пробао штрудлу с маком, ишао на славе и прела, клизао се по залеђеном ритку, повео сватовско коло...

Ствар је воље и менталитета да се снађе, преживи и најтежа искушења па почне изнова да ствара и рађа, радује се животу и удари бригу на весеље. По силбашки! И о њима нам говори аутор, о рату који је протутњао равницом и оставио дубок ожиљак у души. Али човек остане и опстане зарад доброг што долази с новим свитањем. Док читамо књигу, осећамо да смо сви помало Силбашани или би бар желели да будемо. Вредело би. Ето идеје за филмске и телевизијске ствараоце. Текст би послужио као одличан сценарио.

Осети се на свакој страници, у сваком слову, да је Буда писао с великом љубављу, темељно, из душе... А она таква каква је, отворена и широка, увек ће рећи истину... ■

Б. КОПУНОВИЋ

ЛИКОВНА КОЛОНИЈА ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ ХРАНА ДУХА

У Великој галерији Централног дома Војске Србије отворена је изложба слика Треће ликовне колоније „Копаоник 2007“, у организацији Војне академије, која ће трајати до 23. децембра

Колонија је организована у септембру, трећи пут на Копаонику, где је десетак дана у уметничкој радионици стварало двадесетак познатих уметника из целе Србије, које је предводио професор Славољуб Чворовић. Сlike ће остати у легату Војне академије и њен начелник генерал-мајор Видосав Ковачевић нагласио је да ће „бити важан део духовне хране за офицере.“

Професор Чворовић, учесник у многим колонијама у земљи и иностранству, сматра да су „све колоније сличне, али ова се разликује, првенствено због добре организације, као и по људскости и топлини које су осећали за време њеног трајања“. Задовољан њеним стваралаштвом, оценио је да су слике високог и уједначеног квалитета.

Радови се могу приписати различитим стиловима – од реализма, импресионизма до апстракције, најчешће у уљаној техници, а затим и пастелу и акварелу, док су тематски углавном везани за пејзаже. Насликан је и портрет првог управника артиљеријске школе Александра Франтичека Фаха, што је део замисли да се на свакој колонији уради по неки портрет личности значајних за Војну академију. ■

Н. ШУТИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

ЗАСТАВЕ ВОЈСКЕ У КРАЉЕВИНИ ЈУГОСЛАВИЈИ

На свим војним објектима и институцијама 11. јуна 2006. скинуте су заставе државне заједнице Србија и Црна Гора и истакнуте заставе Републике Србије. Државна застава СЦГ, која се вијорила пред Министарством одбране, предата је Војном музеју. Данашња застава Републике Србије, чије су три хоризонталне боје: црвено-плаво-белу, дефинисали кнез Милош и краљ Милан Обреновић, добила је и грб, велики за државну и председничку заставу и мали, за посебне намене.

На основу Видовданског устава из 1921. године, којим је установљена нова српска застава, са распоредом хоризонталних боја: плавом, белом и црвеном, 1924. године донета је Уредба о заставама Војске у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. У члану 7. описује се изглед заставе с предње и задње стране:

„На обема странама платна налази се у средини, на кружном црвеном пољу, Двоглави Бели Орао, прописан Уставом од 28. јуна 1921. године. Поље, које захвата описан квадрат око круга на коме је Орао, испуњено је лишћем од ловорике. Над овим квадратом, 55 мм. испод горње ивице платна заставе, налазе се, паралелно са правцем боја исписане речи *С вером у Бога*, а са доње стране при дну: *За Краља и Отачину!*“

Слова су била исписана ћирилицом и латиницом, према словима из Мирослављевог Јеванђеља. На врху копља налазили су се метални прстен, позлаћена јабука и шиљак. Прстен је служио за вешање траке и одличја, а беоцуг, закачен за њега, за венце и траке са краљевим монограмом.“

Нове заставе Војсци Краљевине Југославије (58 пешадијским и осам коњичким пуковима, те једна Жандармерији) додељене су 6. септембра 1930. Церемонија је обављена на Бањичком пољу, на истом месту где су, 1911. године, српске заставе додељиване пешадијским и коњичким пуковима српске војске.

У Правилу службе Министарства војске и морнарице Краљевине Југославије од 1934. донети су нови прописи у вези са војничком заставом у којима стоји да је

застава највећа војничка светиња, јер су у њој оличени краљ и отаџбина. Војничку заставу дарује краљ. Слика двоглавог белог орла на застави представља отаџбину, а круна са краљевим монограмом представља краља. Речи: „С вером у Бога за Краља и Отаџбину“, које су на застави исписане златним словима, служе да опомињу војника на његово обећање и заклетву.

„Сваки пешадиски и коњички пук има своју заставу“, стоји у Правилу службе. „Војници осталих родова војске и струка полагају заклетву пред заставом, најближег коњичког или пешадиског пука, а у рату боре се под заставом оних пукова, којима су придодати ради заједничког рада. Кад год цео пук напушта касарну, са пуком се носи и његова застава. Према томе, застава прати војнике, како у миру тако и у рату. Војник који изневери заставу чини највећи грех јер је тиме погазио своју заклетву и учинио издајство према своме краљу и својој Отаџбини; таквог војника народ назива издајцем за вечита времена.“

СРПСКИ ГРБ

Током наше историје застава је имала одређене симболе, а најчешће примењивана инсигнија био је грб. Грб је симболични знак једне државе, града, владара и др. Симболично представљајући идеје везане за настанак или историјски развој државе, њено друштвено и политичко уређење и традицију, он означава неку особеност народа и државе. Дефиницију грба даје Милић Милићевић у тексту *Грб Србије* из 1995:

„Грб је законски утврђено наредно обележје и знамење са симболичким значењем држава, негде и појединих делова њихових, извесних градова, привилегисаних заједница и сталежа или појединих породица, а на западу још и појединих надбискупија, бискупија и опатија. Грб представља основно поље хералдике.“

Грб је војног порекла и током историје појавио се на печатима, затим на новцу, у виду другог знамења на штитовима и оделу (оклопу) и кациги (шлему) витеза, владара или одежди светаца и на заставима. Грб је у нашем језику називан и штит, затим чепенка, биљег и војин, односно *оцило*, као код Аоловјева:

„Основни српски грб је крст са четири оцила (огњила) и његов прототип се налази у римско-византијском лабаруму, који је, у ствари, крст на застави на коју је цар Константин (306–337) уписао монограм Исуса Христа. Крст са огњилима и двоглави орао јављају се скоро истовремено у српској средњовековној традицији. Радосав Марковић сматра да су крст са четири оцила, као династички ам-

блем, узели српски владари у Средњем веку из Византије. Наиме, оцила у крсту били су монограм на грбу византијских царева из династије Палеолог, а значила су почетна писмена грчких речи: 'василевс – василеон – василеван – василевуси', што значи: 'цар царева царевима влада'. Овде је порекло оцилима у српском грбу: првобитно 'В' у монограму постало је прво огњило или оцило, а потом слово 'С' у српском грбу!“

Једно време сматрало се да четири оцила (огњила) значе: Свети Сава – Свети Симеон (калуђерско име Стевана Немања), затим, акроним од четири слова 'С' – Само слога Србина спасава, до апологетских – Србин Србина секиром сече! како би се истакла вековна неслога у Срба.

У Сретењском уставу грб је дефинисан чланом 4. који гласи:

„Грб народни српски представља крст на црвеном пољу, а међу краковима крста по једно огњило окренуто ка крсту. Сав грб опасан је зеленим вијенцем с десне стране од растова, а са леве стране од маслинова листа!“

Српски грб је 1848. године признала и револуционарна Војводина, у члану 7. Устава за „Војводину Србску“. Када је Србија проглашена краљевином, а Милан Обреновић краљем, 1882. године, Народна скупштина је донела *Закон о грбу Краљевине Србије*, чија прва два члана гласе:

„Члан 1. – Грб Краљевине Србије јесте двоглави бели орао на црвеном штиту с круном краљевском.

Врх обе главе двоглавог белог орла стоји круна краљевска а испод сваке канџе по један кринов цвет. На прсима му је Грб Кнежевине Србије, бео крст на црвеном штиту са по једним огњилом у сваком углу крста.

Члан 2. – Грб је огрнут пурпурним хермелиновим плаштем, коме се на врху налази краљевска круна!“

Овај грб је био у употреби скоро четири деценије, од 1882. до 1921. године, када је, на основу Видовданског устава, проглашен нови у духу Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, па је представљао комбиновани грб. Члан 2, став 1. овог устава гласи:

„Грб је Краљевине Двоглави бели Орао у полету на црвеном штиту. Врх обе главе Двоглавог Белог Орла стоји круна Краљевине. На прсима орла је штит, на коме су грбови – српски: бео крст на црвеном штиту са по једним огњилом у сваком краку, хрватски, штит са 25 поља црвених и сребрних наизменице и словеначки: на плавом штиту три златне шестокраке звезде. Испод је бели полумесец!“

После проглашења Краљевине Југославије, октобра 1929, избачени су љиљани, а текст је претрпео мање измене: избачене су и речи: грбови, српски, хрватски и словеначки, а затим сто-

НАСТАНАК ОЦИЛА

Крст са четири оцила, као династички амблем, српски владари узели су у средњем веку из Византије. Наиме, оцила у крсту били су монограм на грбу византијских царева из династије Палеолог, а значила су почетна писмена грчких речи: „василевс – василеон – василеван – василевуси“, што значи: „цар царева царевима влада“. Овде је порекло оцилима у српском грбу: првобитно 'В' у монограму постало је прво огњило или оцило, а потом слово 'С' у српском грбу!“

ји „...а испод њих је плави штит са три златне шестокраке звезде и бели полумесећ!“.

ПОСЛЕРАТНИ ПЕРИОД

Милић Милићевић се критички осврће на губитак националне хералдике у послератном периоду:

„Вековима укоренењени грбови Србије и Хрватске толико су измењени да су се једва могли препознати. Појавили су се и нови, дотад непостојећи грбови. Државни грб ФНРЈ, односно СФРЈ, толико је напустио хералдичка правила да је постао амблем, а не грб. Једноставно, на њему штит није постојао. Недостатак штита повукао је за собом и други недостатак. То се огледало у немогућности дефинисања боје основног поља...“

Законом о грбу Савезне Републике Југославије регулисано је следеће: „Грб Савезне Републике Југославије је црвени штит на коме је двоглави орао златних кљунова и језика, златних ногу и канци. На грудима орла је штит квадриран пољима Републике Србије и Републике Црне Горе, у првом и четвртном квартиру, на црвеном пољу, сребрени крст између четири сребрна оцила, а у другом и трећем квартиру, на црвеном пољу, лав у пролазу, златног језика и панци!“

Још један законски пропис – Закон о употреби заставе, химне и грба Савезне Републике Југославије – дефинише употребу грба. Чланом 19. регулисано је да се државни грб употребљава „на војним и поморским заставама Савезне Републике Југославије и командним и ранговним заставама, према прописима о установљавану тих застава“. У ставу 4. стоји: „на ваздухопловима, бродовима или другим пловилима“, а у ставу 7 истог члана: „у саставу ознака на униформама одређених службених лица...“, итд. Двоглави бели орао налазио се и у знаку припадности Војсци Југославије, а његов опис је следећи:

„Знак припадности Војсци Југославије је кружног облика са лаворним (десно) и храстовим (лево) полувенцем, који су у доњем делу унакрсно везани тракама плаве, беле и црвене боје и постављени на подлогу од два златна укрштена мача са врховима нагоре. Преко знака је сребрени двоглави орао у полету златних кљунова, језика, ногу и канци!“

Постоји још једно симболично приказивање Војске Југославије, које се – као и грб Савезне Републике Југославије – налази на црвеном штиту, на коме је двоглави сребрени орао, златних кљунова, ногу и канци. Орао је уоквирен с леве

ОБЕЛЕЖЈА ДРЖАВЕ

Грб Републике Србије је двоглави бели орао са штитом на грудима на коме су четири оцила, док је изнад главе орла круна лозе Немањића.

Круна је знак суверености и садржи три основна атрибута: прстен, тј. дијадему, као знак посвећености; затим стилизовани венац, који представља тријумф или победу, и калоту, односно део грба који формирају лукови украшени бисером симболизујући небески свод.

стране маслиновим венцем, с плодовима, а с десне лаворним венцем. Оба венца и два укрштена мача везана су у подножју југословенском тробојницом из које излазе две заставе република чланица, такође тробојнице у вертикалном приказу црвене, плаве и беле боје.

Грб Републике Србије употребљавао се на основу Закона о употреби грба Социјалистичке Републике Србије, начињен далеке 1947. и има на врху петокраку звезду изнад класја и хроста. Задржан је штит црвене боје са оцилима без крста, док су испод, на тракама, уписане 1804. и 1941. Зупчаник и класја представљају аграрни карактер земље, али и индустријализацију.

Државна заједница Србија и Црна Гора имала је заставу, химну и грб. У грбу раније СРЈ налазе се хералдички знаци Србије и Црне Горе, који су дубоког корена и наглашавају историјски континуитет. Обе државе имају исти распоред боја заставе: црвено-плаво-бело.

ЗАСТАВА И ГРБ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

На основу Одлуке Народне скупштине о преузимању свих надлежности државне заједнице Србија и Црна Гора од 9. јуна 2006, Република Србија је, после девет деценија, постала самостална и суверена.

Данашња застава Републике Србије, чије су три хоризонталне боје: црвено-плаво-бело, дефинисали кнез Милош и краљ Милан Обреновић, добила је и грб, велики за државну и председничку заставу и мали, за посебне намене.

Председничка застава је квадратног облика, уоквирена троугловима националних боја. Ову заставу, поред председника Републике, има и председник Скупштине Србије.

Поред државне постоји и народна застава, али без српског грба.

На свим војним објектима и институцијама 11. јуна 2006. скинуте су заставе државне заједнице Србија и Црна Гора и истакнуте заставе Републике Србије. Државна застава СЦГ, која се вијорила пред Министарством одбране, предата је Војном музеју.

Грб Републике Србије је двоглави бели орао са штитом на грудима на коме су четири оцила, док је изнад главе орла круна лозе Немањића.

Круна је знак суверености и садржи три основна атрибута: прстен, тј. дијадему, као знак посвећености; затим стилизовани венац, који представља тријумф или победу, и калоту, односно део грба који формирају лукови украшени бисером симболизујући небески свод. ■

(Крај)

ДОГОДИЛО СЕ...

15. децембар 1914.

Завршена противофанзива српске војске у Колубарској бици, започета 3. децембра. Та победа резултирала је разбијањем аустроугарских снага и њиховим повлачењем на Саву и Дунав.

15-16. децембар 1934.

У Сарајеву одржан Трећи конгрес Уједињеног радничког синдикалног савеза Југославије. Синдикални савез је тада био под јаким утицајем Комунистичке партије Југославије, али су биле изражене и снажне фракцијске борбе.

17. децембар 1794.

У Бечу је престао да излази лист „Славено-сербске вједомости“, који је под утицајем Доситеја Обрадовића покренуо Стефан Новаковић 1792. године. Циљ листа било је ширење „истине о отечеству и просвешћењу рода нашега“. „Славено-сербске вједомости“ имале су претплатнике у Пешти, Будиму, Сент Андреји, Новом Саду, Осеку, Трсту и Венецији, а продаван је и у Црној Гори, Румунији, Русији и подунавским градовима Бугарске. Запавши у дугове, Новаковић је продао штампарију, па је лист престао да излази.

17. децембар 1991.

Донета је Декларација Европске заједнице о критеријумима за признавање нових држава у Источној Европи и Совјетском Савезу. У Декларацији се, између осталог, наводи да Европска заједница и њене чланице неће признати ентитете настале као резултат агресије.

18. децембар 1903.

Америчко – панамским уговором зона Панамског канала је стављена под контролу САД.

19. децембар 1941.

После неуспеле офанзиве на Москву, Адолф Хитлер је сменио команданта немачких копнених трупа фелдмаршала Валтера фон Браухича и лично преузео команду над армијом.

19. децембар 1950.

Савет НАТО именовало је америчког генерала Двајта Ајзенхауера за врховног команданта својих снага у Европи. Ајзенхауер је био један од најзначајнијих савезничких команданата у Другом светском рату и председник САД 1952. и 1956. године.

21. децембар 2004.

Скупштина Србије законом је у свим правима изједначила припаднике Равногорског покрета са припадницима партизанског покрета у Другом светском рату. Установљена је и „Равногорска споменица 1941“, попут „Партизанске споменице 1941“.

21. децембар 1945.

Након саобраћајне несреће у Немачкој, умро је амерички генерал Џорџ Смит Патон. У Другом светском рату истакао се као командант оклопних јединица. Написао је мемоаре „Рат како сам га ја видео“.

21. децембар 1993.

Председник Русије Борис Јељцин распустио је Министарство безбедности, наследника моћне тајне полиције КГБ.

22. децембар 1941.

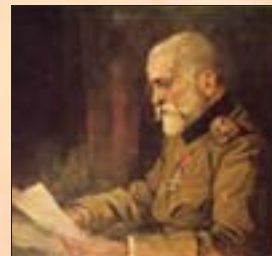
У босанско-херцеговачком градићу Рудом основана Прва пролетерска бригада. Од 1948. године тај дан се славио као Дан Југословенске народне армије.

22. децембар 1945.

Форин офис је обавестио југословенску амбасаду у Лондону о томе да је британска влада званично признала Федеративну Народну Републику Југославију.

24. децембар 1912.

Војвода Радомир Путник донео је решење о формирању Ваздухопловне команде са седиштем у Нишу. У састав Команде ушли су Аеропланско и Балонско одељење, Водничка централа и Голубија пошта. За првог команданта постављен је мајор Коста Милетић. Тај датум се обележава као Дан ВигВО Војске Србије.

24. децембар 1863.

Рођен је српски државник Љуба Давидовић. Завршио је Филозофски факултет у Београду, био добровољац у српско-бугарском рату 1885. године, са Јашом Продановићем основао је Самосталну радикалну странку 1901. године, за министра просвете изабран два пута – 1904. и 1914. године, председник новоосноване Демократске странке и премијер постао 1919. године, а владу је други пут саставио 1924. године.

27. децембар 1882.

У Београду је објављен споразум о успостављању дипломатских односа Србије и САД. У скупштини је прочитан указ кнеза Милана Обреновића о одобрењу Трговинског споразума и Конзуларне конвенције двеју земаља. Конвенција је штитила права грађана двеју држава, што је посебно користило српским исељеницима у САД. Споразум је обезбеђивао слободан улаз, кретање и боравак грађана двеју земаља на било ком делу територије друге земље и обављање послова уз личну и имовинску заштиту.

28. децембар 1947

У Египту је умро бивши италијански краљ Виторио Емануеле Трећи, последњи монарх Италије 1900 – 1946. године. Подржао је 1922. Мусолинијеву фашистичку владу, 1936. се прогласио царем Етиопије, а 1939. краљем Албаније. Абдицирао је после победе републиканца на изборима 1946.

30. децембар 1916.

У Петрограду је убијен и бачен у реку Неву калуђер – мистик Григориј Јефимовић Распућин. Био је веома утицајна личност на двору руског цара Николаја Другог Романова и миљеник царице Александре. Убиство је извршила група официра који су његовом смрћу желели да спасу углед монархије.

30. децембар 1993.

Израел и Ватикан су потписали споразум о међусобном признавању и успостављању пуних дипломатских односа.

31. децембар 2000.

Саудијска Арабија, Кувајт, Бахреин, Катар, Оман и Уједињени Арапски Емирати, чланице Савета за сарадњу у Заливу потписале су пакт о заједничкој одбрани по којем се напад на једну од земаља чланица сматра нападом на све њих.

31. децембар 1880.

Рођен је амерички генерал Џорџ Маршал, начелник Генералштаба Копнене војске САД. Као државни секретар САД сачинио је план за обнову послератне Европе (Маршалов план). Добитник је Нобелове награде за мир 1953. године.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

СНЕТ

Само кад би остао разастрт, радостан и чист као небески дар, да радује и теши наша срца. Само да не нестане тако брзо, као прелеп сан који нас чини срећним током једна ноћи, да би се потом без трага ујутру расејао... О, како је пролазно, како је краткорочно све лепо на земљи! Оно је слично чуду и промиче као срећа...

Прхутавим ваздушним колом приспева он код нас, кружећи, падајући надоле из облака. Тај незадржив плес у свим висинама, тај плесни хаос расут кроз даљине.

Беле пахуљице! Откуда вас је толико? Куда летите тако одважно? Лебдите ли у опијености слободом? Да ли сте се напиле радости? Шта вас маме надоле? Шта ћете радити на земљи, ако сте се научили тамо, на врху, тој дивљој радости нереди? Лако племе, радосна невиности, децо неба, жртве ветра – ко је са вама упоредив? Желите да ме одвучете са собом у свој вихор? Сматрате да човек може поднети и нешто тако?

Али, плес се довршава. Оне леже овде, као нешто јединствено и цело, величанствен скуп у свом блиставом шаренилу. А околост – света тишина која наређује мом срцу да се покори; са напором ослушкујем њену објаву.

Целог свог живота си стремио преображењу; јер постојање се бојило сивим тоновима. Ти си сумњао и очајавао; и гле – све је достигнуто, све је испуњено. Он што је још јуче мутно лежало овде, погружено у безнадежну таму – свитка, блешти и ликује, преображено милошћу, уроњено у радост. Свака травчица је украшена за себе, свака гранчица – вољена и подворена у појединачности. Голо поље – сада је као њива блажених; тужна шума – као префињено ваздушно плетиво од белих и црних нити; пусти врт – препун дарова, неисцрпан у новој лепоти. Гле: оно што је на тај начин освештано – опет је ново и чисто, младо и целомудрено; оно што тако светли – примерено је; оно што је тако преображено – посећено је у радости, васкрсло у новом животу; оно што је тако уређено – говори о вечној хармонији...

Благословена тишина постаје унутрашње спокојство. Сумња ишчезава. Светли око. Осећајући сопствену неизреченост, душа пева славу и хвалу благослову који силази са небеса...

Пада снег! Пада снег! Само да остане што дуже, као радосно јамство дивних предказања! ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим“
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–31. децембар

Православни

17. децембар – Света великомученица Варвара

18. децембар – Преподобни Сава Освећени

19. децембар – Свети Николај чудотворац
Архиепископ мирликијски – Никољдан

25. децембар – Преподобни Спиридон чудотворац,
епископ Тримитунски

Римокатолички

25. децембар – Рођење Исуса Христа – Божић

26. децембар – Свети Стјепан, првомученик

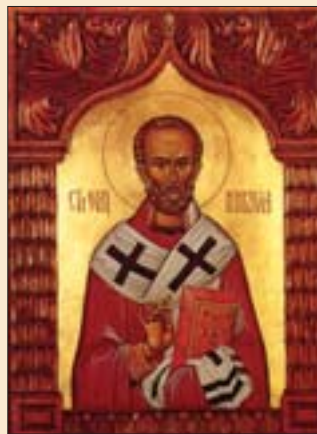
30. децембар – Света Обитељ

Муслимански

20-24. децембар – Курбан Бајрам

СВЕТИ НИКОЛА ЧУДОТВОРАЦ – НИКОЉДАН

Славни светитељ рођен је у граду Патари, у Ликији као јединац, син угледних родитеља, који су га као дар од Бога посветили Богу. Духовни живот почео је у манастиру Нови Сион код свог стрица, светог Николаја епископа патарског. По смрти родитеља, вођен небеским гласом, кренуо је у народ да шири веру, правду и милосрђе. Убрзо после тога постао је архиепископ мирликијски, те је у време прогона хришћана, под царевима Диоклецијаном и Максимилијаном, доспео у тамницу али је и тамо наставио своје проповеди.

Присутствовао је Првом васељенском сабору у Никеји и ту је, у борби за истину ударио јеретика Арија због чега је удаљен са Сабора и од архијерејске службе. Чудесним јављањем Господа Христа и Пресвете Богородице, правдољубиви светитељ је враћен на Сабор и у службу.

Још за живота људи су га сматрали светитељем и призивали га у помоћ у невољама. Он је самом појавом доносио утеху, спокој и добру вољу. У старости, кратко је боловао а упокојио се 343. године. ■

КУРБАН БАЈРАМ

Овај благодан посвећен пожртвованом приближавању Богу познат је и као Хашијски Бајрам јер се њиме завршавају обреди хаџаца (ходочашћа), током којег ходочасници из целог света обилазе света места.

Како се ради о дану награде, верници се окупљају у џамијама и након обавезне молитве, у зору обављају бајрамску молитву. Традиција жртвовања Курбана датира од Божијих посланика Ибрахима и Исмаила и установљене праксе (сунета) блаженога Посланика Мухамеда.

Дан се проводи у кругу породице, посећују се ближњи а не заборављају се ни гробови рођака. ■

ВОЈНА ПОШТА 5542 БЕОГРАД
расписује

КОНКУРС

За пријем лица из резервног састава и грађанства у професионалну војну службу у својству војника по уговору на одређено време, ради попуне формацијских места следећих војноевиденционих специјалности:

ВП 6870 БЕОГРАД

– ВЕС 72701 (возач – курир) ..... 1 извршилац

ВП 1013 БЕОГРАД

– ВЕС 72701 (возач – курир) ..... 2 извршиоца

ВП 1402 БЕОГРАД

– ВЕС 71802 (телепринтерист) ..... 1 извршилац

– ВЕС 71807 (радио-релејцац) ..... 10 извршилаца

– ВЕС 71808 (радио-телепринтерист) ..... 8 извршилаца

– ВЕС 71812 (телефонист-линијаш) ..... 12 извршилаца

ВП 1402/4 ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ

– ВЕС 71802 (телепринтерист) ..... 1 извршилац

– ВЕС 71807 (радио-релејцац) ..... 4 извршиоца

– ВЕС 71808 (радио-телепринтерист) ..... 1 извршилац

– ВЕС 71812 (телефонист-линијаш) ..... 6 извршилаца

УСЛОВИ КОНКУРСА:

а) Општи услови:

– да је кандидат држављанин Републике Србије
– да кандидат није осуђиван за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци и да се против кандидата не води кривични поступак

– да је кандидат здравствено способан за службу у Војску
– да је кандидат одслужио војни рок или на други начин регулисао војну обавезу

– да кандидат није старији од 28 година (ако се прима у род везе), односно 30 година (ако се прима у саобраћајну службу Војске Србије).

б) Посебни услови:

– да су кандидати оспособљени за војноевиденциону специјалност за коју конкуришу

– за кандидате возаче: да имају положени возачки испит најмање „Б” и „Ц” категорије

– да кандидати имају стручну спрему, а најмање III CCC

– предвиђен је пробни рад од три месеца.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Кандидати који испуњавају услове Конкурса подносе молбе за пријем у војну службу, Војној пошти 5542 Београд, Рашка бр. 2 са назнаком за коју Војну пошту конкуришу.

У молби се наводи: презиме, очево име и име, година рођења, место рођења и општина, ЈМБГ, дужност на служењу војног рока, Војну пошту и дужност за коју конкуришу (гарнизон), адресу становања и број телефона.

У биографији обавезно треба навести, поред осталог, са ким кандидат живи у заједничком домаћинству, степен сродства, њихове датуме рођења, место и општину, ЈМБГ, занимање и тачну адресу становања.

УЗ МОЛБУ СЕ ПРИЛАЖУ СЛЕДЕЋА ДОКУМЕНТА:

– CV и аутобиографија

– извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци)

– уверење о држављанству (не старији од шест месеци)

– оверену фотокопију дипломе – сведочанства о највишем степену завршене школе (оверену у суду или општини)

– уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван за кривично дело (не старији од шест месеци)

– потврду Војног одсека да је служио војни рок (не старији од шест месеци)

– фотокопију војничке књижнице (само странице са уписаним подацима)

– оверену фотокопију возачке дозволе (само лица која конкуришу за места возача)

– друга документа о знањима и способностима битна за Војску.

Надлежна комисија разматриће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија неће враћати документа кандидатима који не буду изабрани, а непотпуне молбе неће бити разматране. Кандидати који испуњавају услове након извршене провере потребних знања за наведене дужности, комисија ће упутити надлежној ВВЛК ради оцене здравствене способности за војну службу. Предност ће имати кандидати који имају положене „Б” и „Ц” категорију и друга знања и способности битна за Војску.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања у листу „Одбрана”. ■

ВОЈНА ПОШТА 3947 НОВИ САД
расписује

КОНКУРС

За пријем војника по уговору на војничким дужностима у гарнизону Нови Сад

1. у род АРЈ ПВО

ВЕС 71328 (возач гусеничног возила) ..... 13 извршилаца

ВЕС 71338 (оператор) ..... 3 извршиоца

ВЕС 71340 (послужилац) ..... 1 извршилац

ВЕС 71341 (послужилац) ..... 1 извршилац

ВЕС 71363 (послужилац) ..... 1 извршилац

2. род ВОЈ

ВЕС 73801 (оператор) ..... 1 извршилац

3. у саобраћајну службу

ВЕС 72701 (возач) ..... 11 извршилаца

УСЛОВИ КОНКУРСА

Конкурсанти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

– да су здравствено способни за војну службу
– да имају прописану стручну спрему која одговара ВЕС-у одређеној за формацијско место за које конкуришу

– да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци

– да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности

– да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

– да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужности у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужности у служби

– да су оспособљени за ВЕС за који конкуришу да поседују положен возачки испит са одговарајућом категоријом (само за возаче неборбених м/в).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Кандидати који испуњавају услове Конкурса подносе захтев за пријем у војну службу Војној пошти и прилажу следећа документа:

– аутобиографија

– извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци)

– уверење о држављанству (не старије од шест месеци)

– уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старији од шест месеци)

– потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старији од шест месеци)

– фотокопију војничке књижнице

– оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини)

– оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче)

– налаз, оцену и мишљење надлежне ВВЛК (ВМЦ Нови Сад) о здравственој способности за војну службу

– став и мишљење Војнобезбедносне агенције након потпуне безбедносне провере кандидата.

Надлежна комисија разматраће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидата надлежној ВВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуни и некомплетни документи кандидата неће бити разматрани. Комисија неће враћати документе кандидатима који не буду изабрани.

Са кандидатима коју буду примљени у војну службу, биће склопљен уговор на одређено време, у трајању од 3 (три) године.

Конкурс је отворен до попуне упражњених места. ■

ВОЈНА УСТАНОВА „ДЕДИЊЕ” БЕОГРАД
Организује

СВЕЧАНИ ДОЧЕК НОВЕ 2008. ГОДИНЕ
у својим објектима:

БОГАТ МУЗИЧКИ ПРОГРАМ

ИЗУЗЕТНЕ ЦЕНЕ

**ПОСЕБНЕ ПОВОЉНОСТИ
ЗА ПРИПАДНИКЕ
МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ
И ВОЈСКЕ СРБИЈЕ**

**ПЛАЋАЊЕ У ДВЕ РАТЕ
ДО 31.12.2007.**

ЦЕНТРАЛНИ ДОМ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Француска 2
Тел. 011/32-40-419
Локал: 22-262

КЛУБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ЗЕМУН

(„ДОМ РВ”)
Штросмајерова 3
Тел: 011/193-532

КЛУБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ПАНЧЕВО

Трг Мученика 1
Тел: 013/517-831

ПОВОЉНО – ОПУШТЕНО – БЕЗБЕДНО

ДОДАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ:
011/23-58-175 (ЛОКАЛ 22-175)
011/23-58-811 (ЛОКАЛ 22-811)
www.vudedinje.cjb.net

2008

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

РЕФОРМСКИ КОРАЦИ

Ј А Ч А Њ Е С И С Т Е М А О Д Б Р А Н Е

Министарство одбране Србије интензивно ради на даљој трансформацији система одбране, модернизацији и професионализацији Војске.

У свом извештају за ову годину Европска комисија оценила је да постоји видан напредак у цивилно-демократској контроли Војске, што је један од кључних приоритета европског партнерства.

За само шест месеци рада новог менаџмента Министарства одбране урађени су закони о одбрани и Војсци, по први пут постоји квалитетан и реалан буџет који ће нам омогућити да реализујемо оно што смо планирали у следећој години, интензивно се одвија међународна војна сарадња, наставља се свеобухватан процес реформе система одбране и војске, а као резултат доброг рада одзив регрута септембарске класе био је 99 одсто.

Војска Србије је у потпуности спремна да испуни све задатке и ефикасно и брзо спречи процесе који би могли да дестабилизују Србију. Учинићемо све што је у нашој моћи, укључујући примену најштријих мера, ради очувања мира и стабилности на југу централне Србије у случају ескалације кризе. У тим ситуацијама, војска ће се понашати у складу са државном политиком, одлукама Владе и Председника Републике.

Европска оријентација и сарадња у оквиру Програма Партнерство за мир, потврда је чврстих опредељења према европским и евроатлантским безбедносним интеграцијама.

Б У Џ Е Т

Буџет Министарства одбране за 2008. годину је око 2,4 одсто бруто друштвеног производа. То је највећи буџет који је Министарство одбране имало у протеклом периоду и омогућиће да се у следећој години систем одбране подигне на много виши ниво.

Плате запослених у Министарству одбране и Војсци Србије биће повећане у наредној години у просеку за 30 до 40 одсто.

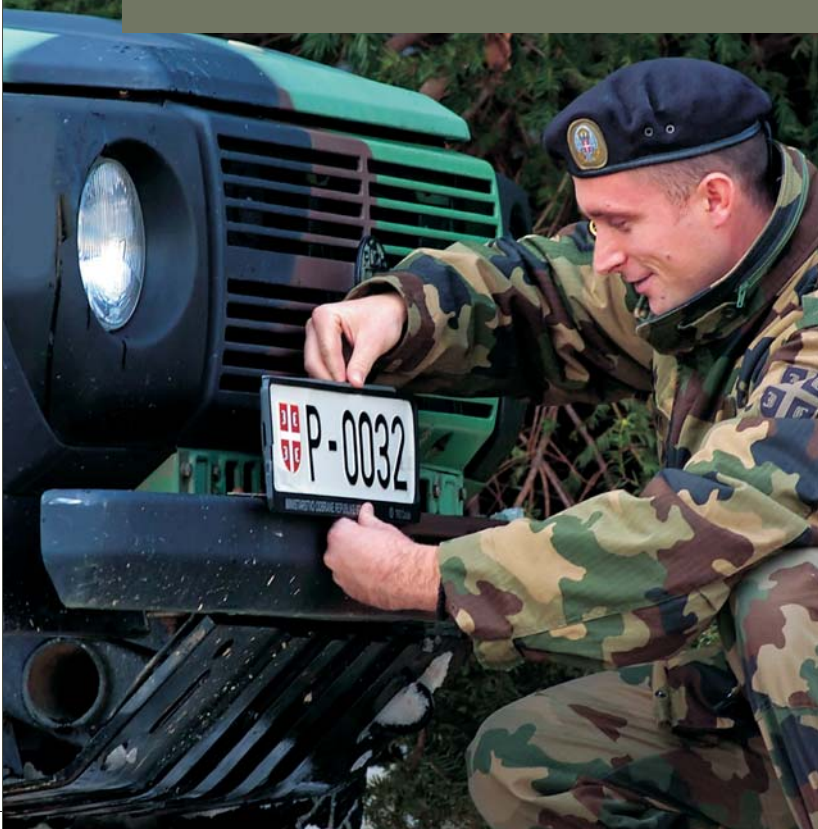
НОВЕ РЕГИСТАРСКЕ ТАБЛИЦЕ

На возилима Министарства одбране и Војске Србије ускоро ће бити нове регистарске таблице. То је део процеса стварања новог имиџа, препознатљивости и савременог визуелног идентитета, који је започет применом нових ознака на униформи српских војника.

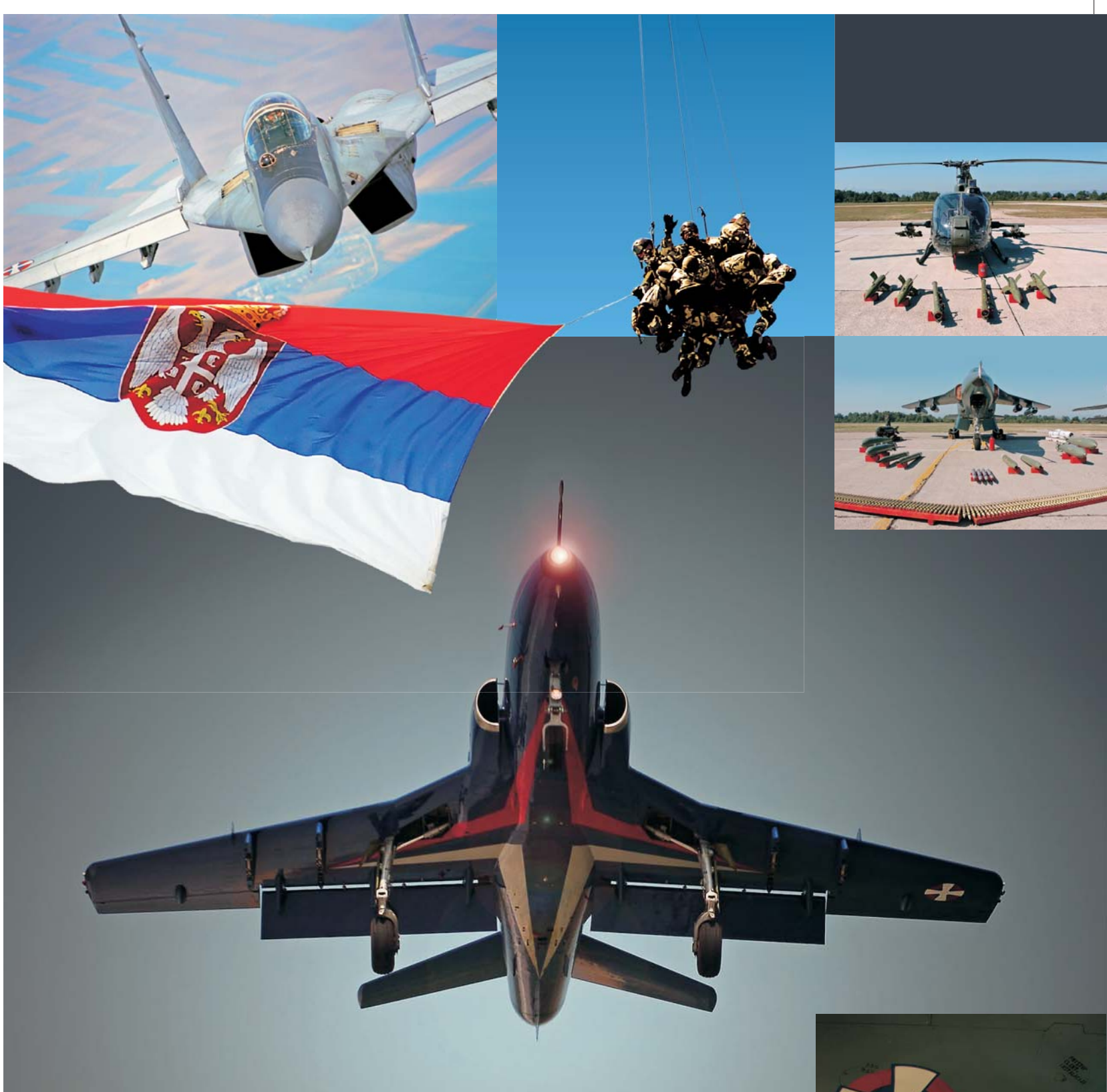

Министарство одбране је за Национални инвестициони план кандидовало три стратешка пројекта. Први је инвестиција у хеликоптере који се могу користити и у оквиру треће мисије Војске, а то је помоћ цивилном становништву у ситуацији елементарних непогода. Други пројекат је конверзија аеродрома Батајница у цивилно-војне сврхе и трећи је завршетак базе Цепотина, који је од изузетног значаја за безбедност на југу Србије.

Тендер за набавку телекомуникационе опреме је у току, што је један од највећих послова у тој области у претходних двадесет година. Нова опрема треба да омогући боље функционисање унутар система одбране, али и да наше формације учини интероперабилним у случају ангажовања Војске Србије у неким будућим мировним мисијама.

Б Е З Б Е Д Н О С Т   Н Е Б А

Уговорени ремонт пет авиона МиГ 29 одвија се по плану и до краја године требало би да буде завршен ремонт прва два МиГ-а. Планирано је да остали буду завршени до половине 2008.

Јачање српског ваздухопловства наставиће се и у наредној години ремонтом нових летелица и то два хеликоптера Ми 24, два хеликоптера Ми 17, три хеликоптера Ми 8 и авиона Ан 26.

Поред повећања безбедности нашег неба то ће значајно повећати и транспортне капацитете српског ваздухопловства.

ОБРАЗОВАЊЕ

У овој школској години на Војној академији је укупно 618 студената. Од тога је 30 девојака, уписаних ове године на смерове пешадија, АБХО, авијација, техничка служба и веза. То је први пут да се девојке школују за официре наше војске.

На школовању у страним војним академијама је 12 студената: шест у Грчкој, пет у Италији и један у САД.

У Војној гимназији је укупно 369 ученика, од којих ће најбољи наставити студије на Војној академији.

УСАВРШАВАЊЕ

У Школи националне одбране тренутно је 17 официра на Генералштабном усавршавању и 33 официра на Командноштабном усавршавању, који се у нашој највишој школи за стицање војних знања припремају за најодговорније дужности у Министарству одбране и Војсци Србије.

Сада је 68 наших официра и подофицира на усавршавању ван Србије. У међународној војној сарадњи једно од тежишта је управо размена стручних искустава, тако да се и у нашим центрима за обуку изводе бројни курсеви за стране официре и подофицире.

И ПОМОЋ И ДРУЖЕЊЕ

Поред задатака одбране земље и учешћа у мировним мисијама, у оквиру треће мисије Војске Србије њени припадници ће као и до сада пружати помоћ становништву у случајевима елементарних непогода и несрећа широких размера.

Своју спремност Војска је исказала пружањем помоћи поплављеним подручјима у Војводини и другим крајевима Србије, када је хиљаде њених припадника учествовало у одбрани бедема и санирању последица. Тако је било и овог лета, када је ватрена стихија гутала шуме по планинама Србије, а војници су опет били међу првима који су помогли.

Војска Србије је ове јесени отворила врата својих касарни и позвала грађане да у оквиру акције *Отворени дан* дођу и виде како се ту живи, ради, обучава, са каквим наоружањем располаже.

Одзив је био одличан и преко 12.000 грађана, а највише младих, посетило је Гарду у Београду и бригаде и њихове саставе у Врању, Краљеву, Нишу, Сремској Митровици, Бачкој Тополи, Новом Саду и Панчеву.

Овакве акције сарадње и дружења биће настављене и у наредној години.

Реорганизацијом завршеном 28. јуна ове године, Војска Србије је прешла на тренутно најбољи стандард, такозвани бригадни или НАТО стандард.

Нови доктринарни оквир, измењени планови и садржај обуке, јединствено планирање, реализација, контрола и вредновање новог процеса оспособљавања војника, старешина и јединица, утемељени су на светским стандардима.

После осавремењавања система обуке, на реду ће бити модернизација наоружања и опреме.

ОБУКА

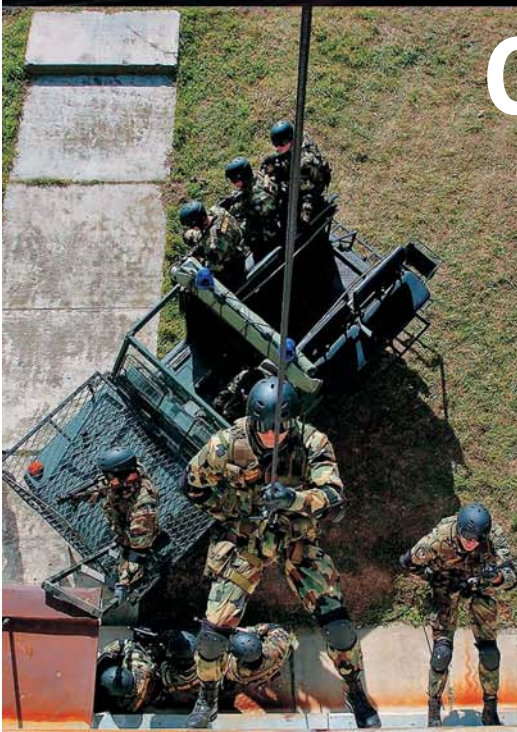
Остваривањем реформских циљева достижу се високи професионални стандарди и интероперабилност Војске Србије, која се изражава у њеној способности да учествује у заједничкој комуникацији, обуци и вежбама. То значи компатибилност са другим армијама и могућност извођења заједничких задатака и мисија мира.

СПЕЦИЈАЛНЕ ЈЕДИНИЦЕ

Специјалци су у свим армијама елитне јединице војске. Њихова обука је специфична, тешка, изискује изузетну психофизичку припремљеност и вољу... Обухвата низ дисциплина које се спроводе свакодневно, а провере су на маршевима, дугим између 50 и 60 километара, по тешким теренима, дању и ноћу, зими и лети...

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

Падобранску обуку изводе на аеродромима у Нишу, Батајници и Ковину, зимско оспособљавање на Копаонику, а обуку на реци у Новом Саду. На полигонима Осаница и Столови надомак Бора, обучавају се у верању, у Делиблатској пешчари увежбавају кретање по азимуту, односно сналажење у непознатом простору, а из различитог наоружања гађају на стрелиштима Седлари код Ваљева, Сугубине у близини Крагујевца и на Бубањ потоку у Београду...

Спремни су за сваки задатак, посебно оне специфичне које намећу нови безбедносни ризици, као што је антитерористичка борба.

Бити припадник специјалних јединица није нимало лако. Провере су ригорозне и само најспособнији пролазе и стичу привилегију да на униформама носе ознаке припадности својих елитних састава.

Министар одбране Драган Шутановац са премијером Норвешке Јенсом Столтенбергом у посети Војномедицинској академији

МЕЂУНАРОДНА ВОЈНА САРАДЊА

Од маја до децембра ове године остварени су бројни сусрети са највишим представницима влада, министарстава одбране и генералштабова држава из целог света. Добијена је подршка за процесе реформи и договорена даља сарадња на јачању безбедности и одбрани од нових ризика и претњи.

Министар одбране је током посета Бриселу, Атени, Софији, Кијеву и Паризу разговарао са високим функционерима држава и мултилатералних организација о најзначајнијим безбедносним питањима за Србију у оквиру регионалне стабилности и европских и евроатлантских интеграција.

У мировним мисијама у свету присутни смо у три земље са 15 људи. У Либеији и Обали Слоноваче наши официри су посматрачи у мировним процесима, а у Конгу се смењују наши шесточлани медицински тимови.

У оквиру војне сарадње изведене су заједничке вежбе са скоро свим земљама у окружењу, а официри и подофицири учествовали су у бројним вежбама у низу европских земаља и САД. У оквиру богате војне сарадње ствара се мост поверења и сарадње и на политичком и економском плану.

Посебно је развијена сарадња са Националном гардом Охаја у оквиру државног партнерства Србије и те америчке државе, успостављеног 7. септембра 2006. године, споразумом SOFA који су потписали председник Борис Тадић и државни секретар Кондолиза Рајс. До сада су изведене 24 заједничке активности, од којих су најзначајније заједничке вежбе у Охају у јуну и у Србији у септембру ове године.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Новински центар ОДБРАНА
15. децембар 2007.
дизајн: Дејан Богдановић